

MOTIVERET FOR EN ERHVERVSUDDANNELSE?

EN UNDERSØGELSE AF, HVAD DER MOTIVERER UNGE MENNESKER TIL AT SØGE EN ERHVERVSUDDANNELSE

INDHOLD

Resumé	4
1. Hvad var egentlig (bag)tanken med dette projekt?	5
2. Metode	7
2.1. Fokusgruppeinterviews	7
2.2 Spørgeskemaundersøgelsen	9
3. Resultater af fokusgruppeinterviews	11
3.1 Ungdomskultur	11
3.1.1 Hvad er ungdomskultur?	11
3.1.2 Nutidig ungdomskultur generelt	11
3.1.3 Fælles kulturelle træk for de interviewede lærlingegrupper	12
3.1.4 Kulturelle træk i hver af de tre lærlingegrupper	13
3.1.5 Opsummering	14
3.2. Motivation	15
3.2.1 Fælles motivationsfaktorer for de interviewede lærlingegrupper	15
3.2.2 Demotiverende faktorer	17
3.2.3 Motivationsfaktorer i hver af de tre lærlingegrupper	17
3.2.4 Opsummering	18
3.3. Selve uddannelsen	18
3.3.1 Fælles oplevelse af selve uddannelsen hos de tre lærlingegrupper	18
3.3.2 Oplevelsen af selve uddannelsen i hver af de tre lærlingegrupper	20
3.3.3 Opsummering	22
3.4. Delkonklusion	22
4. Resultater af spørgeskemaundersøgelse	24
4.1 Folkeskoleelevernes viden om de tre uddannelser	24
4.1.1 Vidensniveau	24
4.1.2 Forestillinger om de tre uddannelser	27
4.1.3 Forestillinger om lærlingene på de tre uddannelser	30
4.1.4 Opsummering	31
4.2 Folkeskoleelevernes ønsker til uddannelse	31
4.2.1 Hvilke ting er allervigtigst for de unge, når de skal vælge uddannelse?	31
4.2.2 Andre ønsker er mindre vigtige	32
4.2.3 Hvem lader de unge sig påvirke af, når de vælger uddannelse?	33
4.2.4 Opsummering	33
4.3. Delkonklusion	33
5. Selve rekrutteringen	35
5.1 Overensstemmelse mellem folkeskoleelevernes uddannelsesønsker og hvad de tre uddannelser kan tilbyde	35
5.1.1 Folkeskoleeleverne forestiller sig ikke, at de tre uddannelser kan opfylde deres ønsker	35
5.1.2 Men uddannelserne kan opfylde rigtig mange ønsker!	36
5.1.3 Opsummering	37
5.2. Karakteristik af den unge i målgruppen	38
5.2.1 Et bredere perspektiv på målgruppen for de tre uddannelser	38
5.2.2 Opsummering	40

5.3 Vejledningens rolle	40
5.3.1 Fagene er ikke synlige	41
5.3.2 Vejledningen giver ikke kendskab til uddannelserne	41
5.3.3 Vejledning og konkret erfaring skaber interesse	44
5.3.4 Opsummering	45
5.4. Delkonklusion - hvordan skal rekrutteringen foregå?	46
5.4.1 Hvad skal vi fortælle de unge?	46
5.4.2 Hvordan skal vi fortælle de unge det?	48
5.4.3 Anbefalinger til rekrutteringen	49
6. Konklusion	50
7. Litteraturliste	53
Bilag	54

RESUMÉ

Formålet med projektet er at finde svar på spørgsmålene om, hvad der får unge mennesker til at vælge specifikke uddannelser fra, og hvordan vi i stedet kan motivere de samme unge mennesker til at vælge uddannelserne til. Således har projektet koncentreret sig dels om fravalget af bager-, slagter- og smedeuddannelserne, dels om tilvalget af disse uddannelser.

Via fokusgruppinterviews med lærlinge på bager-, slagter- og smedeuddannelserne har vi fået et indblik i kulturen omkring de forskellige fag og deres lærlinge. Vi har samtidig fået en række svar på, hvad der i sin tid fik disse lærlinge til at vælge netop den uddannelse, de er i gang med, og vi har fået megen viden om, hvad lærlingene synes om deres uddannelse. Disse svar har vi suppleret med det, vi ved om uddannelserne. Vi har hermed identificeret en række styrker ved såvel de undersøgte uddannelser specifikt som erhvervsuddannelserne generelt. Fokusgruppinterviewene fortalte os, helt som forventet, at vi har med praktisk orienterede unge at gøre. Lærlingene trives godt med, at deres uddannelser er praktisk funderede, men de ser også en værdi i den teoretiske del af skoleopholdene – trods nogen kritik heraf. Lærlingene kendetegnes ved en særlig grad af faglig stolthed, og de lægger vægt på, at dagens arbejde resulterer i et konkret produkt. Faget er en stor del af identiteten. Lærlingene er meget udadvendte unge, som udtrykker både tilfredshed ved og glæde med uddannelsen.

De tre interviews blev suppleret med en spørgeskemaundersøgelse med svar fra knap 2.400 elever i folkeskolens udskoling, og den del af undersøgelsen viser overordnet set, at folkeskoleeleverne bestemt ikke kender til bager-, slagter- og smedeuddannelsernes styrker. I grove træk ser det ud til, at de tre undersøgte uddannelser objektivt set kan honorere mange af de krav, folkeskoleeleverne stiller til deres fremtidige uddannelse – men det ved folkeskoleeleverne ikke ret meget om. De unges billede af de undersøgte uddannelser og erhvervsuddannelserne generelt er fortegnet og yder ikke EUD-systemet retfærdighed. Konklusionen på baggrund af folkeskoleelevernes udfyldte spørgeskemaer er, at de har et meget lavt vidensniveau i forhold til de tre uddannelser. Det lave vidensniveau afspejler sig i negative myter om de tre uddannelser. Undersøgelsen viser også, at der er en sammenhæng mellem vidensniveau, og om man har overvejet at tage en af uddannelserne, og den viser en sammenhæng mellem vidensniveau og erfaring med faget. Således er det nærliggende at anbefale at øge vidensniveauet gennem erfaring på den måde at styrke rekrutteringen.

På baggrund af dels fokusgruppinterviewene, dels spørgeskemaundersøgelsen er det vores klare overbevisning, at målgruppen i forhold til de tre uddannelser er større, end rekrutteringen til fagene afspejler. Selvstændige unge, der vægter en praktisk orienteret uddannelse, åbne muligheder under og efter endt uddannelse – som for eksempel videreuddannelse og udlandsophold – og som gerne vil tjene gode penge, kan med fordel skele til bager-, slagter- og smedeuddannelserne.

Det overordnede resultat af undersøgelsen er, at vi står med en udfordring i at få formidlet dette til folkeskoleeleverne – og UU-vejlederne sidder i en nøgleposition i forhold til at løfte den opgave. Rigtigt mange af folkeskoleeleverne bruger deres vejleder og lytter til ham eller hende, når der skal vælges uddannelse. Omvendt er det klart de interviewede lærlinges oplevelse, at vejledningen enten har været tæt på usynlig eller har brugt metoder, der ikke taler de praktisk orienterede unges sprog.

Det er derfor projektets helt generelle anbefaling til alle, der arbejder med rekruttering og information i forhold til især de undersøgte uddannelser, at information og vejledning foregår så praksisnært som muligt. Virksomhedsbesøg, kontakt med produkter og materialer samt adgang til at afprøve faget ser ud til at være væsentligt mere virksomt end information i form af mundtlig eller skriftlig kommunikation.

1. HVAD VAR EGENTLIG (BAG)TANKEN MED DETTE PROJEKT?

Tanken var i udgangspunktet en undren. Vi undrede os over, at nogle håndværksfag uden problemer tiltrækker mange unge, og som for eksempel frisørfaget er nødt til at indføre adgangsbegrænsning, mens andre fag oplever store problemer med at rekruttere lærlinge.

Hvad er årsagen til, at nogle fag får færre lærlinge, mens andre fag blomstrer på lærlingesiden og ikke har rekrutteringsproblemer – heller ikke når konkurrencen om de unge er stor: Hvorfor er det for eksempel så populært at blive kok, mens slagterne og bagerne mangler lærlinge? Hvorfor er det lige, at smedefaget har den samme udfordring, når tømmerne har haft stor fremgang? Det var i udgangspunktet vores undren, vores tanke.

På det tidspunkt, hvor projektet blev formuleret, var den aktuelle finanskrisse endnu ikke sat ind, og en del af forklaringen på den generelle rekrutteringsudfordring kunne findes i samfundets høje aktivitetsniveau og den generelt store efterspørgsel på arbejdskraft. Den kraftige efterspørgsel dækkede for det første over, at mange virksomheder tog lærlinge ind, fordi der var behov for arbejdskraft, og antallet af uddannelsesaftaler var også konstant i stigning. For det andet så vi en meget stor efterspørgsel efter arbejdskraft generelt, og dermed røg mange unge sandsynligvis ind i ufaglært arbejde, hvilket giver et lavere udbud af lærlinge. Begge dele medførte selvfølgelig konkurrence om de unge, der gerne ville have en uddannelse, og dermed ville der automatisk opstå rekrutteringsudfordringer.

Samtidig har vi i Håndværksrådet fået en fornemmelse af, at unge, potentielle lærlinge, og deres forældre, og måske også vejledere og lærere i folkeskolen, ikke kender til erhvervsuddannelsernes fulde potentiale. Fornemmelsen bunder dels i det generelle uddannelsespolitiske arbejde i Håndværksrådet, dels i kontakten med medlemmerne og dels i de undersøgelser om erhvervsuddannelserne, som vi gennemførte senest i 2007. Vores fornemmelse gik ved projektets start ud på, at nogle af erhvervsuddannelserne er "ofre" for mytedannelse, og at fravalget af visse erhvervsuddannelser sker på et forkert, eller uoplyst, grundlag. Det er naturligvis en ærlig sag at vælge en uddannelse fra, fordi man simpelthen ikke interesserer sig for det pågældende fag, men det er bekymrende, hvis uddannelser vælges fra på baggrund af mangelfuld information.

Der er også den samfundsmæssige vinkel: Danmark har brug for lærlinge inden for mange af de fag, der har problemer med at rekruttere lærlinge. Så alene af den grund er der god grund til at kigge lidt nærmere på, hvad der sker med rekrutteringen af lærlinge.

Som en naturlig konsekvens af vores undren kontaktede vi brancheorganisationerne for tre af de fag/uddannelser, der i de seneste år har været presset på rekrutteringen, for at få etableret et samarbejde om undersøgelsen. De tre organisationer er Bager- og Konditormestre i Danmark (herefter BKD), Danske Slagtermestre (herefter DSM) og DS Håndværk & Industri (herefter DS). Der var stor interesse for projektet, som derfor er igangsat med tæt opbakning fra de tre organisationer.

Men der var også en *bagtanke* med projektet. Vi vil gerne afdække, om vi kan gøre noget særligt for at skubbe til de unge – få dem til at vælge de uddannelser, vi har med i undersøgelsen: bager-, slagter- eller smedeuddannelsen. Altså ikke kun undersøge, hvorfor uddannelserne vælges *fra* – men også undersøge, hvordan vi kan få unge mennesker til at vælge dem *til*.

Resultaterne er indeholdt i denne rapport – både fravalgsdelen og tilvalgsdelen. For at gøre det så let som muligt at anvende resultaterne, valgte vi allerede i forbindelse med ansøgningen, at en del af afrapporteringen skulle være små og overskuelige pjecer, hvori resultaterne udkrystalliseres. Det er vores klare overbevisning, at de mennesker, der sidder med rekruttering til og markedsføring af uddannelserne, har større fornøjelse af overskueligt materiale med korte anbefalinger end af en stor rapport. Så denne rapport er i virkeligheden dokumentationen bag anbefalingerne i pjecerne.

Pjecerne har adskillige målgrupper. Pjecerne er tænkt som et redskab til alle, der rundt om uddannelserne arbejder med rekruttering, markedsføring og vejledning: Vi håber, at faglige udvalg, brancheorganisationer, vejledere, erhvervsskoler, mestre og også de respektive forbund kan bruge pjecerne i deres fortsatte arbejde med at rekruttere dygtige lærlinge til deres fag. De unge selv er imidlertid slet ikke en af målgrupperne, for dem tror vi ikke, at vi når gennem pjecer. Pjecerne bliver sandsynligvis lagt i skoletasken og så smidt ud, når og hvis der ryddes op i skoletasken i sommerferien.

Og her kunne vi have sat det sidste punktum i indledningen for at gå videre med det metodiske og resultaterne, men der er ét forhold, vi gerne vil nævne her, fordi den idé har været bærende for projektet: Vi har talt med lærlingene selv.

Vi inviterede simpelthen rigtige, levende lærlinge til at fortælle om deres valg, deres uddannelse og deres liv, fordi vi gerne ville vide, hvad de selv siger og mener om deres fag. Vi valgte fokusgruppeinterviewet, fordi vi gerne ville se og høre, hvad lærlingene i samtale kan skabe mening om, enighed og uenighed om. Hvad kendetegner lærlingen på det enkelte fag? Hvorfor befinder de sig

på et fag, der er svært at rekruttere til? I vores optik var lærlingene selv de mest nærliggende at spørge om dette, det er jo trods alt dem, der har valgt uddannelsen. Derfor tænkte vi, at hvis nogen kan levere overbevisende argumenter for, hvorfor man skal vælge eller ikke vælge én af de tre undersøgte uddannelser, så må det da være dem, der selv har valgt det – nemlig lærlingene.

Vi har ligeledes spurgt folkeskoleeleverne om deres holdninger til og viden om de tre udvalgte uddannelser – hvad ved de om vores tre uddannelser? Hvad tror de om dem? Interesserer de sig for dem? Og hvad ønsker de sig af deres fremtidige uddannelse mere generelt? De er, ligesom lærlingene, de nærmeste til at levere information om, hvad de selv ved, tænker og ønsker.

Det er således lærlingenes og folkeskoleelevernes holdninger og meninger, der ligger til grund for de fleste konklusioner i rapporten. Og det er portrætterne af disse unge mennesker, der genspejles i de anbefalinger, som rapporten og de tilhørende pjecer indeholder.

Derfor er det lærlingene og eleverne i folkeskolens udskoling, der – med vores tolkninger – kommer til orde her. De må jo vide, hvad de taler om ...

God læselyst.

Heike Hoffmann, Sofie Billekop og Lea Liv Fisker, Håndværksrådet, februar 2009

2. METODE

Pointen med dette projekt var fra begyndelsen at generere dybtgående viden om rekrutteringen til tre specifikke fagområder, henholdsvis bager, slagter og smed, inden for erhvervsuddannelserne, og derfor var omdrejningspunktet i formuleringen af ansøgningen de tre fokusgruppeinterviews med lærlinge på uddannelserne. Imidlertid var det lige så vigtigt, at der blev genereret mere generel viden om, hvad man – blandt andet – bør fokusere på i rekrutteringsarbejdet. Derfor blev det besluttet at koble de tre fokusgruppeinterviews med en større spørgeskemaundersøgelse blandt folkeskoleelever.

Metodisk giver det mening at spørge, hvorfor vi dog ikke kobledede fokusgruppeinterviews af lærlinge med fokusgruppeinterviews af folkeskoleelever. Baggrunden for dette valg er netop, at vi gerne ville koble den dybtgående viden om, hvad der reelt foregår på uddannelserne, med mere generel viden om, hvad folkeskoleeleverne *tror*, der foregår på erhvervsskolerne.

Vi valgte fokusgruppeinterviewet, fordi vi havde en forventning om, at samspillet mellem lærlingene i interviewsituationen kunne give særlig mening for det fremadrettede arbejde med rekrutteringen – hvad kan lærlingene egentlig i fællesskab skabe mening om?

Folkeskoleeleverne derimod står midt i processen med valg af ungdomsuddannelse, og deres refleksionsniveau må antages at være relativt lavere – det er altid sværere at reflektere over en proces, når man er midt i den, end når den er overstået, og man kan se tilbage på den. Derfor valgte vi spørgeskemaundersøgelsen, der kræver relativt mindre refleksion end interviewet. Samtidig giver bredden i spørgeskemaundersøgelse os mulighed for at underbygge de konklusioner, der kan udtrages af de snævre fokusgruppeinterviews.

Vi vurderede ganske enkelt, at tre fokusgruppeinterviews med lærlinge koblet med for eksempel tre fokusgruppeinterviews med folkeskoleelever ikke ville generere viden, der i tilstrækkelig grad kan anvendes bredt i rekrutteringssammenhæng, og dette var netop pointen med projektet.

I de to næste afsnit vil vi kort skitsere de styrker og svagheder, som henholdsvis fokusgruppeinterviewet og spørgeskemaundersøgelsen har i sig.

2.1 Fokusgruppeinterviews

Vores primære interesse i forhold til de tre fokusgruppeinterviews var at finde ud af, hvad de tre grupper hver for sig kunne blive enige henholdsvis uenige om i forhold til motivation i forbindelse med uddannelsesvalg, selve valget af uddannelse, vejledning om uddannelsesvalg, og hvad der for eksempel er godt eller skidt ved den uddannelse, gruppen har til fælles. Det er lige præcis det, som fokusgruppeinterviews kan, nemlig via gruppedynamikken at fortælle om, hvordan bestemte budskaber eller bestemte informationer fortolkes i en gruppe. Derfor valgte vi fokusgruppen frem for det personlige interview – vi ønskede diskussioner, pejlemærker og tendenser og ikke et indblik i enkelte lærlinges personlige livshistorier.

Da formålet med de tre interviews netop var at finde ud af, hvad der giver mening i forbindelse med motivation, valg af uddannelse, og hvordan budskaber om for eksempel vejledning opfattes og forstås, var beslutningen om at anvende fokusgruppeinterviews som en del af metoden til fremskaffelse af data oplagt. Analysen af de tre interviews og de konklusioner, vi drager på baggrund heraf, vil tage hensyn til fokusgruppeinterviewets styrker og svagheder som anført her. Derudover er der nogle usikkerheder indbygget i de konkrete interviews, og disse gøres der rede for nedenfor.

De stærke lærlinge

Den meningsdannelse, der foregik i de tre interviewsituationer, gjorde det ganske klart, at de interviewede lærlinge ikke kan være repræsentative for erhvervsskolepopulationen – vi har simpelthen med målrettede, såkaldt stærke, lærlinge at gøre her. Det kom dog ikke som nogen overraskelse. Vi kalkulerede indledningsvis med, at en bestemt type af lærlinge ville sige ja til at medvirke – nemlig lærlinge med en vis styrke og med et budskab til andre. Dette blev allerede bekræftet i forbindelse med rekrutteringen af lærlingene.

I de tilfælde, hvor kontakten til lærlingen gik gennem arbejdsgiveren (en lærlingeansvarlig i virksomheden), blev vi flere gange mødt med meget venlige afslag, der blev begrundet med for eksempel lærlingens type (snakker ikke meget) eller andet ordvalg, der indikerede en "svagere" lærling – blandt andet en enkelt med autistiske træk. Det var meget symptomatisk for samtalerne med mester/oplæringsansvarlig, at man var meget opmærksom på, om lærlingen ville kunne bidrage med noget. Heraf følger, at vi i de tre interviews sad med 4-8 lærlinge, der på hver deres måde var stærke personer.

Geografi og alder – repræsentativitet og spredning

De tre organisationer i følgegruppen havde særlige ønsker til sammensætningen af de tre fokusgrupper:

- Geografisk spredning, således at grupperne kom til at bestå af lærlinge fra flere forskellige dele af landet.
- BKD og DSM ønskede kun lærlinge med i fokusgrupperne, der var i gang med den fulde uddannelse med adgang til svendebrev.
- DS Håndværk og Industri så gerne, at både smede-, VVS- og industriteknikeruddannelserne var repræsenteret i fokusgruppen.

Derudover foreslog Håndværksrådet, at der skulle udvælges ud fra et kriterium om yngre lærlinge, dvs. at lærlingene skulle være maks. 18 måneder inde i uddannelsesforløbet. Årsagen hertil er, at vi havde en forventning om, at lærlinge på dette stadium i deres uddannelse stadig ville kunne huske relativt klart, hvad der var gået forud for deres uddannelsesvalg (hvem havde de talt med, hvordan foregik vejledningen osv.).

Vi opnåede god spredning på den geografiske dækning (se bilag A), ligesom kun lærlinge i gang med den fulde uddannelse blev interviewet, og ønsket om repræsentation af de tre fag under DS Håndværk og Industri blev også delvist imødekommet. Til gengæld var det ikke muligt i fuld udstrækning at rekruttere de yngre lærlinge. Mange af lærlingene er gået i gang med deres uddannelse inden for de seneste 18 måneder, men flere af bagerlærlingene var noget længere henne i forløbet. Derudover var flere af lærlingene noget ældre, end vi forventede. Således var der i gruppen af lærlinge udvalgt af Industriens Uddannelser flere voksenlærlinge – herunder også en lærling over de 30 år. Konkret betyder dette selvfølgelig, at mange af de interviewede ikke kommer direkte fra folkeskolen, ligesom mange af dem ikke har modtaget vejledning efter den nyeste lovgivning på vejledningsområdet, da de har været andre steder end i folkeskolen i tiden op til deres aktuelle uddannelse.

Til gengæld føjer denne sammensætning af grupperne nye dimensioner til de diskussioner, der udfoldede sig, og refleksionerne fra de lidt ældre lærlinge perspektiverer de yngre lærlinges oplevelser og fortællinger. Så på den led var det slet ikke noget dårligt bytte.

Den særlige smedeproblematik

Ønsket fra DS om at få tre uddannelser repræsenteret i fokusgruppen gav visse metodiske problemer. Det viste sig nemlig, at lærlingene opfatter de tre uddannelser (smed, industritekniker og VVS-energitekniker) som grundlæggende meget forskellige (hvad de jo ret beset også er). Hvor gruppen af bagere var meget homogen, mens gruppen af slagtere var lidt mere differentieret (delikatessslagtere over for specialet slagting), så var den sidste fokusgruppe meget heterogent sammensat. Der var en overvægt af industriteknikere, hvis lærepladser var vidt forskellige (fra maskinværksteder til et hospital). Selv om der var et fællesskab mellem industriteknikerne og smedelærlingene, opfatter de sig som to forskellige grupperinger. Heterogeniteten blev understreget af den enlige VVS-energitekniklærling, som eksempelvis ikke kæmper med de samme fordomme om sit fag som de øvrige i fokusgruppen.

På den led kunne man metodisk godt have ønsket, at gruppen havde været mere homogent sammensat. Til gengæld var det en øjenåbner i forhold til rekruttering, at fag, der i visse sammenhænge opfattes som beslægtede, slet ikke er i familie med hinanden efter lærlingenes egen opfattelse.

Endelig skal vi allerede her gøre opmærksom på, at vi på trods af forskellighederne internt i "smedegruppen" analytisk fandt så mange fællestrek blandt smedene og industriteknikerne, at den fagspecifikke pjece med gode råd til rekrutteringen er rettet mod begge uddannelser.

Udvælgelsen af lærlinge

De faglige udvalg inden for alle tre faggrupper skabte kontakt til lærlinge til fokusgruppeinterviews. Den indledende kontakt til de tre faglige udvalg blev foretaget af de tre brancheorganisationer.

Konkret er hvert af de faglige udvalg blevet bedt om at stille en oversigt til rådighed over virksomheder med lærlinge, der på interviewtidspunktet var maks. 18 måneder inde i uddannelsesforløbet.

Da bagerlærlingene på tidspunktet for interviewet var på skole, er rekrutteringen af bagerlærlinge foregået via skolerne. Således formidlede Charles Larsen fra Det Faglige Fællesudvalg for bagere og konditorer kontakt til EUC Ringsted og Holstebro Tekniske Skole. Uddannelsesansvarlige på de to skoler har adspurgt elever på bageruddannelsen om lyst til at medvirke i projektet. Håndværksrådet interviewede i alt otte lærlinge – fire fra hver skole.

Sekretariatsleder John E. Nielsen fra Slagterfagets Fællesudvalg og daværende sekretariatschef Lars Kunov fra Industriens Uddannelser formidlede navne på virksomheder og lærlinge, som Håndværksrådet har kontakten med henblik på interview om fagets uddannelser. I første omgang kontaktedes virksomhedernes lærlingeansvarlige med henblik på at få lov til at kontakte lærlingen. Hvor vi har fået ja fra virksomheden, har lærlingen haft mulighed for selv at sige ja eller nej til at deltage i interviewet.

For slagterfaget sagde i alt 7 lærlinge ja, mens 4 lærlinge mødte frem til selve interviewet. For industriuddannelserne sagde 8 lærlinge ja, mens 6 lærlinge mødte frem.

De tre interviews blev gennemført ultimo september og primo oktober med udgangspunkt i en fælles spørgeguide (se bilag B). Alle interviews blev gennemført på erhvervsskoler (henholdsvis EUC Ringsted samt Odense og Vejle Tekniske Skole).

Praktisk

Interviewguiden er opbygget efter tre temaer designet til at generere viden om, hvem de unge er, hvorfor de har valgt deres uddannelse, og hvordan vi bedst kan markedsføre uddannelserne over for unge i folkeskolen. De tre temaer er således:

- selve uddannelsen
- identitet
- processen omkring uddannelsesvalg og information

Selve fokusgruppen skulle så vidt muligt have lov til selv at fortælle om det, der er vigtigst for deltagerne i deres forståelse af deres fag og uddannelse, og temaopbygningen var med til at sikre, at vi nåede hele vejen rundt om vores formålsbeskrivelse. Spørgeteknik var interviewet derfor relativt åbent. Der var plads til at tale frit, men spørgeren havde dog også mulighed for at stille uddybende spørgsmål eller ændre emnet undervejs.

I bilag B findes interviewguiden samt en grundigere beskrivelse af interviewets forløb.

2.2 Spørgeskemaundersøgelsen

Formålet med spørgeskemaundersøgelsen er at generere viden om, hvad elever i folkeskolens udskoling ved og tænker om de tre fagområder/uddannelser, som projektet tager udgangspunkt i. Derudover skal undersøgelsen fortælle os noget om, hvad de unge finder vigtigt i forhold til valg af uddannelse, og hvem de evt. diskuterer uddannelsesvalg med.

Styrken ved spørgeskemaundersøgelsen er, at vi har mulighed for at få store mængder af data ind, som er repræsentative, og som vi kan konkludere validt ud fra. Sigtet med spørgeskemaundersøgelsen var således at opnå en viden i *bredden*, som tilfældet er med de tre interviews i dybden. Dette har vi opnået ved i skemaet at stille relativt få spørgsmål med mange svarmuligheder. Svarmulighederne er givet af medarbejderne i projektet, og de bygger dels på Håndværksrådets erfaringer fra tidligere undersøgelser og dels på inspiration fra de idéer og vinkler, som de tre fokusgruppeinterviews leverede. De opstillede svarmuligheder er dermed dækkende i forhold til projektets formål.

Vi har ikke givet mulighed for fritekstsvar i spørgeskemaet, og denne beslutning er taget dels ud fra hensynet til tidsforbrug i klasserne (det ønskede vi at begrænse), og dels ud fra økonomiske overvejelser, idet behandling af fritekstsvar ville fordyre spørgeskemaundersøgelsen for meget i forhold til projektets samlede budget.

Hvem har vi spurgt?

Der er sendt i alt cirka 3.000 spørgeskemaer ud til folkeskoler over hele landet¹. Folkeskolerne er valgt ud i samarbejde med 14 lokale afdelinger af Ungdommens Uddannelsesvejledning, som igen er valgt ud af formand for Vejlederforeningen Per Rye.

Udvælgelsen er sket på baggrund af primært to kriterier: De udvalgte UU-centre skulle dække alle fem regioner, og samtidig skulle de udvalgte centre dække både byer og landområder. Kriterierne er opstillet ud fra en antagelse om, at valget om uddannelse er påvirket af blandt andet kulturgeografien: For eksempel hvor man bor i landet, og om man bor i byen eller i et landområde.

Vi spurgte også Per Rye om råd i forhold til de klassetrin, der skulle besvare spørgeskemaet. På baggrund heraf besluttede vi at fokusere på eleverne i folkeskolens udskoling, idet den mere målrettede snak om uddannelse sætter ind her. Det besluttedes samtidig at inddrage 10. klasserne i spørgeskemaundersøgelsen, fordi netop mange uafklarede unge fortsætter i 10. klasse – denne gruppe er derfor meget interessant i rekrutteringssammenhæng.

Svarprocenten endte på 87, idet den er opgjort ud fra antallet af skoler, der har returneret spørgeskemaer². Samlet set indgår 2.346 svar i undersøgelsen. Heraf har 36,6 % besvaret et spørgeskema om bageruddannelsen, 28,6 % har besvaret et spørgeskema om slagteruddannelsen, og endelig har 34,7 % besvaret et spørgeskema om smedeuddannelsen.

¹ For fordeling på geografi, uddannelser osv., se bilag D

² Det giver ikke mening at opgøre svarprocenten i forhold til antallet af udsendte spørgeskemaer. Alle vejledere har fået tilsendt 25 skemaer pr. folkeskoleklasse, men mange klasser – især 10. klasser – har noget færre elever. En opgørelse på enkeltskemaer ville således give et forkert billede af svarprocenten.

Det bør også her nævnes, at vi bad lærerne, hvis klasser udfyldte spørgeskemaerne, om at klassen udfyldte de første tre spørgsmål i fællesskab, således at vi for eksempel var sikre på, at alle i samme klasse angav at komme fra den samme region. Resten af spørgsmålene har eleverne naturligvis udfyldt individuelt. Spørgeskemaet er besvaret af 44 % 8. klasser, 38 % 9. klasser og 18 % 10. klasser.

Geografisk dækker undersøgelsen hele landet, desværre med en underrepræsentation fra Region Nordjylland og Region Sjælland, som kun leverer henholdsvis 11 og 10 % af svarene. Til gengæld er de absolutte tal store som følge af den store mængde svar, og vi ser derfor ikke noget statistisk problem i at konkludere på baggrund af de indkomne data. Variablen køn er også fornuftigt dækket – samlet set kommer svarene fra 52 % piger og 46 % drenge³.

Tre spørgeskemaer i stedet for et enkelt

Da projektet blev formuleret, opereredes med ét spørgeskema, der skulle gå på tværs af de tre fagområder/uddannelser, men efterhånden som projektet tog form i løbet af august/september 2008, blev det klart, at et tværgående spørgeskema ikke ville give mening. Det var jo intentionen, at spørgeskemaerne skulle kunne kobles til de tre interviews, og i løbet af processen med at formulere spørgeskemaet, blev det klart, at der var brug for tre skemaer.

En del af formålet med spørgeskemaet var som nævnt at generere viden om, hvad folkeskoleelever ved om de tre fagområder, og ingen ville kunne besvare spørgsmål som dette meningsfyldt: *Hvor meget ved du om det at være bager/slagter/smed? Spørgeteknisk gav det simpelthen ikke mening.*

Spørgeskemaet blev derfor udarbejdet i tre versioner: En version med spørgsmål om bageruddannelsen, en med spørgsmål om slagteruddannelsen og en med spørgsmål om smedefaget. De tre spørgeskemaer indeholder identiske svarmuligheder, kun med sproglige justeringer for at give mening i faglig sammenhæng (slagter/bager/smed), hvilket giver mulighed for både at se på fagspecifikke resultater og at se på tværs af fagene/uddannelserne.

Det skal dog noteres, at især spørgeskemaet om smedefaget gav anledning til hovedbrud:

Den særlige smedeproblematik

Som også anført i afsnittet om fokusgruppeinterviews er undersøgelsen blevet udfordret af, at vi har ønsket at dække tre uddannelser under Industriens Uddannelser – smede, industriteknikere og VVS-energiteknikere. For det første gør den samme problematik sig gældende som nævnt ovenfor: Man kan ikke med mening spørge til tre uddannelser i det samme spørgsmål. For det andet skal de tre spørgeskemaer være 100 % ens i opsætningen, fordi vi har valgt at få svarene scannet ind – forskellige opsætninger ville fordyre denne del af projektet ganske betydeligt. Derfor var vi nødsaget til at vælge ét kort ord til hvert skema. "Bager" og "slagter" gav sig selv, mens "smed/industritekniker/VVS-energitekniker" ikke var gangbart.

Vi valgte at bruge begrebet "smed" i spørgeskemaet, selv om det indholdsmæssigt langt fra dækker de tre uddannelser, vi opererer med. For det første gav det teknisk mening i forhold til scanningen af besvarelserne, for det andet er ordet "smed" et ord, der i form ligger tæt op ad "bager" og "slagter", og for det tredje fandt vi det vigtigt, at folkeskoleeleverne kunne genkende ordene som betegnelser for uddannelser. "Smed" var det bedst opnåelige kompromis.

Praktisk

Spørgeskemaet er udarbejdet og printet i Håndværksrådets regi og er sendt til vejledere på de medvirkende folkeskoler (i et enkelt tilfælde til en central UU-vejleder). Skemaet blev udfyldt i hånden af hver enkelt elev, og en lærer eller vejleder har efterfølgende indsamlet de udfyldte skemaer og returneret dem til Håndværksrådet.

I forbindelse hermed skal vi gøre opmærksomme på, at mange af spørgeskemaerne var udfyldt med blyant, og disse var vi nødt til at overskrive manuelt med kuglepen af hensyn til den maskinelle aflæsning. Heri ligger en mulig fejlkilde, men på baggrund af den høje svarprocent mener vi ikke, at eventuelle fejl vil have betydning for tendenserne og de konklusioner, vi drager.

Skemaerne er scannet ind hos Interresearch, og de statistiske data er leveret til Håndværksrådet til bearbejdning og analyse.

Læsevejledning

Rapporten er struktureret omkring de to kilder til data. I kapitel 3 behandler vi resultaterne fra de tre fokusgruppeinterviews, og i kapitel 4 er talmaterialet fra spørgeskemaundersøgelsen i fokus. I kapitel 5 trækker vi linjerne fra de to datakilder sammen i svar på de indledende spørgsmål og perspektiver for rekruttering til især erhvervsuddannelser med rekrutteringsproblemer, men også mere generelle perspektiver for erhvervsuddannelserne. Endelig samler vi de centrale konklusioner i kapitel 6.

³ De to tal summerer ikke til 100, fordi en lille del af respondenterne ikke udfyldte dette spørgsmål.

3. RESULTATER AF FOKUSGRUPPEINTERVIEWS

3.1 Ungdomskultur

I dette kapitel behandler vi de tre fokusgruppeinterviews. Med udgangspunkt i samtalerne og diskussionerne lærlingene imellem vil vi forsøge at fortælle, hvad det er, lærlingene tænker og mener – hvad de i løbet af de tre sessioner kunne skabe mening om inden for hvert deres fagfællesskab.

For at kunne svare på projektets centrale spørgsmål, har vi brug for at vide, a) hvad lærlingene tænker om sig selv og den identitet, de har, både som mennesker og som fagpersoner, b) hvad der motiverede dem til at vælge deres uddannelse, og c) hvad de tænker om deres uddannelse eller fag. Som det fremgår af interviewguiden (bilag B), strukturerede vi derfor netop samtalerne om disse tre temaer: Selve uddannelsen, identitet og uddannelsesvalg/information om uddannelsen.

For en god ordens skyld skal gøres opmærksom på, at vi i interviewguiden har operationaliseret temaititlerne anderledes end de titler, vi bruger i nærværende præsentation af resultaterne. Dette hænger sammen med, at vi i interviewene havde behov for at operere med snævrere begreber, der var tættere på respondenternes livsverden og det forløb, de har bag sig. I denne præsentation fremstiller vi omvendt resultaterne i et bredere perspektiv, der retter sig mere mod en fremadrettet rekruttering af lærlinge.

Derudover har vi også valgt en anden rækkefølge end den, vi skrev ind i interviewguiden. I selve interviewsituationen var det eksempelvis vigtigt for os at indlede med et relativt faktuel emne – Selve uddannelsen – for at lærlingene kunne tale sig varme. I analysen har vi imidlertid valgt at præsentere de unges kulturelle karakteristika først, da vi mener, at de har stor indflydelse på både motivationen for uddannelsesvalget og opfattelsen af selve uddannelsen.

Som tidligere nævnt var interviewpersonerne typisk lidt ældre og befandt sig et andet sted i uddannelsesforløbet end oprindeligt forudsat. Derfor kunne fokusgruppedeltagerne ikke pålideligt adskille a) hvad der i sin tid motiverede dem til at tage uddannelsen og b) deres nuværende holdning til uddannelsen. Det samme gør sig gældende, hvor vi forsøger at få lærlingene til at fortælle om, hvad der har overrasket dem positivt og/eller negativt på uddannelsen – de har ikke et klart før- og efterbillede af deres forventninger til uddannelsen. Det betyder også, at der flere steder vil være indholdsmæssigt overlap mellem afsnittene om motivation og selve uddannelsen.

3.1.1 Hvad er ungdomskultur?

Begrebet ungdomskultur er en mangfoldig størrelse, og én gruppes kultur kan rumme mange mindre kulturer. Dette afsnit bruger vi til at se på nogle af de kulturelle fællestræk, der er kendetegnende for de interviewede bager-, slagter- og smedelærlinge som samlet gruppe, og derefter ser vi på lærlingegrupperne hver for sig – hvor adskiller de tre lærlingegrupper sig fra hinanden?

Kultur forstår vi som både *den konkrete livsstil* – hvor bor de unge/hvor ønsker de at bo, hvad laver de i deres fritid, hvem er deres venner, etc.?, *eksplicitte værdier* – hvad er ifølge de unge selv vigtigt for dem i deres hverdag og i forhold til det liv, deres fag vil føre dem ud i? og endelig *implicitte værdier* – hvad er vigtigt for de unge på en sådan måde, at de ikke engang selv er klar over det og derfor ikke italesætter det? I formidlingen af de unges kultur ikke skelner vi ikke sprogligt mellem de tre niveauer.

3.1.2 Nutidig ungdomskultur generelt

Ungdommen i dag er vokset op med et løfte om åbne muligheder – også når det gælder uddannelse. Når unge skal vælge deres fremtid via uddannelse, navigerer de ofte i et farvand af forestillinger om, at der findes en "perfekt" uddannelse derude, som dukker frem, hvis de leder længe nok. Dette kan føre til en søgeproces, der ikke blot handler om at finde det rette fag, men også om at finde den rette identitet, der følger med faget; en identitet, der skal føles rigtig for lige netop den enkelte person. Søgeprocessen kan være langvarig, og uddannelserne kan have svært ved at leve op til de krav, de unge stiller til dem.

Det fører til en ung befolkningsgruppe med besvær med at vælge og falde til ro, og som dermed er karakteriseret både ved høje idealer i forhold til sig selv og sin omverden og ved en vis "flyvskhed", der kommer til udtryk ved omvalg. Vælger den enkelte unge om flere gange i løbet af uddannelsen, kan det opfattes netop som et udtryk for "flyvskhed", men det ser snarere ud til – for den unge selv – at være et udtryk for at lede, indtil man har fundet det rette, altså i virkeligheden et lidt omvendt udtryk for målrettethed.

En undersøgelse foretaget af Center for Ungdomsforskning (CeFU)⁴ viser netop, at unge lærlinge i dag er selvbevidste og målrettede i forhold til at få det ud af uddannelsen, de finder rigtigt. Mange lærlinge stiller derfor også store krav til deres praktikplads:

⁴http://www.arbejdsmiljoviden.dk/Aktuelt/Magasinet_Arbejdsmiljo/Magasinoversigt/2008/04/Fokus__Laerlinge_i_praktik___Folsomme_unge_springer_fra_____laerepladsen.aspx

De vil lære noget og accepterer ikke at blive sat til arbejde, de ikke kan se meningen med. Mestrene i Håndværksrådets medlemsorganisationer fortæller os, at dette er en anden type lærling end den, vi tidligere har set. Hvor lærlinge før rettede ind uden at stille spørgsmål, er lærlinge i dag typisk mere individualistiske og bevidste om, hvordan de vil behandles.

3.1.3 Fælles kulturelle træk for de interviewede lærlingegrupper

Tilpasning til forholdene og ikke så mange spørgsmålstejn

Lærlingene i de interviewede fokusgrupper er på mange måder moderne, tidstypiske unge, og de er også bærere af "flyvskhedskulturen": De har været længe om at finde den plads, de nu indtager. Til gengæld er de, hvor de er, og når først de har fundet sig til rette i deres uddannelse, sætter de ikke så mange spørgsmålstejn ved deres valg, men står ved deres beslutning og fører den til ende.

De unge giver udtryk for at tage lærlingerollen på sig uden for mange protester. Eksempelvis har de unge blandede holdninger til hierarkiet på arbejdspladsen, men fælles er, at de accepterer en vis form for rangordning med dem selv i bunden. Rammerne for, hvad der er rimeligt for lærlinge, er generelt ret vide – dog omtaler nogle af grupperne, at arbejdspladserne skal behandle deres lærlinge ordentligt. De unge er ikke desto mindre – ganske som CeFU's undersøgelse viser – meget bevidste om, hvad, hvor meget og hvor hurtigt de lærer under uddannelsen. Mange har holdninger til udformningen af deres uddannelse, og næsten alle ønsker et højt fagligt niveau, både på skolen og lærepladsen⁵.

Skabertrang og gang i hverdagen

Overordnet set tegner der sig blandt de tre grupper et billede af unge, der kan lide at brænde for deres fag, og som gerne lægger kræfter i det, de kan lide at lave. De er praktisk orienterede, og de forstår ikke unge på mere bogligt orienterede uddannelser, der ikke som sådan "skaber" noget, men blot læser i bøger. De kan lide at være en del af en proces på en arbejdsplads, hvor der kommer konkret output ud af anstrengelserne. Det er gennemgående for alle tre fag, at det at stå med nogle enkeltdele og føje det sammen til et produkt er af stor betydning for dem.

De unge kan godt lide et liv med gang i den – både på arbejdspladsen og i fritiden. Selvom der er forskel på, hvad de tre grupper bruger deres fritid på, er de enige om, at det ikke skal være alt for stillesiddende.

Kan tage den hårde tone på lærepladsen

Lærlingene i de tre grupper – og i særdeleshed blandt bagere og slagtere – er hårdføre unge, der ikke er bange for en hård tone på arbejdspladsen. Der skal ikke passes på dem, og den særlige, grove humor, der kan være over for lærlinge, tager de med oprejst pande. De vil endda meget gerne give indtryk af at være gode til at svare igen og lader sig ikke tryne. Smedelærlingene er lige så hårdføre, men ikke så kontante i udtrykket – de er noget mere reserverede, men bestemt ikke bange for noget. Vi kommer ind på dette flere gange i det følgende.

Faget som identitet og faglig stolthed

Grundlæggende tages kun arbejdsmæssig kritik seriøst. Hele vejen rundt sætter de unge en stor ære i at gøre deres job godt. De er villige til at arbejde for, hvad de selv betegner som dårlig løn og i nogles tilfælde med dårlig arbejdstid, da de brænder for deres fag, er ambitiøse og meget gerne lægger kræfter i at få det hele til at lykkes og resultatet til at være tilfredsstillende. Der er stor faglig stolthed forbundet med uddannelsen og med at være i lære. De tre grupper beskriver på meget forskellig vis, hvordan kvalitetsbevidstheden fylder meget i deres arbejdsliv, og de optræder alle sammen vidende og "fagnørrede". Samtidig kommer det frem, hvor vigtigt det er for dem at opnå faglig anerkendelse, hvad enten det kommer fra mester eller fra kunder.

Det er en udpræget værdi blandt de unge at gå op i deres fag. Det er tydeligt, at vi har at gøre med unge, der nyder at være engagerede og bruge tid og energi på det, de har valgt at bruge deres liv på. Hvis man ikke kommer træt hjem, har man ikke været rigtigt på arbejde.

Livet i lære fylder altså meget i de unges bevidsthed, ligesom det i deres opfattelse tager en stor del af den fritid, andre unge har til rådighed. Det er i høj grad en del af de unges identitet at kunne kalde sig enten baker, slagter eller smed. Selvom alle fokusgrupperne internt var sammensat af forskellige retninger, er der generelt stor samhørighed på tværs af faglige valg – så længe det er inden for samme overordnede erhverv⁶. Og så får man til tider indtryk af, at de unge nærmest opfatter det som et kald at blive henholdsvis baker, slagter og smed.

⁵ Her er det vigtigt at huske på, at de unge i de tre interviews alle er meget ressourcestærke, jævnfør også kapitel 2.

⁶ Eneste undtagelse er den enlige VVS-energitekniklærling, som på mange punkter havde oplevelser med, der adskilte sig fra de øvrige i fokusgruppen.

Det sociale som afgørende element for en god hverdag

Det sociale har stor betydning for lærlingenes arbejdsglæde. Flere gange tager de op, at det er afgørende at have gode kolleger for at kunne lide sit job. Dette understreges ved fortællinger om den hårde men kærlige tone, der kan præge især bagerier og slagterier, og som de unge sætter pris på og føler sig hjemme i.

Ikke mindst i situationer med rutinepræget arbejde er de unge glade for det sociale element, der præger arbejdet. De unge ønsker heller ikke her at sidde stille, men foretrækker at have gang i den på arbejdspladsen, hvor jokes og historier kan sætte liv i dagen.

Endelig fortæller de unge bagere og slagtere, hvordan opholdet på skolehjemmet for dem, der bor langt væk fra skolen, bringer fest og farver. Der er ifølge de unge ikke mange indadvendte mennesker indenfor bager- og slagterfagene, da de slet og ret ikke ville føle sig hjemme. Det er altså i høj grad en værdi for de unge at have en social hverdag, hvor rutiner og sjov kan deles med andre.

Fra hjem med håndværk og afstand fra de forkælede unge

De unge definerer i stor udstrækning sig selv i modsætning til forkælede, rige unge. De fortæller, at man indenfor deres erhverv typisk ikke bosætter sig steder, der koster mange penge, såsom Strandvejen i Hellerup. Ligeledes kommer de sjældent selv fra meget velhavende familier. De unge nævner flere gange undervejs i interviewet på eget initiativ spørgsmålet om penge og løn. De er som udgangspunkt ikke tilfredse med (lærlinge)lønnen inden for deres erhverv, men det er dog ikke noget, der gør dem i tvivl om deres valg. Selvom de kunne ønske sig en bedre løn, ser de lidt ned på de unge, der går meget op i det materielle – ligesom de gør på unge, der går meget op i udseende og forfængelighed. Og det er værdier, som lærlingene øjensynligt anser for at være overfladiske og snobbete.

Et fællestræk ved de tre lærlingegrupper er, at deres forældre typisk selv er håndværkere, men ikke nødvendigvis fra samme fag som dem selv. Især karakteriseres faderens erhverv som et håndværksfag, hvor moderen også kan have en anden kort eller mellem-lang uddannelse, arbejde som ufaglært eller være hjemmegående.

3.1.4 Kulturelle træk i hver af de tre lærlingegrupper

Kulturen afhænger af arbejdsprocessen

Inden vi ser på de tre grupper hver for sig, er det væsentligt at skelne mellem to typer af kulturer, der lægger sig til forskellige former for arbejdsmønstre. Hvor slagterne, bagerne og nogle smede har gode muligheder for at blive selvstændige, er industriteknikerne primært ansat til at udfylde et delelement i en virksomhed. Dette understreger skellet mellem kulturerne i denne gruppe på den ene side og slagterne og bagerne på den anden side. Dette betyder for eksempel noget for de unges billede af det fællesskab, de indgår i på skole og i praktikken.

Vi vil i den kommende præsentation af kulturen i de forskellige faggrupper komme ind på, hvordan selvstændighedskulturen hos slagtere og bagere kommer til udtryk, og hvad den står overfor blandt smedene.

Sammenfald i kulturen hos bager- og slagterlærlinge

En lang række ting går igen hos både bager- og slagterlærlinge. Fællestrækkene skyldes formentlig to karakteristika: 1) at begge grupper tilhører den ovennævnte selvstændighedskultur, og 2) at begge grupper har med mad at gøre og i en vis udstrækning færdes i samme miljø i processen omkring uddannelsesvalg og på grundforløbet.

Hård og kærlig tone – inden for fællesskabet

Kulturen blandt begge grupper er udadvendt og socialt orienteret, og den hårde, men kærlige tone i bageriet/slagteriet ligger godt til disse unge, der selv ikke er blege for at melde ind med deres syn på verden. Humoren er grov – begge grupper bruger med et glimt i øjet udtrykket ”syge i hovedet” om deres kolleger.

Både bagere og slagtere sætter pris på det sociale på lærepladsen, og der er stor fællesskabsfølelse med andre fra samme erhverv og/eller arbejdsplads. Til gengæld er der ingen kære mor for de unge, der ikke kan tåle mosten. Fællesskabet har en tendens til at baseres på en slags devise i stil med ”du er inde, når du er inde – men hvis du ikke køber præmisserne, er du ude af cirklen”. Fællesskabet er altså partikulært og centreret om dem af samme slags.

Kulturen hos bagerlærlinge – gedigent håndværk og kreative kager

Der findes to typer bagere; brødtypen og flødekagetypen. Hvor brødtypen kan sit håndværk og gør et gedigent stykke arbejde, går flødekagetypen i højere grad op i det visuelle omkring kager og brød. Begge typer er produktorienterede og kan lide at vise frem, hvad de har skabt. I langt højere grad end hos de andre grupper virker flødekagetypen dog optaget af det kreative i processen – det er ikke nok, hvordan produktet smager, det skal være kunstfærdigt og have en vis skønhed og opfindsomhed.

Bagerne bliver således den klart mest kreative gruppe blandt de interviewede, som vægter mere end blot håndværkets karakter og funktionelle kvalitet.

Kulturen hos slagterlærlinge – hårdhed og selvstændighed

Generelt arbejder lærlingene yderst kvalitetsbevidst, og det gælder også slagterlærlingene. De unge med specialet slagtning giver udtryk for en særlig grundighed i arbejdet, der kommer frem midt i det grove arbejde med kød og store, døde dyr. Detailslagterne nyder endvidere at finpudse det visuelle indtryk af maden.

Derudover er slagterlærlingene i høj grad optaget af dyrevelfærd. Her træder kvalitetsbevidstheden igen frem. Selvom der kan være en vis fascination af at slå ihjel, er det vigtigt, at det foregår på en human og ordentlig måde.

Slagterlærlingene er, endnu mere end de andre grupper, tilhænger af "det hårde liv", og flere gange bruges udtrykket, at man ikke må "have det for godt". Deres identitet defineres i modsætning til at være "falsk" og "overfladisk". Måske af samme grund virker disse lærlinge i særlig grad optaget af at være selvstændige og uafhængige af andres holdninger. Selvom der er mange gode venner, vil slagterlærlingen gerne være herre over sit eget liv.

Kulturen hos smedelærlinge – faglig modenhed og socialt ansvar

Omhyggelighed og ansvarlighed

Smedelærlingene skiller sig ud fra de to andre grupper på en række punkter. Smedenes faglige interesse har et mere "nørklende" præg, og både fritid og arbejde er skruet sammen efter fascinationen ved mekanik. Smedene kan lide at arbejde med detaljerne og de tekniske småtterier. De er omhyggelige og har en særligt stor ansvarsfølelse over for det arbejde, de udfører.

De lærlinge, vi har interviewet, indgår som nævnt primært i en større arbejdsproces. Det udførte arbejde er et led i en nogle gange meget lang kæde, og selvom smedene – som de to andre grupper – er produktorienterede, er det ikke udelukkende det færdige produkt, der interesserer dem. Derimod ønsker smedene at leve op til det særlige ansvar, der ligger i at forberede et delelement, der *skal* være i orden, for at helheden kan lykkes. Smedene besidder også en form for pligtopfyldenhed, der skiller sig ud fra de to andre grupper, og de bruger ord som "rettidig omhu" til at beskrive deres fag, ligesom ansvarlighed over for at levere et produkt, deres kolleger kan bruge, er meget udtalt.

Fascination af farlige maskiner

Som smed arbejder man med farlige maskiner. Maskinerne kan bringe eget og kollegers liv i fare, og det er en stor del af kulturen blandt smedene være ydmyg over for dette. Samtidig virker den potentielle fare også tiltrækkende, og smedene giver indtryk af både fascination af og respekt for maskinens kræfter. Håndteringen af maskinerne understreger igen en stor modenhed hos smedene i forhold til at leve op til et ansvar og i forhold til at forstå sin egen rolle i en proces.

Social bevidsthed og at kende sin plads

Smedene har ikke samme umiddelbare gang-i-den-attitude, der kendetegner de to andre grupper, men er mere tilbageholdende. Dog lægger de ikke mindre vægt på det sociale på arbejdspladsen. Hvor slagternes og bagernes fællesskab er eksklusivt, er smedene imidlertid mere altfavnende eller inkluderende. Interviewet med smedene bar præg af stor social bevidsthed i forhold til de mindre stærke på et hold (for eksempel på grundforløbet på teknisk skole). En stor del af interviewet drejede sig, på lærlingenes initiativ, om bogligt svage (for eksempel ordblinde), der har svært ved at følge med i den matematisk krævende smedeuddannelse.

Måske er det netop det at være en (om end vigtig) brik i en større kæde, der giver smedene en anden form for bevidsthed om, hvor deres egen plads er – og samtidig en større solidaritet over for de svagere lærlinge.

Behov for luft og plads til at dyrke hobbyen

For at kunne udfolde sig skal en smed have plads omkring sig. Byen er ikke den mest oplagte bopæl for smedene – landet med åbne vidder og albuerum giver flere muligheder og færre begrænsninger. Dette hænger tæt sammen med fritidsinteressen som nævnt ovenfor – det kræver plads at nusse med knallerter i fritiden.

3.1.5 Opsummering

De tre lærlingegrupper har en række fællestræk. Alle er de praktisk orienterede og har trang til at skabe et konkret produkt. De er stolte af deres fag og sætter en ære i at gøre et godt stykke arbejde og høste anerkendelse for det. Faglig stolthed og engagement er en stor del af de unges identitet – og grundighed og kvalitetsbevidsthed er basisværdier.

De unge holder af en aktiv hverdag og sidder sjældent stille for længe ad gangen. Generelt er de sociale, og livet på arbejdspladsen har stor betydning for trivslen. Især slagterne og bagerne er hårdføre unge, og en hård tone på arbejdspladsen er ikke et problem, men kan være et krydderi på hverdagen. For alle grupper gælder, at kun faglig kritik principielt tages nært – der skal være plads til venskabelige drillerier, men den faglige kvalitet skal være i orden.

Bager- og slagterlærlinge har flere fællestræk med hinanden end med smedelærlingene. Det er formentlig et skel mellem de fag, der mest oplagt fører til selvstændighed, og hvor man indgår i hele udviklingen af produktet (bagere og slagtere) – og de fag, hvor man indgår som delelement i en større proces (smedene). Dette skaber to forskellige miljøer på arbejdspladsen samt (i hvert fald for disse lærlinges vedkommende) to forskellige former for syn på fællesskabet på arbejdspladserne. Hvor bagere og slagtere dyrker et fællesskab, der er eksklusivt for dem, der melder sig ind i miljøet – dvs. kan klare den hårde tone i hverdagen – er smedene mere solidariske med de svage, der for eksempel har svært ved at klare det boglige på skolen.

Bagerne står derudover for en kreativitet og et ønske om det kunstfærdige i produktet – især set hos "flødekagetypen" – der ikke fremgår i samme grad hos de andre to grupper. Slagterne skiller sig ud ved en mere udpræget hårdhed end de andre grupper – blødsødenhed eller et liv, der er "for godt", ses der ned på. Smedenes omhyggelighed og ansvarlighed over for den mindste detalje i produktet og de store maskiners farlighed er meget fremtrædende og adskiller dem fra de andre grupper.

3.2 Motivation

Dette afsnit vil så vidt muligt indkredse, hvordan lærlingene i første omgang blev motiveret til at tage deres uddannelse, dvs. komme ind på de mange forskellige motivationsfaktorer. Herunder vil vi komme ind på, hvornår de unge blev motiveret til uddannelsen og af hvem. Samtidig redegør vi for, hvad der evt. har virket "afskrækkende" – dvs. demotiverende.

Indledningsvis behandler vi spørgsmålet om, hvad der motiverede lærlingene til tage deres uddannelse ved at drage konklusioner på tværs af de tre uddannelser, hvorefter vi kigger på uddannelserne enkeltvis i forhold til de særlige motivationsfaktorer for uddannelsesvalg. Flere steder samler vi konklusionerne for bagerne og slagterne i ét afsnit, da lærlingene fra disse to fag meget langt hen ad vejen er enige om, hvad de mener om vores spørgsmål. Afsnittet om demotiverende faktorer behandles kun på tværs af fagene.

3.2.1 Fælles motivationsfaktorer for de interviewede lærlingegrupper

Det vigtigste er at have prøvet faget af i praksis

Samtlige deltagere på tværs af de tre fokusgrupper lægger vægt på, at uddannelsesvalget blev truffet, da de prøvede deres fag af i praksis. De understreger, hvor vigtigt det er at få lov til at afprøve faget med sine egne hænder for at få et reelt indtryk. Det konkrete møde med faget kan ske på forskellige måder, for eksempel brobygningsforløb, praktikophold, gennem produktions-skoler, løsarbejde el.lign.

Vigtigheden af at afprøve faget i praksis bunder i flere ting. Dels bunder det i den mangfoldighed, der er indenfor de erhvervsfaglige uddannelser, idet der er rigtig mange forskellige uddannelser for de uddannelsessøgende at have styr på. Det kan være svært at få rede på, hvad uddannelserne reelt indeholder, før man har haft faget i hånden og prøvet det af. Dels bunder det i, at en stor del af den type unge, der søger ind på de erhvervsfaglige uddannelser åbenbart responderer bedre på at have haft faget i hånden end på at få faget formidlet med ord. I forhold til for eksempel brobygningsforløb, praktikophold og lign. er der i interviewene enighed om, at det afgørende er, at den unge i praktikken *reelt* får lov til at prøve kræfter med faget og ikke bare betragtes som en billig eller gratis fejedreng/-pige.

Uddannelsesvalget sker sjældent i umiddelbar forlængelse af folkeskolen

På den ene side er det svært at generalisere i forhold til, hvornår de unge blev motiveret til at tage en erhvervsuddannelse, da hver lærling har fulgt sin egen vej. På den anden side er det netop den forskellighed, der kendetegner processen op til uddannelsesvalget, lærlingene har til fælles.

Først og fremmest har de færreste af disse unge truffet et bevidst valg efter folkeskolen om at tage en specifik erhvervsuddannelse. Det er kendetegnende, at de unge har prøvet forskellige ting af, før de har fundet sig til rette med en uddannelse. De unge prøver forskellige uddannelser af både indenfor og udenfor den erhvervsfaglige retning, og flere har også stiftet bekendtskab med livet som ufaglært.

Det afgørende valg træffes, når de unge helt konkret afprøver et fag og føler sig tilpas i miljøet og med arbejdet. Om det så sker i erhvervspraktik i folkeskolens udskoling, et brobygningsforløb i 10. klasse, et produktionsskoleforløb, et job som arbejdsdreng/-pige

efter at have prøvet andre uddannelser, er meget forskelligt fra lærling til lærling. På den måde kan man ikke identificere et specifikt tidspunkt, hvor uddannelsesvalget træffes. Vi kan blot konstatere, at valget træffes, når den unge får faget i hånden.

De unge mener, at de selv træffer uddannelsesvalget

Uanset faget føler de unge selv, de har truffet uddannelsesvalget mere eller mindre upåvirket af andre. Direkte adspurgt mener de færreste af lærlingene, at vejledere, forældre, familie, venner eller andre har påvirket dem i nogen retning. Der skabes under interviewene konsensus om, at uddannelsesvalget er et, man primært selv træffer. Lærlingene ser ikke deres valg som konsekvens af en længere koordineret proces i samspil andre – uddannelsesvalget er et *privat og uafhængigt* valg.

Der kan være forskellige grunde til, at lærlingene når denne konklusion. Det kan hænge sammen med, at vi har fat i lærlinge, der er relativt langt henne i deres uddannelsesforløb, hvorfor de ikke husker, hvem de har talt med om uddannelsesvalg – og tolker det, som om de nærmest ikke har drøftet det med nogen. Men også de lærlinge, der er relativt nye på uddannelsen, indtager denne holdning. I forhold til for eksempel CeFU's ovennævnte undersøgelse af uddannelsesvalg giver det dog mening at antage, at de er blevet påvirket indirekte og/eller ikke selv er 100 % bevidste om påvirkningen.

Endelig er det selvfølgelig muligt, at uddannelsesvalget reelt ikke drøftes med nogen, at den unge alene har truffet det. Dette er blot ikke i overensstemmelse med den generelle viden, der findes på området. Uanset grunden hertil står det dog fast, at de unge selv har den helt klare opfattelse, at de uafhængigt af andre har truffet valget om, hvilken uddannelse de skulle have.

Man bliver ikke nødvendigvis det samme som sine forældre

Myten om, at man bliver det samme som sine forældre, kan vores interviews kun til en vis grad bekræfte. Unge, hvis forældre selv har en erhvervsfaglig uddannelse, vælger ikke nødvendigvis samme vej – det er ikke usædvanligt at vælge samme uddannelsesretning som sine forældre, men det sker dog heller ikke i udpræget grad.

Vi kan se, at de interviewede lærlinge vælger den samme *generelle* retning inden for uddannelsessystemet som forældrene, men ikke fagspecifikt. Det er i hvert fald sådan for "vores" lærlinge, at de med erhvervsskoleuddannede forældre åbenbart har været mere sandsynlige elever på erhvervsskolerne end andre unge. Men de vælger ikke nødvendigvis samme fag som far (eller mor).

Denne tendens kan hænge sammen med, at unge med håndværksuddannede forældre har større kendskab til og er mere disponeret for afprøvning af den erhvervsfaglige retning. Eftersom afprøvning af et fag i høj grad er en motivationsfaktor for at vælge uddannelse, har det naturligvis en betydning, hvis forældrene er erhvervsfagligt uddannede. En erhvervsfaglig uddannelse dukker således relativt sjældent ganske uprovokeret op i hovedet på uddannelsessøgende unge, og ideén om erhvervsuddannelsen bunder typisk i et forhåndskendskab til fag eller retning. Idéen kan både komme fra forældrenes uddannelse eller fra afprøvning af faget i praksis.

Der er et betydeligt tilfældighedselement

Det fremgår tydeligt af de tre interviews, at de færreste lærlinge i fasen op til uddannelsesvalget havde en klar forestilling om fremtiden. De fleste var klar over, at de ville have en praktisk uddannelse, uden dog præcist at vide hvilken. Det er ligeledes kendetegnende for de fleste unge, at de har afprøvet en del andre uddannelsesmuligheder, før de fandt vej til den aktuelle uddannelse.

Det er på baggrund af interviewene vores klare billede, at tilfældigheder har mindst lige så stor indflydelse på uddannelsesvalg som konkrete motivationsfaktorer. Resultatet af unges usikkerhed efter folkeskolen er, at de unge afprøver en del forskellige uddannelser mv., inden de finder sig til rette.

Naturligvis har der været mange bevidste valg med i beslutningsprocessen omkring uddannelsesvalg. Imidlertid gav fokusgruppen indtryk af, at uddannelsesvalget ofte er en konsekvens af udelukkelsesmetoden. Man vælger fra de steder fra, hvor man ikke befinder sig vel – men finder man (tilfældigt) et fag, hvor man føler sig tilpas, for eksempel hvor mester virker god, hvor stemningen på arbejdspladsen er hyggelig, eller hvor kollegerne også er venner, falder valget på netop dén uddannelse. Derfor kan uddannelsesvalget ofte ses som en tilfældighed snarere end som konsekvens af et aktivt tilvalg, og på baggrund af de tre interviews må vi konkludere, at tilfældighedselementet kan være forholdsvis stort.

Uddannelsesvalget afgøres på baggrund af en mere eller mindre tilfældig introduktion til faget, som resulterer i en læreplads, frem for et prækalkuleret, meget bevidst valg. Det er naturligvis svært at måle, præcist hvor meget tilfældighederne spiller ind. Vores udgangspunkt er imidlertid, at de unge, der deltog i interviewene, lå i den ambitiøse og målrettede ende, og selv her fremstod tilfældighed som et væsentligt kriterium for uddannelsesvalg. Det er således nærliggende at antage, at det i mindst lige så høj grad gør sig gældende for andre, måske mindre selvbevidste lærlinge på de tre uddannelser.

Det er afgørende, at uddannelserne er praktisk funderede

Trods tilstedeværelsen af et tilfældighedselement og ungdomskulturens betydning for uddannelsesvalg, er lærlingene enige om, at et vigtigt motivationselement er det praktiske fundament i modsætning til det boglige. Som det fremgår ovenfor, har vi at gøre med unge, der trives med fysisk arbejde, hvor man kan se et konkret resultat, når man går hjem om aftenen.

Arbejds miljøet er meget vigtigt

Samtidig er arbejds miljøet en motivationsfaktor. Det kan selvfølgelig være svært at vide, om de unge havde et præcist billede af arbejdspladsen, tonen og stemningen, før de påbegyndte deres uddannelse – eller om det bare er noget, som de på nuværende tidspunkt finder vigtigt. Der kan dog ikke herske tvivl om, at arbejds miljøet har haft en stor betydning for uddannelsesvalget og ikke mindst for valget om at holde fast i uddannelsen.

I løbet af processen omkring uddannelsesvalget har de unge prøvet flere forskellige uddannelser af – oftest indenfor den erhvervsfaglige retning. Og der gives klart udtryk for, at arbejds miljøet var en meget vigtig faktor i forhold til, præcist hvilken af disse uddannelser valget i sidste ende faldt på.

Den konklusion bekræftes ovenfor i kapitlet om ungdomskultur, hvor det fremgår at det sociale har en central værdi for de unge. Det er derfor naturligt at antage, at det sociale, dvs. det at føle sig godt tilpas med sine kolleger og mester, og at der er en god stemning på arbejdspladsen, spiller en betydelig rolle i valg af uddannelse. Man vælger en læreplads, hvor man føler sig godt tilpas.

At tage en uddannelse er en motivationsfaktor – men ikke en indlysende én

I perioden op til uddannelsesvalget er det værd at notere sig, at selv om de unge allerede har besluttet sig for, at deres fremtid ligger indenfor en eller anden form for håndværk, går deres tvivl ikke bare på, hvilken retning de skal vælge, men i lige så høj grad på, om de skal have en uddannelse. For nogle unge kan det være et valg mellem faglært og ufaglært, mellem uddannelse og hurtige penge, dvs. mellem et længere og et kortere perspektiv. Uddannelse er altså i sig selv ikke nødvendigvis motiverende.

De unge forklarer, at det i høj grad hænger sammen med lønnen, da lærlingelønnen er markant lavere end den løn, de alternativt kunne få ved ufaglært arbejde. Imidlertid erfarer de unge for eksempel efter en tid som arbejdsdreng-/pige, at der er en sammenhæng mellem uddannelse og arbejdsopgaver. De ufaglærtes arbejdsopgaver er langt mere rutineprægede og langt mindre udfordrende i forhold til de opgaver, de uddannede får. Og eftersom udfordring og afveksling er vigtigt for de unge, faldt interviewpersonernes valg på at få en uddannelse. Dermed er en uddannelse i sig selv ikke motiverende, før der er en erkendt sammenhæng med arbejdsopgaverne – men så bliver det til gengæld også vigtigt.

3.2.2 Demotiverende faktorer

De unge fortæller også om, at der var faktorer, der skabte tvivl om uddannelsesvalget, og som havde en afskrækkende virkning, hvor lønnen er en primær faktor. Som forklaret ovenfor betragter de unge lærlingelønnen som lav – dels i forhold til de timer, der lægges for dagen, dels i forhold til hvad en ufaglært får i løn. En anden afskrækkende faktor er arbejdstiderne. Dette gør sig primært gældende for bagerlærlingene, som har relativt skæve arbejdstider.

Derudover bemærker de unge, at rygter om, at mester ikke behandler sine lærlinge særlig godt, naturligvis også kan være en afskrækkende faktor, da en stor del af uddannelsen foregår på arbejdspladsen. Det bekræfter også konklusionen om, at det sociale er et meget vigtigt element i forhold til uddannelsesvalget. For hvis man frygter et dårligt arbejds miljø – herunder en skrap mester – har man måske større tendens til at slå sig ned med den uddannelse, hvor man har fået en god læreplads, hvor således arbejds miljøet er afgørende frem for det specifikke fag.

3.2.3 Motivationsfaktorer i hver af de tre lærlingegrupper

Motivation hos bagerne og slagterne – noget med mad

Det er helt gennemgående, at bagerlærlingenes primære motivation for at vælge bageruddannelsen var, at de ville lave noget med mad. Flere havde først været omkring kokkefaget, men fandt sig ikke til rette heri. Det er der flere grunde til. En af dem er den meget hårde tone i kokkefaget, som ikke har det gemytlige element, der ifølge lærlingene hersker i et bageri. En anden grund er den "hype" og prestige, der er indenfor kokkefaget, som ikke findes i det mere jordnære bagermiljø.

Også blandt slagterlærlingene var den vigtigste motivation for at vælge uddannelsen, at det var noget med mad. Slagterlærlingene er enige om fascinationen af at kende kødets vej fra jord til bord.

Som en naturlig følge af, at lærlingene fokuserer på konkrete resultater, er det en stor motivationsfaktor at lære at skabe noget.

Det fysiske resultat af dagens arbejde er en klar og vigtig motivationsfaktor for at vælge at blive bager eller slagter – her producerer man reelt noget. Man kan fremvise et resultat for eksempel bagværk, kager eller andre forme for mad, når arbejdsdagen er omme. Man kan vise sin familie og omgangskreds resultatet – og man kan spise det!

Motivation hos smedene – noget med mekanik

Blandt smedelærlingene var motivationsfaktoren den teknisk-mekaniske orientering. Flere havde for eksempel overvejet mekanikeruddannelsen. Det hænger sammen med deres hobby, som også i høj grad er af teknisk karakter for eksempel bil, en crosser el.lign, som de pusler med i fritiden. Der er tale om en stor fascination af maskiner og teknik, som indlysende nok har været meget motiverende for lærlingenes uddannelsesvalg.

For smedelærlingene var det i særlig høj grad motiverende at tage en praktisk frem for en boglig uddannelse (jævnfør afsnittet om ungdomskultur). Imidlertid beretter lærlingene om et udpræget mismatch mellem det boglige niveau, de forventer sig af uddannelsen, og så det faktiske niveau. Det har ifølge de unge selv den konsekvens, at der er et stort frafald netop på uddannelser som deres. Da mange chokeres over de matematiske krav, og da mange unge, der søger smedeuddannelsen ikke hører til de bogligt stærkeste, afspejler virkeligheden ofte ikke det, som de unge i første omgang motiveredes af.

3.2.4 Opsummering

Mange forskellige faktorer spiller ind på lærlingenes uddannelsesvalg. Først og fremmest er samtlige lærlinge enige om, at de først traf valget i det øjeblik, de stod med faget i hånden. Det er altså afgørende at have prøvet faget af i praksis, ligesom uddannelsesvalget sjældent er truffet i umiddelbar forlængelse af folkeskolen. Lærlingene er også enige om, at de traf deres uddannelsesvalg alene – uden påvirkning fra hverken familie, venner, vejledere eller andre. Både her og senere i rapporten stiller vi spørgsmålstejn ved, om dette nu også holder i den virkelige verden.

Den anden faktor, der motiverer, er, hvis man fra hjemmet har erfaring med håndværk i en eller anden retning. Der er en tendens til, at erfaring med håndværksretningen fra hjemmet ofte medfører, at den unge vælger en uddannelse indenfor den erhvervsfaglige retning.

En tredje motivationsfaktor er, at uddannelserne er praktisk frem for bogligt funderede. Det ligger i yderligere forlængelse af vigtigheden af at afprøve faget i praksis, da denne type unge netop vægter læring gennem praksis.

Endelig har tilfældighedselementet stor indflydelse på de unges uddannelsesvalg. Mange af de unge er havnet på deres uddannelse ved en tilfældighed – de møder en mester, de kan lide og har respekt for, eller de oplever en praktikplads, de trives på, og valget træffes. Altså en stor grad af tilfældighed frem for et aktivt prækalkuleret valg, som også illustrerer vigtigheden af et godt arbejdsmiljø i relation til de unges uddannelsesvalg.

Udskilt på fag er den gennemgående motivationsfaktor for både bager- og slagterlærlinge, at de ville "noget med mad". Samtidig er disse to grupper enige om at finde motivation i at kunne fremvise et konkret resultat, når dagens arbejde er afsluttet. Her adskiller smedene sig, da deres mere fagspecifikke motivation for uddannelsen var teknisk/mekanisk orienteret. For smedene var forventningen om en ikke-boglig, men meget praktisk uddannelse desuden i særlig grad en motivationsfaktor, der ikke blev opfyldt.

3.3 Selve uddannelsen

I dette afsnit kigger vi, hvad lærlingene finder positivt og negativt ved de tre uddannelser, dvs. deres opfattelse af selve uddannelsen. Vi tager primært udgangspunkt i de plus-minuslister⁷, som hver fokusgruppe arbejdede med. På den måde er det muligt at identificere sammenfaldende holdninger på tværs af uddannelser og samtidig se, hvad der særligt gør sig gældende for de enkelte uddannelser.

3.3.1 Fælles oplevelse af selve uddannelsen hos de tre lærlingegrupper

Uddannelsen giver faglig stolthed

Som beskrevet i afsnittet om ungdomskultur er den faglige stolthed dybt funderet i lærlingene. De unge brænder i høj grad for deres fag og den håndværksmæssige kunnen. Det illustreres blandt andet ved, at de unge især på bager- og slagteruddannelserne i deres egen optik adskiller sig fra for eksempel "Føtex-bageren" eller "Føtex-slagteren" – der er en klar hierarkisering, der bestemt ikke er til fordel for supermarkedsuuddannelserne. De unge opfatter klart deres egen uddannelse som bedre og mere

⁷ Se interviewguiden i bilag B

kompetencegivende i forhold til håndværksmæssig kunnen, mens supermarkedsuddannelserne i højere grad handler om købmandskab.

Stemningen og omgangstonen på arbejdspladsen er god

Et andet aspekt, der fylder meget i lærlingenes vurdering af uddannelsen, er stemningen og omgangstonen på lærepladsen. Det er en helt naturlig konsekvens af, at en stor del af den samlede uddannelse foregår på lærepladsen. Det er forskelligt fra uddannelse til uddannelse, hvad der betragtes som god stemning og godt socialt arbejdsmiljø, hvilket uddybes fagspecifikt nedenfor. Fælles for de tre uddannelser er vigtigheden af at trives på sin læreplads, hvorfor lærlingenes opfattelse af trivsel på arbejdspladsen er helt afgørende for den samlede vurdering af uddannelsen. Dette er omfattende behandlet ovenfor, hvorfor det kun ganske kort nævnes her.

Kombinationen af skole og læreplads er som oftest positiv

Der er en tydelig enighed om, at kombinationen af skole og læreplads er et positivt element, men der er forskellige grunde til tilfredsheden med især skoledelen. Det er vigtigt for de unge, at en stor del af læringen sker i praksis – at de får faget ind gennem hænderne frem for gennem hovedet. Lærlingene enes om, at den primære læring sker hos mester, det er her, faget bliver til alvor mellem hænderne på dem. Det hænger naturligvis sammen med den almindelige antagelse om, at en væsentlig del af unge, der tager en erhvervsuddannelse, er mere praktisk end bogligt orienterede. På den led må vi konkludere, at de sandelig befinder sig på rette hylde.

På den baggrund kunne man tro, at de obligatoriske skoleophold er upopulære, men det er imidlertid ikke tilfældet hele vejen igennem. De unge er enige om, at skolen har værdi, fordi den giver en teoretisk baggrund for at forstå faget, for eksempel hvorfor det er vigtigt, at et brød hæver i tilstrækkeligt lang tid. Som én af bagerlærlingene formulerer det: "Man får at vide *hvordan* af mester, men ikke *hvorfor*". Så længe teorien er relevant i forhold til det praktiske arbejde på lærepladsen, ser lærlingene en stor værdi i skoleopholdet. Samtidig vi ser en omfattende erkendelse af, at skolen er det rigtige sted at lære teori frem for på lærepladsen. Det kan dels hænge sammen med, at mester ikke nødvendigvis er den mest pædagogiske underviser, dels at ikke alle mestre er 100 % opdateret i forhold til det teoretiske fundament inden for eksempelvis teknologisk og håndværksmæssig udvikling.

Der er både ris og ros til grundforløb og hovedforløb

Når de kritiske røster findes frem, så går en væsentlig del af kritikken af skoledelen på grundforløbets bredde. Det opleves som en ulempe, at man er tvangsindlagt til at prøve for eksempel "... alle kokke- og bagertingene...", når man nu én gang har besluttet sig for at være for eksempel slagter. Der er enighed om, at grundforløbene er gode og givtige for dem, der ikke har en klar idé om konkret uddannelsesretning, men for de meget målrettede opleves dele af grundforløbet klart som spild af tid. I denne forbindelse nævner mange af lærlingene specifikt ny mesterlære som en god mulighed for dem, der konkret ved, hvor de vil hen.

Heller ikke hovedforløbene går ram forbi, når det kommer til kritikpunkter, idet flere lærlinge giver udtryk for, at undervisningen på hovedforløbet ikke har et tilstrækkeligt højt niveau. Dog betegner kun få skolen som decideret tidsspilde, og det handler i høj grad om, at der ikke bliver stillet tilstrækkelige krav. Lærlingene oplever, at der stilles krav efter laveste fællesnævner, dvs. der tages kun hensyn til de svageste og ikke til de stærkestes ambitionsniveau. Når for eksempel tidsfristen for en opgave opleves som meget lang, kan det selvfølgelig hænge sammen med, at der skal være god tid til at fordybe sig og få gjort arbejdet grundigt og godt. Nogle lærlinge ville imidlertid hellere lære noget mere og finder ikke, at de bliver tilstrækkeligt udfordret.

På den anden side fremhæves også positive elementer ved hovedforløbene. Lærlingene trives med, at der er ro til at fordybe sig, til at eksperimentere, til at prøve sig selv af. På skolen er det i højere grad tilladt og muligt at lave fejl og lære af dem i forhold til det, der foregår hos mester. Lærlingene enes om, at skoleopholdene kan bruges som et refleksionsrum med tid og plads til faglig eftertanke.

Skoleopholdet er et fint afbræk – men koster mange penge

Skolen forbindes af forskellige årsager gerne med en slags ferie – hvilket der er både positive og negative holdninger til. Nogle lærlinge synes, at det er dejligt med en lidt mere afslappende hverdag, mens andre mener, at tiden kunne bruges mere fornuftigt. Man skal i denne sammenhæng være opmærksom på, at selv om flere unge bruger begrebet "ferie" om skoleopholdet, så kan det blot hænge sammen med, at deres erfaring med "arbejde" er, at arbejde er hårdt og fysisk krævende. Derfor kan skolearbejde ikke kaldes arbejde, og ferie bliver følgelig betegnelsen for skoleopholdet, uden at det betyder, at man intet lærer.

Trods den relativt store tilfredshed med skoleopholdet, bemærker bagerlærlingene, at skoleopholdet oftest er forbundet med, at de bruger flere penge end normalt. Det hænger sammen med, at de bruger mindre tid på at gå i skole, end de normalt bruger på at arbejde, og at der er flere sociale arrangementer for eksempel bytur og lignende, hvorfor det daglige forbrug går lidt i vejret.

I forbindelse med *skolehjemsoophold*, som er en del af uddannelsen for flere af lærlingene, er det heller ikke ubetinget en fordel at være tvunget væk fra sin hverdag, da man så skal have andre til at overtage for eksempel forpligtelser i forbindelse med dyr og lignende.

3.3.2 Oplevelsen af selve uddannelsen i hver af de tre lærlingegrupper

Selve uddannelsen ifølge bagerne

Hård uddannelse med plads til kreativitet

Bagerlærlingene er først og fremmest rigtig glade for deres uddannelse, og de er stolte af det fag, de lærer, deres varemærker, og hvad de kan. Samtidig er bageruddannelsen en hård uddannelse, som lærlingene er enige om kræver stor kærlighed til faget: For at kunne klare uddannelsen er det vigtigt at være passioneret omkring sit fag.

Bagerlærlingene betragter det i høj grad som positivt, at uddannelsen giver mulighed for at være kreativ. Det fremhæves igen og igen, at bageruddannelsen både giver håndværksmæssig kunnen og mulighed for at udfolde sine mere kreative sider, og det gælder både pigerne og drengene. Flere af lærlingene betegner bagning som en form for kunst.

Det er generelt meget tilfredsstillende for lærlingene at lære et godt håndværk, hvilket er en forlængelse af faglige stolthed, der gør sig gældende for samtlige uddannelser. Glæden ved det gode håndværk forstærkes, når der er tilfredse, tilbagevendende kunder i forretningen.

Det er ikke en badeferie at være i bagerlære

Der er meget stor tilfredshed med uddannelsen, men det er ikke lutter lagkage (!) at tage en bageruddannelse. Konkret nævner de unge, at det ikke altid er sjovt at være nederst i den meget udtalte rangorden, der er i et bageri. Samtidig kræver bagerarbejdet, og dermed bageruddannelsen, en vis fysik – det er seriøst hårdt arbejde. Det hårde arbejdes belastning på helbredet betragter de unge som en negativ ting ved uddannelsen, og de forudser tidlig nedslidning og brancheskift.

De skæve arbejdstider er både af det gode og af de onde. På den ene side er det for eksempel en fordel at have fri om eftermiddagen, hvor butikker m.m. stadig har åbent. På den anden side kan arbejdstiderne gøre det svært at nå at se venner og familie, fordi man arbejder på andre tidspunkter end mange andre – tidligt op og tidligt i seng.

På samme måde har overarbejde både fordele og ulemper. På den ene side er altid godt at kunne tjene en ekstra skilling, på den anden vanskeliggør overarbejde det i forvejen besværlige at få set omgangskredsen. Bagerlærlingene savner lidt mere fritid, og de savner sommerferie.

Som beskrevet ovenfor er arbejdsmiljøet en vigtig del af uddannelsen. Bagerlærlingene trives med den hårde, men godmodige og humoristiske tone, der er i et bageri. Lærlingene bemærker selv, at tonen er med til at lære dem at stå på egne ben. Ansvarsfølelse er også noget, der fremmes af den store grad af samarbejde, der kendetegner det daglige arbejde i et bageri.

Uddannelsen mangler struktur og udfordringer for de ambitiøse

Lærlingene giver udtryk for at savne struktur i uddannelsesforløbet. De oplever, at der er for upræcise krav til, hvad de skal lære af mester mellem skoleophold. De unge er meget opmærksomme på, at overliggende strukturer (for eksempel lovgivning) sætter rammerne for uddannelserne, og at det nødvendigvis må være sådan, hvilket også fremgår af deres krav til strukturerede forløb. Samtidig er de meget bevidste om, at det er vigtigt for lærlingen, at der er mulighed for individuelle udfordringer, således at de dygtige lærlinge udfordres på deres eget høje niveau.

De ser ikke nødvendigvis nogen modsætning mellem strukturerede forløb og individuelle tilbud. En del af problematikken omkring individuelle forløb vs. struktur drejer sig om, at nogle lærlinge decideret keder sig på skoleopholdet og synes, der er for megen gentagelse og for lidt at lave, mens andre har svært ved at opfylde kravene. Samtidig lægger lærlingene vægt på, at skolerne ikke bør lade de svage elever i stikken – der skal være tilbud om hjælp til dem, der har behov for det.

Selve uddannelsen ifølge slagterne

Det er en vigtig del af uddannelsen, at der sker noget

Slagterlærlingene sætter stor pris på det sociale element, der er et resultat af, at så stor en del af uddannelsen foregår i virksomheden. Samarbejdet i slagtehuset, humoren mellem de ansatte, venskabet, der også rækker ud over arbejdstiden, er elementer, som slagterlærlingene sætter stor pris på ved deres uddannelse. Det er vigtigt for lærlingene, at der er masser af sjov og gang i den i løbet af uddannelsen, og det er der, når man tager en slagteruddannelse.

Slagteruddannelsen er ikke for sarte sjæle

Som nævnt ovenfor ser slagterlærlingene sig selv som hårde typer – brysk humor, ikke så modtagelige og følsomme – kort sagt, slagteruddannelsen er ikke for sarte sjæle. Det kommer til udtryk, når lærlingene fortæller om fascinationen af at håndtere og opleve liv og død som en del af det daglige arbejde. Lærlingene er enige om, at ansvaret for at håndtere liv og død giver deres job mening – et element, de glæder sig over og inspirerede af.

Det er vigtigt at blive udfordret hele tiden

En anden positiv ting ved slagteruddannelsen er bredden. Lærlingene oplever, at der hele tiden er noget at lære, og at deres fag spænder meget vidt – fra slagtning af dyr og opmærksomhed på dyrevelfærd til smørrebrød og buffeter. Det er meget vigtigt for de unge at føle, at uddannelsen rummer udfordringer hele tiden, at de ikke går i stå eller kører i ring. Og lærlingene er enige om, at slagteruddannelsen til fulde rummer både udfordringer og bredde.

Derimod er der meget blandede holdninger til at betjene kunder. Lærlingene var meget delte, idet nogen finder stor fornøjelse i at betjene og vejlede kunder til produkter, hvis oprindelse og tilberedning man kender til og er stolt af. Andre lærlinge foretrækker at undgå direkte kundekontakt og vil helst koncentrere sig om madlavning.

Der er ikke plads til lærlinge med ambitioner

I forhold til skoleopholdet er der stor overensstemmelse med den generelle holdning: nogle af lærlingene mener, at der er for lidt at lave. En del af problemet er, at undervisernes standarder er for lave – der stilles simpelthen ikke høje nok krav til eleverne. Der var bred enighed om, at skoleopholdet vægter teorien lidt for højt. Lærlingene foreslår, at der i stedet bruges flere ressourcer på madlavning og udskæring.

Samtidig foreslår de, at man specialiserer sig tidligere end 3. hovedforløb, hvilket sandsynligvis hænger sammen med den ambitiøse lærlings målrettethed. Han eller hun kender tidligt i forløbet sine ønsker og forventninger til uddannelsen og synes, at den generelle introduktion er mere eller mindre spild af tid og kræfter. Lærlingene erkender dog især grundforløbets fordele for den usikre elev, men foreslår, at der laves klasser kun for de usikre, så de mere målrettede kan komme hurtigere i gang.

Selve uddannelsen ifølge smedene

Modenhed og omhu er nøgleord

Smedelærlingene lægger ligesom bagerne og smedene stor vægt på den faglige stolthed, men de bruger andre ord til at beskrive den. Lærlingene ser en stor værdi i, at det, de laver, er teknisk avanceret. De lægger vægt på den modenhed, det kræver at håndtere store, potentielt farlige maskiner i hverdagen, og de betoner vigtigheden af rettidig omhu og perfektionisme. Det er med til at give de unge en følelse af at stå med et stort ansvar. Et ansvar, lærlingene sætter en stor ære i at leve op til. De sætter stor pris på den seriøsitet, uddannelsen indbyder til. Derfor betyder det også ekstra meget for lærlingene, når de får ros.

Alsidighed er en vigtig del af uddannelsen

Et andet element ved de uddannelser, der var repræsenteret i fokusgruppen, og som lærlingene sætter pris på, er alsidigheden. Det er vigtigt, at der er mulighed for at lave forskellige ting og at blive udfordret på forskellige områder, hvilket uddannelserne opfylder. Det munder ud i en generel irritation over de mange fordomme om uddannelsen⁸, som lærlingene oplever.

Lærlingene bemærker som en naturlig forlængelse af glæden ved alsidighed, at rutinearbejde og gentagelse ikke ses som noget positivt. De kan lide at lære nyt hele tiden, er videbegærlige. På den anden side erkender de også, at netop fordi de arbejder med forholdsvis farlige og komplicerede maskiner, er erfaring og rutine en forudsætning for et godt stykke arbejde.

Da lærlingene ikke trives med rutinearbejde, er den obligatoriske rengøring og oprydning heller ikke den del af uddannelsen, de sætter pris på. Imidlertid erkender lærlingene, at rutinearbejde, herunder oprydning, nok bare hører til det at være nederst i hierarkiet, og på den måde indretter de sig efter lærepladsens behov, som vi også så det i afsnittet om ungdomskultur.

Det store ansvar er både af det gode og det onde

Selv om lærlingene generelt er meget tilfredse med det ansvar, der følger med arbejdet, bemærkes det, at det heller ikke udelukkende er af det gode. Nogle gange kan ansvaret tynde meget, ligesom overarbejde – trods muligheden for at tjene lidt ekstra – heller ikke altid er lige sjovt. Den samme lidt ambivalente holdning ses i forhold til den seriøsitet, som arbejdet med farlige maskiner indbyder til. Det kan være positivt, men der er heller ikke ubetinget tilfredshed med at arbejde "med livet som indsats". Der lægges blandt smedelærlingene særlig stor vægt på utilfredshed med lønniveauet, som de slet ikke mener modsvarer det ansvar, de forventes at tage på sig.

⁸ Også her har den enlige VVS-energitekniklærling en anden oplevelse, idet han ikke i samme grad som de øvrige lærlinge møder fordomme om sit fag/sin uddannelse

Et turbulent grundforløb

Smedelærlingene er enige om, at grundforløbet er særligt turbulent. Lærlingene oplever mange unge, der bare flakker umotiverede omkring, og stort frafald.

Først og fremmest beklager smedelærlingene, at der er et betydeligt mismatch mellem det forventede og det faktiske boglige niveau på uddannelsen. Set fra disse lærlinges side tiltrækker uddannelsen mange af folkeskolens bogligt svageste elever, som chokeres over de krav, der stilles i de naturvidenskabelige fag. Derudover mener lærlingene, at turbulensen skyldes, at lærlingene er for unge til uddannelsen, idet de ikke er tilstrækkeligt modne til at tage en uddannelse med de krav, smedeuddannelsen stiller.

3.3.3 Opsummering

Først og fremmest ser vi en meget stor tilfredshed med uddannelserne. Det er tydeligt, at lærlingene uanset uddannelsesretning er enige om, at netop deres uddannelse er særdeles kompetencegivende i forhold til håndværksmæssig kunnen. Og det er helt klart, at uddannelsen er med til at skabe den høje grad af faglig stolthed, der præger lærlingene.

En stor del af tilfredsheden går på kombinationen af skole og praktik. Vi har med praktisk orienterede unge at gøre, som lærer ved at gøre faget. At høre om faget, skrive om det eller læse om det har nærmest ingen værdi – glæden ved og lysten til faget kommer igennem den konkrete udførelse af det. Dermed er praktikdelen helt afgørende for lærlingenes glæde ved uddannelsen. På den anden side er lærlingene også glade for, at praktikken afbrydes af skoleopholdene – her lærer de den teoretiske baggrund for praktikken.

Afslutningsvis fremstår den gode stemning på praktikpladsen som en væsentlig grund til lærlingens positive vurdering af uddannelserne. Netop fordi praktikken er en så stor del af uddannelsen, giver det mening, at en positiv vurdering af praktikpladsen nærmest automatisk medfører en positiv vurdering af uddannelsen.

3.4 Delkonklusion

I de foregående afsnit har vi behandlet den store mængde data, vi fik ud af de tre fokusgruppeinterviews under overskrifterne Ungdomskultur, Motivation og Selve uddannelsen. Det fremgår klart, at der både er mange elementer under hvert delområde, hvor lærlingene på tværs af de tre fag kunne enes, men at der også var visse fagspecifikke kendetegn.

I relation til den kulturelle dimension deler lærlingene den praktiske orientering og glæden ved at skabe et produkt. Den faglige stolthed er et gennemgående kendetegn for lærlingenes holdning til deres uddannelse. De er hårdtarbejdende og ser en stor værdi i at gøre et gedigent stykke arbejde. Alle lærlinge er meget engagerede i deres fag og kulturen omkring det – faget er en stor del af de unges identitet, hvor grundighed og kvalitetsbevidsthed er en basisværdi. Samtidig er lærlingene unge mennesker, som sjældent sidder stille – at der er gang i den, er meget kendetegnende for disse unges kultur. Samtidig er lærlingene meget socialt orienterede, og velbefindendet på arbejdspladsen er meget vigtigt for dem.

Der er imidlertid også kulturelt betingede kendetegn ved lærlingene, som i højere grad er fagspecifikke. Først og fremmest bliver det klart, at bager- og slagterlærlinge har flere træk til fælles med hinanden, end de har med smedelærlingene. Skellet ser ud til at opstå, fordi lærlingene i bager- og slagterfagene indgår i hele produktionsprocessen på arbejdspladsen, mens smedene snarere indgår som delelement i en større proces. Vi ser dermed to forskellige former for arbejdsmiljø og syn på fællesskabet. Bager- og slagterlærlinge er enige om, at deres fællesskab er for dem, der kan klare den hårde tone, mens smedene er mere solidariske med de svage indenfor deres fag. Hvis man går et niveau dybere ned i hvert fag viser det sig, at kreativitet er en del af bagerens kultur, at hårdhed i særlig grad kendetegner slagterne, og at omhyggelighed og ansvarlighed i udpræget grad er værdier, smedene vægter. Et andet vigtigt kulturelt betinget kendetegn er de unges hårdførhed. De kan håndtere en hårdkogt tone på arbejdspladsen, hvor kun faglig kritik trænger igennem – grove jokes og drillerier er en fast og værdsat del af hverdagen. Dette udtrykkes mest markant af bagerne og slagterne, men smedene er mindst lige så hårdføre – de er blot ikke så kontante i deres ordvalg.

Lærlingene kunne på tværs af fag blive enige om fire fremtrædende faktorer, som var afgørende for deres uddannelsesvalg. Først og fremmest er samtlige lærlinge enige om, at den primære motivationsfaktor er at have prøvet faget af i praksis. Denne afprøvnings sker sjældent i umiddelbar forlængelse af folkeskolen, oftest noget senere, og de unge er enige om, at de traf deres uddannelsesvalg uafhængigt af andre. Den næste motivationsfaktor kommer i kraft af erfaring med en eller anden form for håndværk. Man bliver sjældent det samme som sine forældre, men erfaring med håndværk som begreb fra hjemmet resulterer ofte i, at den unge er at finde på de tekniske skoler. En tredje motivationsfaktor er erhvervsuddannelsernes kombination af praktik og skole, hvor de unge i høj grad tiltrækkes af vægten på praktikken. Den fjerde og sidste faktor, der spiller ind på lærlingenes uddannelsesvalg, er tilfældighedselementet. Mange af lærlingene er havnet på deres uddannelse ved en tilfældighed, hvis de for eksempel oplever en arbejdsplads med en god stemning. Vi ser en relativt stor grad af tilfældighed frem for et aktivt prækalkuleret valg.

På den anden side giver lærlingene indenfor hvert fag også udtryk for motivationsfaktorer, som er mere nært knyttet til netop deres fag. For bagerne og slagterne var motivationen for deres uddannelsesvalg, at de ville lave noget med mad. Derudover enes de to grupper lærlinge om, hvor motiverende det er at være i stand til at se et resultat, et konkret produkt, af sine anstrengelser.

Smedene derimod er primært motiveret af det teknisk/mekaniske aspekt ved deres uddannelse. Samtidig lader de forstå, at mange unge på grundforløbet til smedeuddannelsen øjensynligt vægter den ikke-boglige dimension – hvilket dog ikke er i overensstemmelse med virkeligheden, hvor det boglige/matematiske niveau faktisk er relativt højt.

På tværs af fagene er der tre elementer ved selve uddannelsen, som skiller sig ud. Først og fremmest er det stor tilfredshed med uddannelserne. Lærlingene er meget enige om, at de lærer et håndværk fra bunden – de lærer det grundigt, og de lærer det til fulde. Det er tydeligt, at uddannelsen i sig selv er med til at skabe den faglige stolthed, der præger de unge. For det andet er lærlingene meget tilfredse med kombinationen af praktik og skole. De unge lærer og glædes ved at have faget i hånden, ikke ved at høre om faget – praktikken er helt afgørende for de unges opfattelse af uddannelsen. Imidlertid fornægter lærlingene ikke værdien af skoleopholdene, for her lærer de teorien bag det praktiske, som mester lærer dem i dagligdagen. Så længe teorien er praktisk anvendelig, og så længe den giver mening for deres arbejde, er lærlingene glade for det afbræk, skoleopholdene giver. Og for det tredje lægger lærlingene vægt på den gode stemning på praktikpladsen som afgørende for deres holdning til selve uddannelsen. Dette giver god mening, da en stor del af uddannelsen netop foregår på arbejdspladsen.

4. RESULTATER AF SPØRGESKEMAUNDERSØGELSEN

Dette kapitel indeholder en præsentation af de resultater, som spørgeskemaundersøgelsen har genereret. Der vil kun i meget begrænset omfang blive refereret tilbage til de tre fokusgruppeinterviews.

Vi har i vores dataindsamling sikret os repræsentativitet i forhold til klassetrin, regioner, lokalområde og køn for at få et landsdækkende billede af hele folkeskolens udskoling. Da 10. klassernes brobygningsforløb i uge 48/08 rykkede vores tidsplan for spørgeskemaundersøgelsen, giver de tidsmæssige rammer ikke mulighed for at analysere alle data helt til bunds – for eksempel hvad pigerne i Nordjylland tænker om bageruddannelsen. Vi har i stedet valgt at fokusere på de bredere tendenser. I denne forbindelse anvender vi således blot variable til at bestemme, om undersøgelsen er dækkende og repræsentativ. De samlede tal findes i bilag D.

I første afsnit af kapitlet kigger vi på, hvad besvarelsene fortæller om folkeskoleelevernes *vidensniveau* i forhold til de tre uddannelser, der indgår i undersøgelsen – herunder deres *forestillinger* om uddannelserne. Dette gøres med udgangspunkt i spørgeskemaets spørgsmål 5, 8 og 9. Emnet i det andet afsnit er folkeskoleelevernes *ønsker til* eller *drømme om* uddannelse med udgangspunkt i spørgsmål 10. Se spørgeskemaerne i bilag C.

Afslutningsvis trækker vi de tydeligste tendenser op, som vi også anvender i rapportens afsluttende kapitler.

4.1 Folkeskoleelevernes viden om de tre uddannelser

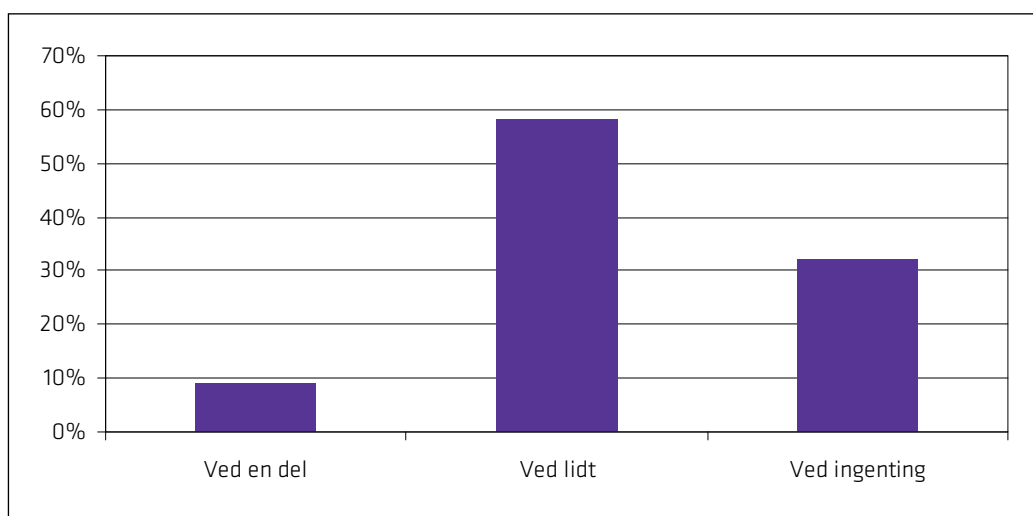
Vi vil i dette afsnit se på folkeskoleelevernes vidensniveau i forhold til de tre uddannelser. Dette indebærer både et kig på, hvor meget folkeskoleeleverne selv mener, at de ved om uddannelserne, og et kig på deres forestillinger om uddannelserne og om eleverne på uddannelserne. Vi sammenholder undervejs elevernes egen opfattelse af vidensniveau med, om de har erfaringer med faget, samt om de overvejet at tage én af uddannelserne. Endelig ser vi på, hvordan forestillingerne om uddannelserne ændrer sig i takt med, at vidensniveauet øges eller falder.

4.1.1 Vidensniveau

Vi har spurgt til elevernes egen opfattelse af deres vidensniveau om de tre fag; bager-, slagter og smedefaget. Undersøgelsen blandt 8.-10. klasses elever viser, at eleverne har et ikke imponerende vidensniveau om det at være henholdsvis bager, slagter og smed.

Eleverne kunne i besvarelsen af spørgeskemaet vælge mellem at vide en del, lidt eller ingenting, og over halvdelen af eleverne mener, at de ved "lidt" om de tre fag. Til gengæld synes mindre end en tiendedel, at de ved en del – og en hel tredjedel erkender, at de slet ingenting ved (figur 1).

Figur 1. Vidensniveau blandt 8., 9. og 10. klasser

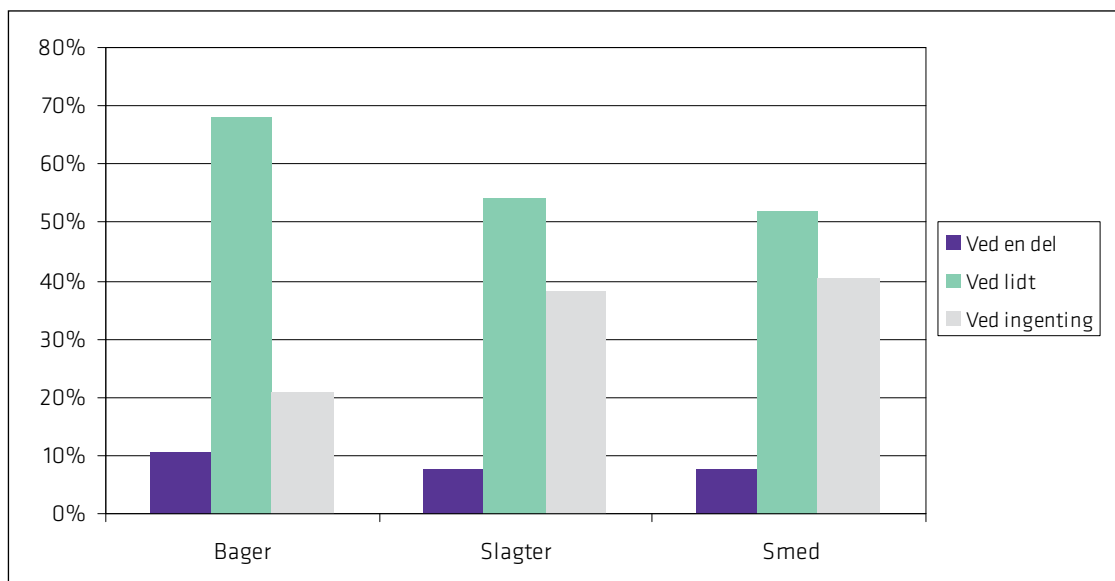

n = 2323

Fordeler vi tallene på de enkelte fag, ser billedet varieret ud. Kendskabet til bagerfaget er klart større end kendskabet til de to andre fag. Som vist i figur 2 er der faktisk hele 20 procentpoints forskel på, hvor mange der ingenting ved om smedefaget i forhold til bagerfaget. Hvor hele 41 % slet ikke ved noget om at være smed, ved kun 21 % slet ikke noget om at være bager. Slagterne ligger i midten med 38 %.

Figur 2. Viden om bagere, slagtere og smede

n = 2321

Selvom niveauet for folkeskoleelevernes viden generelt er begrænset, ser vi altså betydelige forskelle de tre fag imellem.

Vidensniveau og de unges erfaringer med fagene

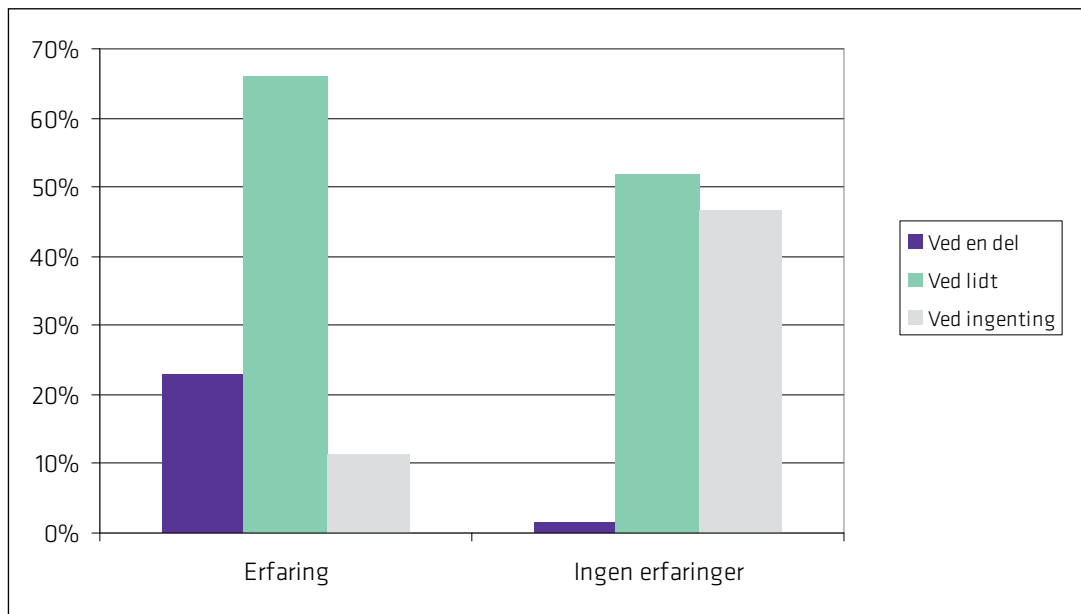
Vi har spurgt til de unges konkrete *erfaring* med de tre fag (i modsætning til "kold" viden). Her viser det sig, at vidensniveauet i høj grad hænger sammen med de unges egne erfaringer.

De fleste af eleverne har ikke nogen personlig erfaring med fagene, idet kun 3 % af de unge selv har prøvet at arbejde som bager, slagter eller smed. I alt kender 37 % af eleverne til gengæld én inden for et af fagene. Hos 12 % af eleverne er det en i familien, og de resterende 25 % af eleverne kender en uden for familien, der er enten bager, slagter eller smed. Over halvdelen (53 %) af de unge svarer, at de slet ikke har nogen erfaring med at være bager, slagter eller smed.

Der er flere af de unge, der har erfaringer inden for bagerfaget end inden for de to andre fag, og især kender flere af de unge en uden for familien, der er bager. Hvor for eksempel kun 20 % kender en smed, kender 32 % en bager. Vi så ovenfor, at vidensniveauet også er højere i forhold til bagerfaget. Dette kan tyde på, at erfaring med faget er med til at øge vidensniveauet.

Ser vi nærmere på sammenhængen mellem viden og erfaring, underbygges denne tese. Det er i sig selv bemærkelsesværdigt, at mere end en tiendedel selv siger, at de ingenting ved om fagene på trods af, at de *har* en form for erfaring med dem (figur 3). I sig selv viser dette tal altså, at erfaring ikke er nok til at sikre et højt vidensniveau. Sammenligner man dette tal med gruppen af unge, der *ikke har* erfaringer og ikke ved noget om fagene, tyder det dog alligevel på, at erfaring spiller en betydelig rolle i udviklingen af viden. Næsten halvdelen af gruppen uden erfaringer mener nemlig ingenting at vide om fagene.

Figur 3. Vidensniveau i forhold til erfaringsniveau

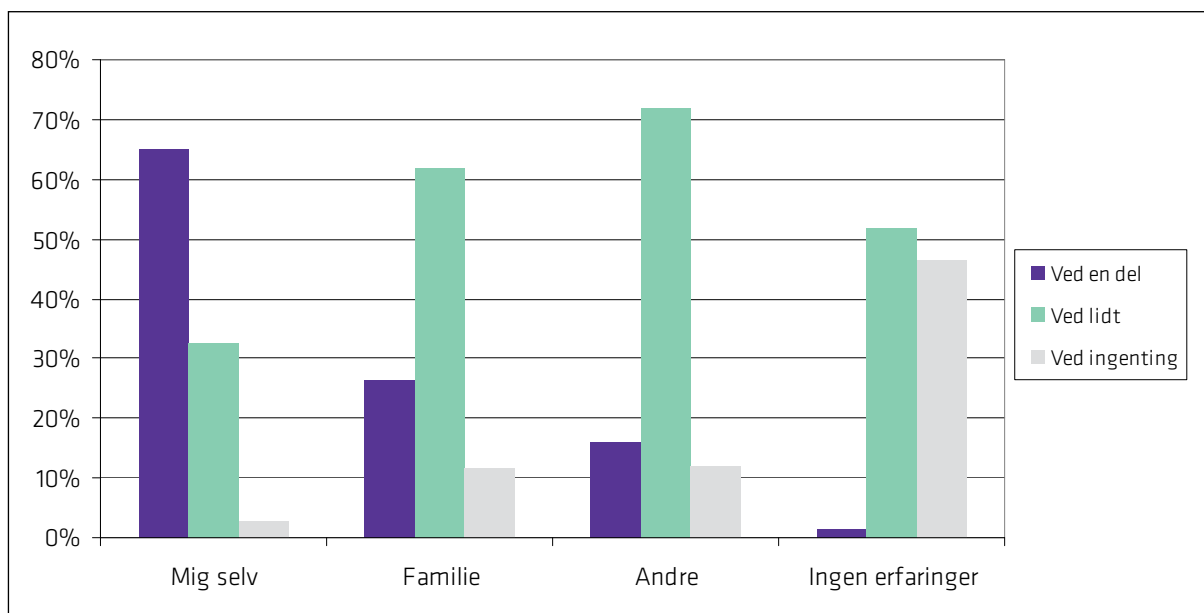

n = 2149

Endvidere er det heller ikke lige meget for vidensniveauet, hvilken *type* erfaring de unge har (figur 4).

Undersøgelsen viser, at det højeste vidensniveau opnås ved selv at have arbejdet inden for faget. Her svarer hele 65 %, at de ved en del om faget, og kun 3 % mener slet ikke at vide noget. På en andenplads i forhold til, hvordan man opnår viden om en uddannelse/ et fag følger kendskab gennem familien. Af dem, der har en bager, slagter eller smed i familien, ved 25 % en del om faget, og kun 12 % ved ingenting. Af dem, der kender andre inden for faget, har 16 % en del kendskab, og igen mener 12 %, at de ingenting ved.

Figur 4. Vidensniveau i forhold til erfaringstype

n = 2149

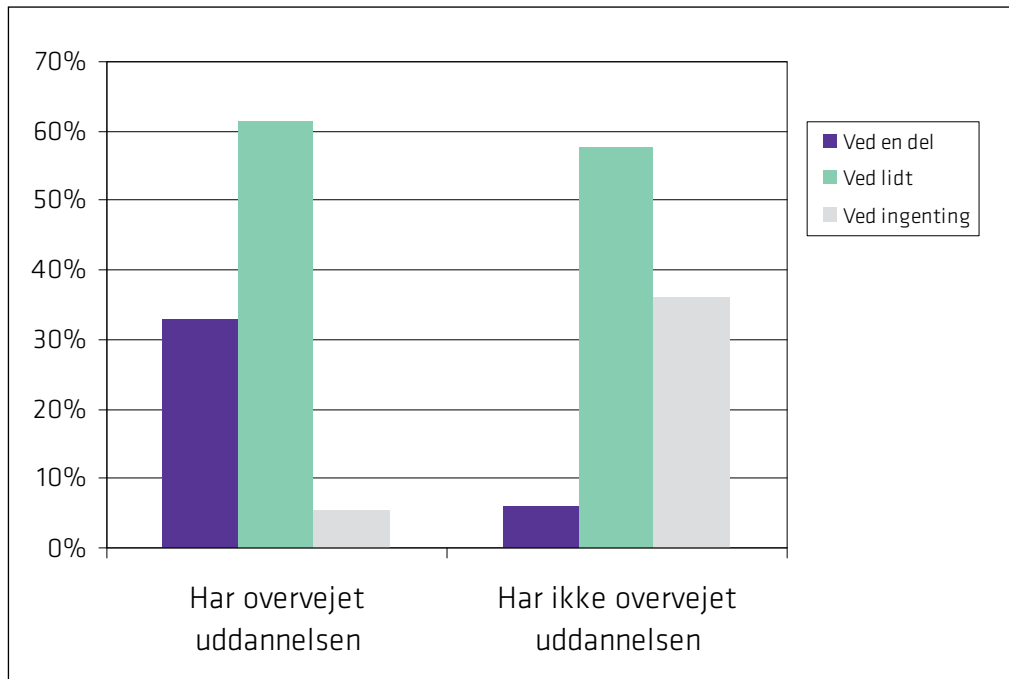
Opsamlende ser vi altså, at erfaring med et fag har en tydelig afsmitning på vidensniveauet. Dette gælder især, hvis man selv har stået med faget i hænderne – men det har også en ikke ubetydelig effekt på vidensniveauet at kende andre inden for faget.

Vidensniveau og de unges interesse for fagene

I alt har kun 7 % af alle eleverne overvejet at blive enten bager, slagter eller smed mod hele 86 %, der siger nej til at have overvejet det. Også her ses en sammenhæng med vidensniveauet, som vi ser nærmere på i det følgende.

De, der har overvejet at tage en uddannelse inden for et af de tre fag, er også dem, der ved mest om fagene (figur 5). 33 % af dem, der har overvejet det, svarer, at de ved en del om faget. Dette er kun tilfældet for 6 % af dem, der ikke har overvejet uddannelserne. Om dette skyldes, at viden fører til større interesse for faget, eller om interesse for faget fører til større viden, siger undersøgelsen ikke noget om.

Figur 5. Vidensniveau og interesse

n = 2161

4.1.2 Forestillinger om de tre uddannelser

I det foregående har vi koncentreret os om det niveau af viden, som eleverne selv mener at have. I dette afsnit ser vi på elevernes forestillinger om uddannelserne, som giver os et billede af, hvor meget af folkeskoleelevernes viden, der reelt er i overensstemmelse med virkelighedens uddannelser.

Vi har bedt folkeskoleeleverne om at pege på nogle udsagn, der efter deres mening passer godt på de tre erhvervsuddannelser, og disse udsagn fortæller os om de forestillinger, eleverne har om de tre uddannelser. Det fortæller både noget om den faktaviden, de besidder om uddannelsen (såsom om uddannelsen kun foregår på skolen, og om der er gode muligheder for videreuddannelse) samt om de mere subjektivt betonedede opfattelser (såsom om det er en kedelig uddannelse, og om jobbet efterfølgende er ensformigt).

I tabel 1 vises udsagnene i den rækkefølge, som folkeskoleeleverne har prioriteret dem:

Tabel 1. Folkeskoleelevernes syn på de tre uddannelser

Det er mest en uddannelse for mænd/drenge	38 %
Man lærer noget praktisk	29 %
En kedelig uddannelse	28 %
Dårlige arbejdstider	28 %
Man kan være kreativ	26 %
Den giver et ensformigt job	23 %
Uddannelsen giver gode muligheder for at blive selvstændig	22 %
Man ved hvilket job man får bagefter	20 %
Uddannelsen foregår ikke kun i skolen	18 %
Dårlig løn	16 %
God løn	9 %
En dårligere kvalitet end andre uddannelser	8 %
Ingen af disse	7 %
Gode muligheder for videreuddannelse	3 %

n=2346

Af tabellen fremgår det, at elevernes realviden om uddannelserne er relativt begrænset. Kun 18 % opfatter det som kendetegnende, at uddannelsen ikke kun foregår på skolen, ligesom kun 3 % tror på gode muligheder for videreuddannelse. Det generelle billede er ganske enkelt, at folkeskoleelevernes billede af de tre undersøgte uddannelser ikke stemmer overens med virkelighedens uddannelser.

Hvis vi ganske kort griber tilbage til de tre fokusgruppeinterviews, så tegner lærlingene et ganske andet og mere positivt billede af deres uddannelser, end folkeskoleeleverne her giver udtryk for at have. Denne uoverensstemmelse er givetvis med til at skabe de rekrutteringsproblemer, som de tre uddannelser kæmper med.

Samlet set mener 8 %, at uddannelsen i spørgeskemaet er af en dårligere kvalitet end andre uddannelser, og med udgangspunkt i Håndværksrådets medlemsvirksomheders generelle erfaring med de unges syn på uddannelserne, er dette et overraskende lavt tal.

Mest for drenge

Samtidig illustrerer tabellen, at vi har en del mytedannelse i forhold til de tre uddannelser. 38 % af eleverne mener, at et af kendetegnene ved uddannelserne er, at de mest er for drenge. Det er selvfølgelig ret forståeligt, da der jo er flest drenge på uddannelsen. Dog viser undersøgelsen samtidig, at de adspurgte drenge kun har et par procent større interesse for en uddannelse inden for fagene, end pigerne har. Så selv om der er en udbredt forestilling om, at uddannelserne mest er for drenge, så er drengene altså ikke specielt meget mere interesserede i uddannelserne, end pigerne er.

Praktisk og kreativ – og kedelig og ensformig

Der er både positive og negative forestillinger om, hvad der kendetegner de tre uddannelser, og forestillingerne rangerer cirka lige højt hos eleverne.

På den positive eller mere neutrale side mener knap en tredjedel af folkeskoleeleverne, at man på uddannelserne lærer noget praktisk, mens omkring en fjerdedel mener, at man kan være kreativ på uddannelserne.

Desværre får det neutrale udsagn om, at uddannelserne er praktiske, næsten lige så mange "stemmer" som udsagnet om, at uddannelserne er kedelige, nemlig 28 %. Og i hælene på antagelsen om, at uddannelserne er kreative, følger bedømmelsen, at jobbet efterfølgende er ensformigt.

Hvorvidt uddannelserne er praktiske og kreative eller kedelige og ensformige er der altså ikke enighed om blandt folkeskoleeleverne, og det er således ikke muligt at udpege nogen overordnet karakteristik af uddannelserne hos eleverne – eller for den sags skyld et decideret positivt eller negativt billede af uddannelserne hos eleverne.

Vi vil nu se på, hvordan disse udsagn om uddannelserne hænger sammen med vidensniveauet blandt eleverne.

Vidensniveauets indvirkning på forestillingerne om uddannelserne

De negative forestillinger, der er, bliver færre, jo højere vidensniveauet er blandt eleverne.

For dem, der mener at vide en del om uddannelserne, ser rækkefølgen en smule anderledes ud end for samtlige elever. Som vist i tabel 2 er der for eksempel flest (37 %), der mener, at man lærer noget praktisk, hvilket ligger 8 procentpoint over totalprocenten. Ud af dem, der ingenting ved, mener hele 45 %, at det er uddannelser for drenge – mod 28 % blandt de mest vidende. 37 % af dem, der ingenting ved, mener, at der er tale om kedelige uddannelser – mod 21 % af de mest vidende.

Tabel 2. Folkeskoleelevernes forestillinger om de tre uddannelser fordelt på vidensniveau

	Ved en del	Ved lidt	Ved ingenting	Total
Man ved hvilket job man får bagefter	24 %	21 %	18 %	20 %
Dårlig løn	11 %	16 %	18 %	17 %
Gode muligheder for videreuddannelse	8 %	3 %	3 %	3 %
En kedelig uddannelse	21 %	24 %	37 %	28 %
Man lærer noget praktisk	37 %	33 %	21 %	29 %
Den giver et ensformigt job	18 %	24 %	24 %	23 %
God løn	18 %	9 %	7 %	9 %
Dårlige arbejdstider	36 %	31 %	21 %	28 %
Man kan være kreativ	33 %	27 %	22 %	26 %
Uddannelsen foregår ikke kun i skolen	19 %	20 %	14 %	18 %
Det er mest en uddannelse for mænd/drenge	28 %	36 %	45 %	38 %
En dårligere kvalitet end andre uddannelser	6 %	8 %	9 %	8 %
Uddannelsen giver gode muligheder for at blive selvstændig	29 %	25 %	16 %	22 %
Ingen af disse	4 %	5 %	12 %	7 %

n=2308

Tallene indikerer altså, at det kan betale sig at gøre noget for at øge vidensniveauet blandt folkeskoleeleverne, da de negative myter falder i takt med øget viden. Dette er værd at fokusere på, selv om undersøgelsen også viser, at de mest vidende også er de mest interesserede – og altså sandsynligvis dem, der på forhånd har det mest positive/realistiske billede af uddannelserne.

Forestillinger om fagene hver især

Forestillingerne om uddannelserne ser også forskellige ud, når vi kigger på uddannelserne hver for sig. Bagerfaget høster betydeligt flere stemmer end de to andre fag inden for kategorien "dårlige arbejdstider". Ligeledes anser også flere lønnen for at være dårlig for bagere (21 %) – kun 13 %⁹ mener for eksempel, at smede får dårlig løn.

Smedefaget anses på nogle punkter for mere afvekslende end de to andre fag. Kun 16 % mener, at smedefaget er ensformigt – mod for eksempel 29 %, der mener det om slagterne. Som smed anses det ligeledes som mindre sikkert, hvilket job man får efter endt uddannelse, bedømt i forhold til de to andre fag. Endelig er der 4-5 procentpoints mere tro på gode videreuddannelsesmuligheder som smed end inden for de to andre fag. Oveni dette mener flere, at man lærer noget praktisk som smed (36 %) end som bager (27 %) og slagter (22 %).

Slagterfaget anses generelt for at være et mindre spændende fag end de andre to. Oveni de 29 %, der mener, at slagterfaget er ensformigt, stemmer 34 % slagterne ind som et kedeligt fag. Dette står over for 26 % hos smedene og 24 % hos bagerne. Slagterfaget opfattes også som betydeligt mindre kreativt end de andre. Kun 6 % ser kreativitet i at være slagter mod 33 og 34 % i de andre fag. Endelig mener flere, at uddannelsen til slagter er af en dårligere kvalitet end de to andre fag (11 % mod 7 %).

I tabellen nedenfor ses fordelingen af stemmer på tre udvalgte udsagn:

⁹ Tallene i dette afsnit kan ses samlet i en tabel i bilag D

Tabel 3. Udvalgte udsagn fordelt på forestillinger om fag

	Smed	Bager	Slagter
Man lærer noget praktisk	36 %	27 %	22 %
Man kan være kreativ	33 %	34 %	6 %
En dårligere kvalitet end andre uddannelser	7 %	7 %	11 %

n=2346

Vi kan altså konkludere, at forestillingerne om de tre fag påvirkes af vidensniveauet. Generelt ses det, at jo mere man ved, jo mere positive er idéerne om, hvad fagene indebærer. Samtidig ser vi, at de tre fag skiller sig ud fra hinanden – og at der er flest positive forestillinger om smedefaget og færrest om slagterfaget.

4.1.3 Forestillinger om lærlingene på de tre uddannelser

Vi har spurgt folkeskoleeleverne om, hvem der efter deres mening søger ind på de tre uddannelser. Det har vi gjort ud fra en antagelse om, at eventuelle myter om uddannelserne også handler om de mennesker, der er på uddannelserne, og ikke kun om uddannelserne selv. Folkeskoleelevernes billede af eleverne på de tre uddannelser ser samlet set således ud:

Tabel 4. Folkeskoleelevernes billede af eleverne på de tre uddannelser

Unge, der ikke er så gode i skolen	37 %
Unge, der ikke ved, hvad de ellers skal lave	35 %
Skoletrætte unge	34 %
Unge, som ved, hvad de vil være	33 %
Dem, der gerne vil være selvstændige	29 %
Praktisk orienterede unge	16 %

n=2346

På den ene side har vi tre svar (dem, der får størst tilslutning), der tenderer mod den negative opfattelse af, hvem der befinder sig på uddannelserne, nemlig de skoletrætte, de, der ikke klarer sig så godt i skolen, og de, der ikke ved, hvad de ellers skal lave. Alle tre svarmuligheder er anvendt af mere end en tredjedel af respondenterne. På den anden side svarer op imod en tredjedel, at de unge på de tre uddannelser er dem, der vil være selvstændige (29 %) eller unge, som ved, hvad de vil være (33 %). Disse to svarmuligheder hører hjemme i den klart mere positive kategori. Så folkeskoleeleverne har (heldigvis) et nuanceret billede af, hvem der befinder sig på de tre uddannelser.

Den største pudsighed i dette spørgsmål finder vi i svarmuligheden "praktisk orienterede unge". Denne svarmulighed må karakteriseres som den mest neutrale af spørgeskemaets muligheder, og måske nok i virkeligheden den af svarmulighederne, der passer på allerflest erhvervsskoleelever – men kun 16 % af respondenterne tror, at det er de praktisk orienterede unge, der vælger et af de tre fag. De 16 % dækker over 15 % for bagernes vedkommende, 11 % for slagternes vedkommende og 21 % for smedene.

Det tyder endvidere på, at folkeskoleeleverne forestiller sig, at smedelæringer er mindre boglige end lærlinger inden for de to andre fag – hvilket stemmer overens med forestillingen om, at smeduddannelsen er mere praktisk end de to andre. Folkeskoleeleverne tænker i højere grad om smedene end om slagterne og bagerne, at de enten klarer sig mindre godt i skolen, eller at de er skoletrætte. Til gengæld er der flere, der mener, at slagterfaget er for dem, der ikke ved, hvad de ellers skal lave. Bagerfaget høster flere stemmer på at være for unge, der vil være selvstændige, end de to andre fag gør – forskellen på de tre fag er dog ikke markant.

4.1.4 Opsummering

Med udgangspunkt i tallene er vi nødt til at konstatere, at folkeskoleelevernes viden om bager-, slagter- og smedeuddannelserne er ret begrænset. Hovedparten ved lidt om uddannelserne, men næsten en tredjedel mener selv, at de slet ingenting ved. Også spørgsmålet om, hvad der kendetegner de tre erhvervsuddannelser, peger i retning af, at de unges kendskab til uddannelserne er ret lavt. Dette ses for eksempel, når kun 16 % af de adspurgte mener, at unge på bager-, slagter- og smedeuddannelserne er praktisk orienterede.

Cirka halvdelen af de unge har selv erfaringer med et af de tre fag, men kun få har selv arbejdet hos en bager, slagter eller smed. Det fremgår videre af undersøgelsen, at det, der primært hæver vidensniveauet, er selv at arbejde med faget. Dernæst kommer det at have en bager, slagter eller smed i familien, og endelig hjælper det også at kende andre, der er inden for faget.

Der er også en sammenhæng mellem interessen for faget og vidensniveauet. Vi kan se, at de, der har overvejet en uddannelse inden for et af fagene, også har større viden om pågældende fag. Hvilken vej kausaliteten går, kan vi imidlertid ikke sige noget konkret om, men blot konstatere, at hvis vi sætter lighedstegn mellem viden og erfaring, så stiger interessen for faget.

Generelt er vidensniveauet om bagere højere end om slagtere og smede. Dette hænger muligvis sammen med, at en bager er mere synlig i hverdagen end de to andre fag er. Samtidig er der lidt flere elever, der har overvejet at blive bager. Smedefaget opfattes som mere afvekslende (mindst ensformigt) og samtidig også mindst bogligt. Slagterfaget anses for at være mere kedeligt og mindre kreativt end de andre, og det er samtidig det fag, der interesserer folkeskoleeleverne mindst.

4.2 Folkeskoleelevernes ønsker til uddannelse

Vi har spurgt folkeskoleeleverne om, hvad de prioriterer, når de skal vælge uddannelse. Det har vi gjort med henblik på at afdække, hvad aktørerne omkring undersøgelsens tre fag bør skele til i forbindelse med rekruttering. Ud over "Ved ikke" har de unge haft mulighed for at vælge 13 forskellige kategorier, og der har været mulighed for at sætte flere krydser (se spørgeskemaet i bilag C).

4.2.1 Hvilke ting er allervigtigst for de unge, når de skal vælge uddannelse?

Top 5 over folkeskoleelevers prioritering i forhold til uddannelse ser således ud:

Tabel 5. Folkeskoleelevernes 5 største prioriteter i forhold til uddannelsesvalg

Uddannelsen lyder spændende	73 %
Der er mulighed for at tjene mange penge	55 %
Der er mulighed for videreuddannelse	35 %
Jeg holder mine muligheder åbne	26 %
Uddannelsen giver mulighed for at blive selvstændig senere hen	19 %

n=2346

Der er ikke noget umiddelbart overraskende i disse tal, og vi kan blot konstatere, at disse prioriteringer kan opfyldes med rigtig mange erhvervsuddannelser, de undersøgte uddannelser inklusive.

Jeg vil gerne tage en uddannelse, der lyder spændende

Det kan ikke komme bag på nogen, at uddannelse vælges ud fra interesseområde – dvs. det vigtigste, når de unge skal vælge uddannelse, er, at uddannelsen lyder spændende. Det billede bekræfter spørgeskemaundersøgelsen i høj grad: knap 3 ud af 4 folkeskoleelever tilkendegiver, at det er afgørende for deres uddannelsesvalg, at uddannelsen lyder spændende.

Jeg vil gerne tjene mange penge!

Hele 55 % af de unge synes, det er vigtigt, at der er mulighed for at tjene mange penge. Så hvis de unge ikke tror, der er penge at tjene på baggrund af vores tre uddannelser, forklarer dette måske en del af rekrutteringsproblemerne. At de unge ikke tror, de kan tjene mange penge som henholdsvis bager, slagter eller smed bekræftes – kun i alt 9 % tænker "god løn" i forbindelse med de tre undersøgte uddannelser.

Ud af de 55 % der gerne vil tjene mange penge, mener kun 5 %, at de tre uddannelser giver en god løn, mens 11 % tænker "dårlig løn" i forbindelse med de tre uddannelser. Man kan således ikke sige, at vores tre uddannelser udmærker sig ved at skabe forventninger om at tjene mange penge.

Jeg vil gerne have mulighed for videreuddannelse

35 % af samtlige adspurgte finder muligheden for videreuddannelse vigtig, når der vælges uddannelse. Imidlertid forbinder kun 3 % de tre uddannelser med gode muligheder for videreuddannelse. Krydser man de to spørgsmål, understreges pointen yderligere – af de 814 i absolutte tal, der vægter videreuddannelsesmuligheder, har kun 5 % svaret, at den faglige uddannelse giver gode muligheder for videreuddannelse. Hvis man altså prioriterer muligheden for videreuddannelse, er de undersøgte uddannelser ikke ligefrem førstevalg.

Jeg vil gerne holde mine muligheder åbne

En væsentlig pointe er også, at en fjerdedel angiver, at de gerne vil holde deres muligheder åbne, når de vælger uddannelse. Måske gemmer der sig her en del af forklaringen på, at mange unge vælger gymnasiet frem for erhvervsuddannelserne, fordi de tre år på gymnasiet kan være en måde at udskyde det mere præcise uddannelsesvalg på. Er man 15-16-17 år gammel, vil der på det mentale plan alt andet lige ligge noget meget mere afgjort og definitivt i at vælge eksempelvis bageruddannelsen end en gymnasial uddannelse, og måske gør dette definitive valget lidt skræmmende: Tænk, hvis man nu fortryder undervejs? Her er det nærliggende, at det gymnasiale valg opfattes som indeholdende flere muligheder.

Jeg vil gerne tage en uddannelse, som giver mulighed for at blive selvstændig

Knap 1/5 af folkeskoleeleverne mener, det har betydning for deres uddannelsesvalg, at de senere hen har muligheden for at blive selvstændig. Det kan tolkes i retning af, at det er vigtigt for de unge, at deres uddannelsesvalg giver mange muligheder – det er vigtigt, at selvstændig forretning også er en af mulighederne.

4.2.2 Andre ønsker er mindre vigtige

Udover ovennævnte fem topscorere viser tabel 6, at folkeskoleeleverne også prioriterer andre ting i deres uddannelsesvalg:

Tabel 6. Folkeskoleelevernes resterende prioriteter i forhold til uddannelsesvalg

Jobbet giver mulighed for at rejse	16 %
Jobbet har et godt omdømme i samfundet	13 %
Der er mindst muligt skolearbejde	11 %
Så meget praktisk arbejde som muligt	9 %
Uddannelsen ligger tæt på, hvor jeg bor	7 %
Hvad mine forældre mener	3 %
Hvad mine venner mener om mit valg af uddannelse	1 %
Hvad mine venner vælger	1 %

n=2346

Færre vil rejse med jobbet

Igen viser det sig, at det er vigtigt for en del folkeskoleelever at tage en uddannelse, som giver muligheder for et alsidigt arbejdsliv efterfølgende – herunder mulighed for at rejse. Man kan se det som en del af den tidstypiske identitet, der præger unge i dag, som også nævnt i kapitlet om ungdomskultur. Unge stiller både store krav til sig selv og deres omgivelser, men også til deres uddannelse, som skal matche den "perfekte" forestilling – en forestilling om uddannelse, som i høj grad involverer åbne muligheder og ikke for eksempel afskærer fra udlandsophold.

Færre vil arbejde med noget praktisk

I omegnen af 18 %¹⁰ er på udkig efter enten praktisk arbejde eller så lidt skolearbejde som muligt. Grundlæggende er det i erhvervsuddannelsernes favør, hvis de unge ønsker praktisk arbejde, og på den led kunne vi godt have håbet på en større procentdel med ønsket om en mere praktisk tilgang.

¹⁰ 11 % ønsker mindst muligt skolearbejde, 9 % ønsker så meget praktisk arbejde som muligt. Når disse to tal renses for sammenfald, svarer sammenlagt cirka 18 %, at de er mest praktisk orienteret.

I den forbindelse er det naturligvis alfa og omega, at den unge reelt forbinder de tre uddannelser i særdeleshed og erhvervsuddannelserne generelt med praktisk arbejde, så det er der, de ender med at tage en praktisk uddannelse. Her er der altså endnu et argument for at hæve de unges vidensniveau om, hvad der foregår på en erhvervsuddannelse.

Færre går op i, hvor skolen ligger

Det er selvfølgelig også vigtigt, at de unge ikke skræmmes væk fra de tekniske skoler af andre årsager. Umiddelbart kunne man tro, at det var vigtigt for de unge, når de trods alt ikke er ældre end folkeskolens udskoling, at deres næste uddannelse kunne tages i et overskueligt lokalområde. Denne tese afkræftes imidlertid. Kun 7 % af de unge tilkendegiver, at det er vigtigt for deres uddannelsesvalg, at uddannelsen er placeret tæt på hvor de bor.

4.2.3 Hvem lader de unge sig påvirke af, når de vælger uddannelse?

Kun 13 % af folkeskoleeleverne angiver, at en uddannelse og det efterfølgende jobs omdømme i samfundet har betydning for, om de unge vælger netop denne uddannelse. Umiddelbart bekræfter det, at vi har med individualistiske unge at gøre – de vælger den uddannelse, som de selv synes er mest spændende, og de vælger ikke efter anseelse i samfundet.

Ligeledes ser vi, at folkeskoleeleverne ikke selv mener, de lader sig påvirke af, hvad deres omgangskreds mener om uddannelsesvalget. I modsætning til den aktuelle debat om prestige og hierarkier i uddannelsessystemet og den udbredte antagelse om, at forældre (især moderen) spiller en meget stor rolle i forbindelse med uddannelsesvalg, så betragter folkeskoleeleverne ikke selv disse faktorer som udslagsgivende, når de skal vælge uddannelse: 3 % finder forældrenes mening om uddannelsesvalget vigtigt, 1 % skeler til, hvad vennerne mener om uddannelsesvalget, 1 % vælger, hvad deres venner vælger.

Hvis man kigger videre i tallene, viser det sig da imidlertid, at der ikke nødvendigvis er konsistens i besvarelserne, og at den manglende fokus på forældres og venners mening muligvis i højere grad er udtryk for de unges *forestillinger* om uafhængighed af andres mening end deres *virkelige uafhængighed*. Når vi spørger til, hvem de unge taler uddannelse og job med, kommer forældrene nemlig ind på en klar førsteplads – 87 % taler job og uddannelse med far og mor. Vennerne kommer ind på en snæver andenplads, idet 63 % taler job og uddannelse med vennerne, som skarpt forfølges af vejlederne, der er den foretrukne samtalepartner for 62 % af de adspurgte¹¹.

At man taler job og uddannelse med sine forældre er naturligvis ikke ensbetydende med, at forældrenes mening er vigtig, når man vælger uddannelse. Sammenhængen er dog så nærliggende, og helt i overensstemmelse med andre undersøgelseres resultater (for eksempel fra CeFU), at vi i denne sammenhæng vælger at tolke tallene således, at de unge har en *forestilling* om, at de vælger uddannelse uafhængigt af, hvad andre tænker om deres valg. Mens der måske i virkeligheden er tale om, at de sandsynligvis lader sig påvirke af i hvert fald deres forældres holdning til deres valg af uddannelse.

4.2.4 Opsummering

Den overordnede konklusion på spørgsmålet om, hvad de adspurgte folkeskoleelever drømmer om i uddannelsesmæssig sammenhæng er ganske kort, at de gerne vil have en spændende uddannelse, der giver dem mulighed for at tjene mange penge og for at få videreuddannelse. De unge mener selv, at hvad andre gør og mener ikke har stor betydning for deres uddannelsesvalg – selvom man dog kan stille spørgsmålstegn ved denne pointe, da de unge taler om uddannelse med både forældre, venner og vejledere.

Vil de så være bagere? Slagtere? Smede?

Vi har spurgt de unge om, hvorvidt de har overvejet at gennemføre den uddannelse, som deres spørgeskema omhandler, og vi må tørt konstatere, at ingen af uddannelserne er blevet overvejet særligt nøje: 79 % af folkeskoleeleverne med bagerskemaet har aldrig overvejet at blive bager, for slagternes vedkommende er tallet 93 %, og smedene ligger på 87 %. På tværs har 86 % aldrig overvejet at tage de tre uddannelser.

4.3 Delkonklusion

Spørgeskemaundersøgelsen blandt elever i folkeskolens udskoling rummer mange historier, og det er ikke muligt at fortælle dem alle i denne rapport. Vi har valgt de historier ud, der bedst muligt belyser projektets centrale problemstillinger. Nedenfor opsummerer vi ganske kort de pointer, som fremgår af spørgeskemaanalysen.

Overordnet viser undersøgelsen, at det faktisk kan betale sig at poste viden i de unge. Vi ser, at de unges vidensniveau om de tre undersøgte fag generelt er ret begrænset – selv om mange ved "noget", ved de ikke nok set ud fra en rekrutteringsbetragtning. Til

¹¹ De unge måtte sætte mere end et kryds ved dette spørgsmål, hvorfor tallene summerer til mere end 100 % i alt.

gengæld ser vi også, at de, der ved mest, også er dem, der har størst interesse for fagene. Kun 7 % af de unge har faktisk overvejet at gå på én af de tre uddannelser – men ud af de 7 % har mange et højt vidensniveau.

Vidensniveauet bliver påvirket af forskellige faktorer og spiller selv ind på andre. I undersøgelsen kom det frem, at erfaring med faget øger vidensniveauet betydeligt – især hvis erfaringen består i selv at have arbejdet med faget. Godt er det også at have et familiemedlem inden for branchen.

Derudover påvirker vidensniveauet de både positive og negative idéer, eleverne har om uddannelserne i sig selv og om de unge, der går på uddannelserne. Her afslører spørgeskemaet også en noget mangelfuld viden i forhold til de mere "objektive sandheder" om erhvervsuddannelserne. En konkret forestilling, som overraskede os noget, går ud på, at folkeskoleeleverne ikke specifikt forestiller sig, at de unge, der er på de tre uddannelser, er praktisk orienterede unge.

Imidlertid viser undersøgelsen, at jo højere vidensniveauet er, jo mere "korrekte" er de unges forestillinger – og jo mere positive er indstillingen over for uddannelserne.

Endelig har vi spurgt til de unges ønsker for deres fremtidige uddannelse. Her viser det sig, at de unge i høj grad er tiltalt af ønsket om en spændende uddannelse, en uddannelse hvor de kan tjene mange penge og en uddannelse med mulighed for videreuddannelse. Det er derudover generelt vigtigt for de unge, at deres uddannelse ikke lukker døren for andre muligheder fremover.

Vi vil i næste kapitel se på, hvordan elevernes ønsker for uddannelse stemmer overens med hvad bager-, slagter- og smedeuddannelserne (samt erhvervsuddannelserne generelt) har at tilbyde. Ligeledes vil vi se på, på hvilken måde de unges forestillinger om fagene kan spænde ben for, at de tager en erhvervsuddannelse.

5. SELVE REKRUTTERINGEN

Udgangspunktet for rapporten her er tre uddannelser med udfordringer i forhold til rekruttering, henholdsvis bager-, slagter- og smedeuddannelsen. Vi har valgt ikke kun at undersøge, hvorfor uddannelserne vælges *fra*, men i lige så høj grad at undersøge, hvordan vi kan få unge mennesker til at vælge uddannelserne *til*.

I dette kapitel vil vi koble lærlingenes fortællinger om identitet, uddannelse og valgprocesser med den viden, vi har indsamlet om folkeskoleelevernes viden om de tre uddannelser, deres fremtidsønsker og den måde, de vælger uddannelse på. Med udgangspunkt i fortællingerne og tallene vil vi fremadrettet give vores bud på, hvordan rekrutteringsudfordringen kan overkommes.

Selvom vi i det følgende henviser specifikt til bager-, slagter og smedeuddannelserne, er det vores opfattelse, at mange af de kendetegn og karakteristika ved uddannelserne, vi fremhæver i kapitlet, også gør sig gældende for hovedparten af erhvervsuddannelserne – særligt uddannelser med rekrutteringsudfordringer. Vi kan således både sige noget om rekrutteringsudfordringerne for vores tre fag specifikt og erhvervsuddannelserne generelt.

I det første afsnit tager vi fat i folkeskoleelevernes ønsker for egen videreuddannelse – *kan de unge få, hvad de vil have ved at vælge en af de tre undersøgte uddannelser?* Spørgeskemaundersøgelsen efterlader det klare indtryk, at forholdsvis få unge ser deres egen fremtid på en af de tre uddannelser, men vi vil vise, at disse uddannelser faktisk rummer rigtig mange af de unges uddannelsesønsker. På den måde vil vi forsøge at koble folkeskoleelevernes forestillinger med virkelighedens verden.

Andet afsnit stiller skarpt på den målgruppe, som bager-, slagter- og smedeuddannelsen er mest interessante for – *hvem er så de unge, der er interessante for de tre uddannelser?* Vi har via fokusgrupperne mødt en af de lærlingetyper, der i dag findes på de tre uddannelser – den stærke lærling. Fokusgrupperne har også fortalt os mange ting om "de andre" på deres uddannelse, hvilket har tegnet et mere nuanceret billede af forskellige typer unge på vores tre uddannelser. Spørgeskemaundersøgelsen blandt folkeskoleeleverne giver os anledning til at antage, at vi blandt folkeskoleeleverne finder en potentiel lærlingetype, som ikke nødvendigvis findes på en af de tre uddannelser endnu – netop fordi disse potentielle lærlinge ikke ved, at de på disse uddannelser sagtens kan få det, de ønsker sig af deres uddannelse. I dette afsnit vil vi derfor karakterisere den samlede gruppe af unge eller de typer af unge, som vi på baggrund af vores undersøgelse finder det meningsfuldt at målrette rekrutteringsindsatsen mod.

Tredje afsnit tager fat i vejlederne, for *hvilken rolle spiller vejlederen for de unges uddannelsesvalg?* Vi tager vejlederne fra Ungdommens Uddannelsesvejledning med som selvstændigt bud på rekrutteringsudfordringen, hvilket primært skyldes, at vejlederne ser ud til at indtage en potentiel nøglerolle i de unges valgprocesser. Vejledernes rolle i forhold til de unge er ganske særlig, fordi den ifølge loven *skal* finde sted og dermed er den et tilbud til alle unge. Udstyret med den rette viden om uddannelserne sidder vejlederne dermed i en særlig position, når det drejer sig om få unge mennesker til at kigge derhen, hvor uddannelsesmulighederne er rigtigt gode.

Afslutningsvis konkluderes i forhold til den viden, der er genereret i de tre forudgående afsnit – det vil sige ud fra den samlede dataindsamling. Samtidig giver vi vores anbefalinger i forhold til at løse rekrutteringsudfordringerne for vores tre uddannelser, og vi vil meget konkret give vores bud på, hvordan vi kan motivere de unge.

5.1 Overensstemmelse mellem folkeskoleelevernes uddannelsesønsker og hvad de tre uddannelser kan tilbyde

5.1.1 Folkeskoleeleverne forestiller sig ikke, at de tre uddannelser kan opfylde deres ønsker

I dette afsnit tager vi udgangspunkt i folkeskoleelevernes ønsker til videre uddannelsesforløb – deres ønsker, prioriteringer og holdninger dels i forhold til de tre specifikke uddannelser, dels i forhold til uddannelse generelt. Disse ønsker, prioriteringer og holdninger holder vi op imod virkelighedens verden. Stemmer folkeskoleelevernes tanker om bager-, slagter- og smedeuddannelserne overens med virkeligheden? Rummer de tre uddannelser dybest set mange af de ting, folkeskoleeleverne efterspørger i forbindelse med uddannelse – uden at eleverne selv er klar over de tre uddannelsers potentiale?

Endvidere ser vi igen på de unges forestillinger om de tre uddannelser. Hvis vi kobler de unges *forestillinger* om de konkrete uddannelser, og det, som de *ønsker* sig af deres uddannelse, så ser vi, at de unges ønsker ikke passer særlig godt til forestillingerne om de tre uddannelser. Dette er umiddelbart ikke særligt overraskende set i lyset af de rekrutteringsudfordringer, de tre fag har stået og stadig står i. I det følgende dykker vi lidt længere ned i sammenhængen for at pege særlige problemområder ud.

5.1.2 Men uddannelserne kan opfylde rigtigt mange ønsker!

Åbne muligheder

26 % af folkeskoleeleverne prioriterer at holde mulighederne åbne. Hvis man ønsker at holde sine muligheder åbne længst muligt og ikke ser muligheder for videreuddannelse eller udvikling i de undersøgte uddannelser, ja, så er det ikke de fag, der vælges først. Dette hænger også logisk sammen med, at gymnasiet bliver førstevalg: Gymnasiet opfattes sandsynligvis som en mere åben beslutning, fordi man reelt først tre år senere vælger fag/uddannelse. Til gengæld taler tallene i denne undersøgelse for, at mange folkeskoleelever opfatter bager-, slagter- og smedeuddannelserne som et mere lukket valg, hvor faget er fast defineret, hvor man er "færdig" efter endt uddannelse og ikke nødvendigvis kommer videre.

Imidlertid er denne opfattelse ikke i overensstemmelse med virkelighedens erhvervsuddannelser. Vi vil i følgende par afsnit komme ind på flere af de forhold, der findes på de tre uddannelser, og som samtidig er med til at holde mulighederne åbne for lærlingene.

Videreuddannelse

På samme måde står spørgsmålet om videreuddannelse. De unge prioriterer, at deres uddannelse giver mulighed for videreuddannelse, mens de helt klart afviser, at undersøgelsens tre fag giver mulighed herfor. Samlet set forventer kun 3 %, at de tre undersøgte uddannelser leverer gode muligheder for videreuddannelse.

Desværre er de unges billede ikke ganske i trit med virkeligheden. Alle tre fag har rigtigt gode muligheder for videreuddannelse, efter at den grundlæggende uddannelse er afsluttet. Især de korte videregående uddannelser ligger lige for, hvor processteknolog, tilsynstekniker og på den lidt længere bane ingeniør er de umiddelbart mest indlysende. Derudover er der de rige muligheder i AMU-systemet, som måske ikke er særligt kendt af folkeskoleelever.

Besvarelsene tyder også på, at folkeskoleeleverne ikke er opmærksomme på, at udøvere af alle håndværksfag, de tre undersøgte inklusive, er nødt til at følge med i fagets udvikling, blandt andet gennem uddannelse, blot for at bevare deres værdi på arbejdsmarkedet. At brancheglidning, produktudvikling og innovation inden for faget nødvendiggør stadig vedligeholdelse og udvikling af faglige kvalifikationer er jo ingen nyhed blandt fagpersoner, men dette ser ud til at være *terra incognita* for folkeskoleelevernes vedkommende. På den baggrund kan man frygte, at folkeskoleeleverne betragter de tre uddannelser som fag, der ikke udvikler sig. Hvilket jo på ingen måde er tilfældet.

Muligheden for at blive selvstændig

Folkeskoleeleverne prioriterer også muligheden for at blive selvstændig senere hen, når de vælger uddannelse, men det er ikke noget, de mener at finde på de tre undersøgte uddannelser. Kun knap en femtedel forbinder uddannelserne med muligheden for at etablere sig som selvstændig erhvervsdrivende.

Dykker man lidt længere ned i tallene, er tendensen lige så tydelig: I alt 442 folkeskoleelever finder det vigtigt, at uddannelsen kan føre til selvstændig virksomhed, men kun 26 % af disse tror, at en af de tre uddannelser giver gode muligheder herfor.

Det ser altså ud til, at folkeskoleelevernes billede af de tre uddannelser ikke stemmer særligt godt overens med de muligheder, uddannelserne i virkeligheden giver. Alle tre fag giver særdeles gode muligheder for at etablere sig som selvstændig, men efter undersøgelsen at dømme er det øjensynlig ikke en sammenhæng, som folkeskoleeleverne umiddelbart indser.

Som tilfældet var ovenfor med videreuddannelse, ser det ud til, at der er en (for) dårlig sammenhæng mellem folkeskoleelevernes ønsker til deres uddannelse, deres forestillinger om de tre undersøgte uddannelser og virkelighedens verden. De, der prioriterer en uddannelse med gode muligheder for at blive selvstændig, kunne jo med fordel vælge én af de tre undersøgte uddannelser.

Omvendt svarer i alt 29 % af folkeskoleeleverne, at de, der søger ind på en af de tre undersøgte uddannelser, er dem, der gerne vil være selvstændige. Dette må alt andet lige betyde, at der reelt er en vis form for kendskab til, at uddannelserne giver mulighed for at drive selvstændig virksomhed, og at man på uddannelserne også møder unge, der ønsker dette. Det ser således ud til, at udfordringen består i at få denne viden kanaliseret hen til de folkeskoleelever, der selv ønsker at blive selvstændige på et senere tidspunkt i deres liv.

Uddannelse primært i virksomhederne og ikke i skolen

Af de 247, der vægter mindst muligt skolearbejde, forestiller kun 19 % sig, at bager-, slagter- og smedeuddannelserne foregår andre steder end på skolen. Dette tyder igen på, at folkeskoleelevernes billede af, hvad der foregår på de tre uddannelser, ikke hænger specielt godt sammen med virkelighedens uddannelser. Langt det meste af de tre uddannelser gennemføres jo netop et andet sted end på skolen – nemlig på lærepladsen.

Det viser sig også, at kun 40 % af de 216, der *gerne* vil have praktisk arbejde, også forestiller sig, at der er meget praktisk arbejde på en af de tre undersøgte uddannelser. Hvis man ønsker en praktisk uddannelse, men ikke tror, at vores tre uddannelser er praksisorienterede, kan det måske forklare en del af rekrutteringsproblemerne.

Dette understreges af besvarelsene på spørgsmålet om, hvem folkeskoleeleverne tror søger ind på en af de tre undersøgte uddannelser. Her svarer nemlig kun 16 %, at de tror, at det er de praktisk orienterede unge, der søger ind på en af de tre uddannelser. De unges billede af uddannelserne kan altså ikke ligefrem siges at være i overensstemmelse med virkeligheden.

På baggrund af fokusgruppeinterviewene må det siges at være problematisk, at folkeskoleelevernes vidensniveau på netop dette område tilsyneladende er så lavt. Ifølge lærlingene er den praktiske fundering jo de tre uddannelsers helt store styrke – praksisdelen er uden tvivl ganske afgørende for lærlingenes meget positive indstilling til deres uddannelse. Man kan frygte, at manglende kendskab til de tre uddannelsers meget værdsatte praksisfundering bærer en del af skylden for rekrutteringsproblemerne.

Mange penge

Naturligvis er det en subjektiv vurdering, hvad der er "god" henholdsvis "dårlig" løn, men når kun 9 % forbinder de tre uddannelser med "god løn", er det værd at kigge på virkeligheden. I denne forbindelse finder vi det relevant at kigge lidt i AKF-rapporten "Erhvervsfaglige uddannelser – også for de stærke"¹². Her finder forfatterne, at " ... mange EUD-uddannede opnår forholdsvis høje indkomster på arbejdsmarkedet, og at de EUD-uddannede også har mulighed for at opnå lederstillinger og blive selvstændige. I den forstand giver en EUD-uddannelse for mange mulighed for at realisere deres karriereforventninger, hvad enten det er lønmodtagervejen de går, eller en ledende position i en virksomhed eller rollen som herre i eget hus som selvstændig, de ønsker at nå"¹³. Således er der ikke blot forventninger til høj løn og selvstændighed, vores tre uddannelser kan opfylde. De giver også mulighed for lederstillinger, hvis det skulle være en del af fremtidsdrømmene hos folkeskoleeleverne.

Samtidig er det værd at bemærke, at hvis man tager en bager-, slagter- eller smedeuddannelse, er man på arbejdsmarkedet med fuld løn flere år tidligere, end hvis man først skulle have været omkring gymnasiet og derefter have taget en videregående uddannelse. På den måde giver de tre uddannelser ikke blot mulighed for at opnå en forholdsvis *høj* indkomst, de giver også mulighed for at tjene penge på et væsentligt *tidligere* tidspunkt end så mange andre uddannelser.

Denne virkelighed afspejles ikke i de unges forestilling om, hvad de tre undersøgte uddannelser kan bidrage med i forhold til at opfylde deres egne ønsker. Vi må således igen konkludere, at de unges uddannelsesønsker reelt kan opfyldes af mulighederne på en af de tre uddannelser, men at *forestillingerne* (eller manglende realviden) om dem faktisk står i vejen for, at de kunne overveje at vælge en af de tre.

Rejsemuligheder

16 % af folkeskoleeleverne finder det vigtigt, at det fremtidige job giver mulighed for at rejse, og det giver bager-, slagter- og smedeuddannelserne faktisk rigtigt gode muligheder for.

For det første er de danske erhvervsuddannelser, herunder også de tre undersøgte uddannelser, af en så høj kvalitet, at danske faglærtes kvalifikationer kan anvendes i meget store dele af verden. Især i Europa har uddannelserne et godt ry, og med de senere års fokus på gennemsigtighed og gensidig anerkendelse af uddannelser på tværs af landegrænser (særligt Københavnerprocessen), er der for dem, der ønsker rejseaktivitet i jobbet, rige muligheder herfor også med en bager-, slagter- eller smedeuddannelse.

For det andet findes der den for Danmark helt unikke PIU-ordning, som betyder, at danske lærlinge på alle erhvervsuddannelser har mulighed for at gennemføre dele af deres praktiske uddannelse i udlandet. Det sker med fuld meritoverførsel, fuld lærlingeløn og omfattende refusioner til den danske mester, finansieret af Arbejdsgivernes Elevrefusion. Muligheden for at rejse med både job og uddannelse er således til stede i lige så høj grad som på andre uddannelser.

5.1.3 Opsummering

Kan bager-, slagter- og smedeuddannelserne så opfylde folkeskoleelevernes ønsker? Ganske kort er svaret "Ja"! På baggrund af ovenstående kan vi overordnet konkludere at de unge faktisk *kan* få langt deres uddannelsesønsker opfyldt på bager-, slagter- og smedeuddannelsen. Udfordringen er ikke at matche folkeskoleelevernes ønsker med de tre uddannelsers tilbud – for de matcher fint, udfordringen er at kommunikere dette match til folkeskoleeleverne. For folkeskoleelevernes reelle viden om uddannelserne er mildt sagt mangelfuld, og den manglende viden ser ud til at være kraftigt medvirkende til bager-, slagter- og smedeuddannelsernes rekrutteringsvanskeligheder.

¹² Torben Pilegaard Jensen et al, AKF, 2007

¹³ Ibid. p. 9

Således er det hensigtsmæssigt at koncentrere kommunikationen til folkeskoleeleverne om, at svendebrevet ikke er sidste stop på vejen – der er mulighed for videreuddannelse. Samtidig skal muligheden for selvstændighed på baggrund af de tre uddannelser kommunikeres. Endvidere skal der yderligere fokus på de tre uddannelsers helt store styrke – at de er praktisk frem for bogligt funderede. Endvidere er meget få opmærksomme på lønaspektet, for i forhold til livsløn er potentialet for at opnå en høj indtjening med bager-, slagter- eller smedeuddannelsen stort. Samtidig giver uddannelserne på grund af deres faglige kvalitet masser af rejsemuligheder, hvilket blot er endnu et potentiale, de færreste er klar over.

5.2 Karakteristik af den unge i målgruppen

Vores undersøgelse peger på, at folkeskoleeleverne har et generelt lavt vidensniveau om bager-, slagter- og smedeuddannelserne. Dog skal vi ikke glemme, at det er helt naturligt, at kun *nogle* unge vil være interesserede i en af de tre uddannelser, og det er naturligvis ikke hensigten, at alle unge skal have lige stort detailkendskab til uddannelserne. Vi vil derfor her give et bud på en karakteristik af, hvilke unge det overhovedet er relevant at rekruttere til de tre uddannelser – hvem er det, der skal hældes viden på?

Ud fra fokusgruppeinterviewene må man antage, at vi har karakteriseret og fået indblik i en type bager, slagter eller smed, der findes på uddannelserne i dag. Vi har tidligere taget forbehold for, at de interviewede lærlinge sandsynligvis er mere ambitiøse end andre lærlinge på uddannelserne og dermed tilhører en relativt elitær gruppe. Imidlertid ligger de i en vis udstrækning inden for en form for "normal" type lærling, forstået på den måde, at de ser sig selv som hørende hjemme, hvor de er. Dette er således en gruppering af unge, det giver mening at blive bedre til at genkende, når der skal rekrutteres flere unge til uddannelserne.

For at øge rekrutteringen tilstrækkeligt kan det imidlertid også give mening at fokusere på en anden type ung, som afviger fra det, man kan kalde den "typiske" lærling. Dette kan være unge, der i dag primært overvejer gymnasiet el. lign., fordi negative forestillinger om teknisk skole gør, at de ikke ser sig selv som oplagte elever. Det kan for eksempel dreje sig om de teknisk orienterede, der kun overvejer at blive ingeniør via gymnasiet, fordi de ikke kender (tilstrækkeligt) til smedefaget – eller det kan være unge, der vil lave noget med mad, men som ikke får information om bager- og slagterfaget, og derfor kun kender til eksempelvis diætist- eller kokkeuddannelserne.

På den måde får vi analytisk set både en aktuel og en potentiel målgruppe. Vi vil imidlertid ikke sprogligt skelne mellem de to forskellige målgrupper nedenfor. Det vigtige er ikke at definere to målgrupper, som adskiller sig distinkt fra hinanden. Derimod er det vigtigt at se én samlet målgruppe – blot i et bredere perspektiv. Ud fra denne undersøgelse mener vi nemlig helt klart, at flere end dem, der er i gang med uddannelsen netop nu, kunne befinde sig fint på en bager-, slagter- eller smedeuddannelse.

5.2.1 Et bredere perspektiv på målgruppen for de tre uddannelser

Vi har i interviewene med lærlingene generelt mødt en lærlingetype, der er kendetegnet ved praktisk orientering, faglig stolthed og kvalitetsbevidsthed, en social hverdag og en vis hårdførhed over for tonen på arbejdspladsen. Via folkeskoleelevernes svar møder vi en potentiel lærlingetype, der ikke nødvendigvis er i modsætning til den aktuelle type – men som dog også besidder andre karaktertræk.

Tilsammen fremstår der en type ung, som kan anses for at være en potentiel kandidat til de tre uddannelser. Dette er de unge, der ikke har lyst til at låse sig fast i én uddannelse, som selv vil bestemme over deres liv, som er orienteret mod det praktiske, som er socialt anlagt, og for hvem god indtjening har stor betydning. Vi vil her under ét sætte ord på, hvem den unge bager, slagter og smed er, som rekrutteringen skal målrettes mod.

Unge i livslang søgen efter den spændende uddannelse

Fælles for både folkeskoleeleverne og lærlingene fra fokusgrupperne er, at de vil brænde for det, de laver. Hos lærlingene kommer det til udtryk ved lange søgeprocesser og en iver efter, at arbejdet skal fylde i hverdagen. Hos folkeskoleeleverne ses det for eksempel ved, at det vigtigste i uddannelsesvalget er, at uddannelsen lyder spændende, og at der følger en masse muligheder med uddannelsen. Dette passer ind i den generelle karakteristik af de unge i dag, hvor uddannelse og job indgår i rækken af livsprojekter. Et job er ikke bare et job – det er en del af ens identitet.

Vi har samtidig beskrevet, hvordan de aktuelle lærlinge er karakteriseret ved at stå fast, når først deres uddannelse ellers er valgt. Deres entusiasme i forhold til deres fag får lov til at gribe om sig uden megen tvivlen på, hvorvidt det var det rigtige valg. Dette gælder tilsyneladende ikke for de unge i folkeskolen, hvor jagten på netop den spændende uddannelse også medfører en manglende lyst til at binde sig for tidligt til én uddannelsesretning. Dette bekræftes af, at en fjerdedel af de unge ønsker at holde deres muligheder åbne, og at videreuddannelse står højt på listen over krav til en uddannelse.

Noget kan tyde på, at denne frygt for valg, der ikke kan gøres om, er med til at få de unge i folkeskolen til at søge uden om de tre undersøgte uddannelser. Vi ser, at hver femte af de unge forestiller sig, at man allerede nu ved, hvilket job man får bagefter, og at mellem hver tredje og hver fjerde synes, at uddannelserne lyder kedelige. Kun en meget lille andel forestiller sig, at man kan videreuddanne sig ud fra de tre undersøgte uddannelser, og næsten en fjerdedel tror, at det efterfølgende job er ensformigt. I og med at der rent faktisk er mange muligheder, efter at bager-, slagter- og smedeuddannelsen er færdiggjort, hører de mere flyvske og søgende unge alligevel med til en potentiel lærlingegruppe, som blot skal informeres om, at deres valgmuligheder er bredere, end de tror, når de først står med svendebrevet i hånden.

Unge, der vil selv!

Både de unge i fokusgruppen og i spørgeskemaundersøgelsen giver udtryk for, at det er begrænset, hvor megen indflydelse andre har på deres uddannelsesvalg. Vi vil nedenfor se nærmere på, hvem folkeskoleeleverne taler uddannelse med. Her vil vi blot tage fat i tendensen til, at de unge selv mener sig fri for andres indflydelse.

De unge i fokusgrupperne giver ikke meget for, at deres profession er nedarvet fra forældrene. De mener langt hen ad vejen heller ikke, at deres uddannelsesvalg kan tilskrives samtaler med hverken vejledere, venner – og da slet ikke forældre! På samme måde viser spørgeskemaundersøgelsen, at de unge i folkeskolen ikke bevidst lader sig påvirke meget af deres forældre og venner, når de vælger uddannelse. Samtidig siger de dog, at de taler meget uddannelse med for eksempel deres forældre, hvilket i vores optik viser en vis usikkerhed i forhold til, hvor stor indflydelse forældrene reelt har på uddannelsesvalget. Uanset hvad er det tydeligt, at begge grupper af unge i hvert fald *ønsker* at fremstille sig selv som selvstændige individer, der helt selv træffer egne beslutninger i og om livet.

Dette kendetegn kan være en god ting at have i baghovedet, når rekrutteringen til uddannelserne sættes i spil, da det helt klart er et af de træk, der kendetegner målgruppen. De unge bryder sig ikke om forestillingen om, at nogen tager deres beslutninger for dem, men sætter en ære i uafhængighed og selvbestemmelse.

Praktisk orienterede unge, der kan have glæde af samspillet mellem skole og praktik

Praktisk orientering var et af de helt store fællestræk ved lærlingene i fokusgrupperne. Næsten alle fremhævede samtidig vekselvirkningen mellem skole og praktik som noget af det bedste ved deres uddannelse. Det er attraktivt at få teoretisk viden som supplement til den praktiske oplæring – så længe den praktiske del fylder mest. I alt cirka en femtedel af folkeskoleeleverne ønsker sig en uddannelse, der enten er meget praktisk eller ikke indeholder meget skolearbejde. Begge dele kan de tre erhvervsuddannelser leve op til. Vekselvirkningen mellem skole og praktikplads kan formentlig virke tillokkende på disse praktisk orienterede elever.

Ud af den omtalte femtedel folkeskoleelever, ønsker kun 9 % sig særskilt en uddannelse, der er praktisk orienteret. Vi undrer os over, at dette tal ikke er større. Måske giver det her mening at overveje, hvordan de unge selv opfatter begrebet "praktisk orienteret". Vi har tidligere i Håndværksrådet undersøgt folkeskoleelevernes opfattelse af prestigen på erhvervsuddannelserne. Undersøgelserne viser, at eleverne på teknisk skole bliver opfattet som mindre intelligente end gymnasieelever og har lavere prestige.

Tilsvarende viser en undersøgelse fra AKF, at de boglige uddannelser rangerer højere end praktiske uddannelser, hvad angår prestige¹⁴. Dette billede bekræftede fokusgrupperne, idet lærlingene medgiver, at bager-, slagter- og smedefaget lider af lav prestige. Eleverne bar selv stor faglig og identitetsmæssig stolthed, men nogle definerede samtidig modsætningen til dem selv og deres uddannelser som "snobbet", hvilket naturligt indebærer, at deres fag er noget, man kan være snobbet overfor. Det er altså ikke umuligt, at de unge i besvarelsen af vores spørgeskema har en opfattelse af det at være praktisk som mindre prestigefyldt, og at dette kan være en grund til, at kun 9 % siger ja til muligheden for at have "så meget praktisk arbejde som muligt".

Samtidig viser spørgeskemaundersøgelsen, at folkeskoleeleverne opfatter de unge, der søger på bager-, slagter- og smedeuddannelsen forholdsvis negativt. Disse unge, forestiller folkeskoleeleverne sig, er enten ikke så gode i skolen, ved ikke, hvad de ellers skal lave eller er skoletrætte. Og hvis det er den slags unge, folkeskoleeleverne forbinder med praktisk arbejde, er det ikke så mærkeligt, at forholdsvis få elever i spørgeskemaet identificerer sig med et ønske om praktisk arbejde eller uddannelse.

Man kan diskutere, om knap 1/5 af en ungdomsårgang, der ønsker sig en mindre boglig uddannelse, er meget eller lidt. Under alle omstændigheder hører disse unge, der ikke bare har lyst til at læse i en bog, men som vil ud og foretage sig noget og se et konkret produkt blive til, med til den potentielle målgruppe for bager-, slagter- og smedefaget. På baggrund af de ovenfor nævnte undersøgelser vælger vi forsigtigt at antage, at ønsket om en mindre boglig uddannelse er mere karakteristisk for folkeskoleungdommen, end vi kan se af undersøgelsens nøgne tal.

¹⁴ http://www.akf.dk/udgivelser/akfnyt/1998_3/13_uddannelsesvalg/

Udadvendte unge, der lægger stor vægt på et socialt arbejdsmiljø

Vi er i vores spørgeskemaundersøgelse ikke kommet ind på elevernes ønsker i forhold til det sociale på en fremtidig arbejdsplads. Til gengæld ser vi hos fokusgrupperne en så entydig tendens til at vægte det sociale liv på arbejdspladsen, at det må siges at være et fundamentalt karaktertræk hos unge, der indgår i de tre fag. Yderligere forstærkes forudsætningen i at vægte det sociale af lærlingenes levende beskrivelser af den sociale hverdag på arbejdspladsen og i skolen. På den baggrund ser vi som udgangspunkt de unge i målgruppen som udadvendte unge, der ser en stor værdi i et socialt arbejdsliv.

Det er ikke dermed sagt, at mindre udadvendte unge i folkeskolen ikke kan passe ind i de tre uddannelser. Dog kan det være værd at overveje, at den hårde tone på arbejdspladsen kan være overvældende for mere stille unge. Dette gælder især på bagerierne og slagterierne. Industriteknikernes kultur bærer præg af en mindre højtråbende og mere solidarisk adfærd, og de vægter i højere grad ansvarlighed og rettidig omhu.

Produktorienterede unge, der ser en værdi i dagens konkrete resultat

Et meget karakteristisk træk ved de unge, der er i de tre uddannelsers målgruppe er produktorienteringen. Bager-, slagter- og smedeuddannelserne taler, om end med hver sit sprog, til de unge mennesker, der kan lidt at arbejde med noget, de kan tage og føle på. Og de taler til de unge, som ser en værdi i at se et konkret, fysisk resultat af dagens anstrengelser. Der er på baggrund af fokusgruppeinterviewene ingen tvivl om, at lærlingene sætter stor pris på netop dette element, og det er vores klare overbevisning, at de tre uddannelser netop appellerer til produktorienterede unge.

Unge, der vil have et job med mange penge

Endelig kan man også medregne de unge, der ønsker en god indkomst som følge af deres uddannelse, til målgruppen for bager-, slagter- og smedefaget. Mange af de unge i folkeskolen giver udtryk for, at dette er et afgørende punkt for deres uddannelsesvalg.

Også i fokusgrupperne var spørgsmålet om løn oppe og vende en del gange. Imidlertid ser billedet her lidt anderledes ud. Selvom mange udtrykte en del utilfredshed med lærlingelønnen, tog de fleste afstand fra at være meget fikseret på penge, ligesom "de rige fra Strandvejen". Der er altså en modsætning i den aktuelle og den potentielle lærlingegruppe her.

At lærlingene ikke kunne identificere sig med "de rige på Strandvejen" betyder dog ikke, at der ikke er plads til de unge, der stiler efter et højt indkomstniveau. Som tidligere nævnt er der ganske gode indtjeningsmuligheder i de tre uddannelser, vi har fokus på. Folkeskoleeleverne er kun i begrænset omfang opmærksom på dette, hvorfor vi også her kan se behov for øget formidling af fakta om uddannelsernes muligheder.

5.2.2 Opsummering

Vi har i dette afsnit opstillet nogle karakteristika, der skal gøre det nemmere at genkende de potentielle kandidater til bager-, slagter- og smedefaget i folkeskolen. Vi har gjort det ud fra vores viden om den aktuelle lærlingegruppe, som vi har mødt den i fokusgruppeinterviewene, samt ud fra vores viden om, hvad der appellerer til hovedparten af unge i folkeskolen. Vi har valgt at lægge fokus især på fem karaktertræk, der enten går på tværs af de to grupper, eller er meget karakteristisk for én af grupperne. Vi har således en samlet karakteristik af den ungdomsgruppe, der bør fokuseres på i rekrutteringsarbejdet:

Seks vigtige karakteristika for den fremtidige bager, slagter eller smed:

- Søger efter en spændende uddannelse, man kan brænde for
- Ønske om selvstændigt at vælge sit eget liv
- Orientering efter det praktiske og ikke-boglige
- Udadvendt og lyst til en social hverdag
- Ønske om at udvikle et konkret produkt
- Orientering mod en høj indkomst

Vi har valgt her ikke at karakterisere de unge fagspecifikt. Dette betyder formentlig, at de seks karaktertræk også vil gå igen hos unge på mange andre erhvervsfaglige uddannelser.

5.3 Vejledningens rolle

I dette afsnit kobler vi resultaterne fra fokusgrupperne med resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen, fordi resultaterne fra de to datakilder underbygger hinanden, når vi spørger til erfaringer med og holdninger til vejledning om uddannelsesvalg.

Vi er opmærksomme på, at der kan ligge en vis bias i, at vi i spørgeskemaundersøgelsen har valgt at bruge begrebet "vejledning". Folkeskoleeleverne husker muligvis mindre vejledning, end de reelt får og har fået, fordi begrebet vejledning kan forstås meget forskelligt. Vi forstår og bruger begrebet bredt, dvs. vejledning er al den vejledning, information, praktik, opfølgning etc., der foregår i folkeskolen, og som er rettet mod et videre uddannelsesforløb. Eleverne kan imidlertid sagtens opfatte vejledning væsentligt snævrere, for eksempel at vejledning *kun* er, når eleven sidder på tomandshånd med vejlederen og laver en plan for de næstkommende år. Hvis elevernes opfattelse af begrebet vejledning er smal, vil det resultere i, at eleverne tilkendegiver at have modtaget mindre vejledning, end det egentlig er tilfældet.

Vi finder det i øvrigt bemærkelsesværdigt, hvis det forholder sig sådan, at folkeskoleelever ikke selv opfatter, at de bliver vejledt. Det kan efter vores opfattelse have den utilsigtede konsekvens, at vejledningen mister en del af sin betydning, fordi eleverne på grund af manglende bevidsthed om vejledningen er mindre modtagelige over for den.

På baggrund heraf skal den relativt kritiske holdning til vejledningen, som er gennemgående i afsnittet, tages med et vist forbehold – måske står det ikke så slemt til endda. Der er ikke desto mindre tale om en kritisk holdning, som vi tolker det i analysen af spørgeskemamaterialet. Kritikken går tillige igen i de tre fokusinterviews, både i enkeltudsagn og i den samlede meningsdannelse, hvorfor kritikken bør tillægges en vis vægt. Især fordi kritikken her formuleres af de unge selv.

5.3.1 Fagene er ikke synlige

Helt overordnet gør de tre interviews opmærksom på, at deres fag er for usynlige. Både bager- og slagterlærlinge peger på, at hvis man gerne vil noget med mad, er der primært opmærksomhed på kokkefaget, men ikke på de øvrige uddannelser, der har lige så meget med mad at gøre.

Smedene føler ligeledes, at deres fag er helt usynligt i vejledersammenhæng, og de udtaler at "ingen jo ved, at faget er der. Der mangler markedsføring". En enkelt bager fortæller, at vejlederen faktisk fik meldt ham til et forkert grundforløb, fordi vedkommende ikke havde forstået sammenhængen. Og en slagterlærling bemærker syrligt, at hun kun blev vejledt mod kokke- eller cater-uddannelsen, da hun sagde, at hun ville noget med mad – ingen så meget som nævnte slagteruddannelsen som mulighed. Tager man fokusgruppernes udsagn for pålydende, ser det faktisk ud til, at ikke bare elevernes viden om de undersøgte uddannelser er forsvindende lille, men også at vejlederne mangler viden på området.

Spørgeskemaundersøgelsen bekræfter billedet af både bager- og slagteruddannelserne som forholdsvis ukendte størrelser i folkeskolens ældste klasser. Det er de færreste folkeskoleelever, der selv føler, at de har viden om bager- og slagteruddannelserne. Til gengæld mener langt størstedelen, at de enten ved lidt eller ingenting. Også det manglende kendskab til smeduddannelsen bekræfter spørgeskemaundersøgelsen i allerhøjeste grad, og vidensniveauet i folkeskolens ældre klasser er i forhold til rekrutteringen bekymrende lavt.

En vigtig konklusion, vi kan drage på baggrund af spørgeskemaundersøgelsen, er, at tallene bekræfter tendenserne fra fokusgruppeinterviewene – de tre undersøgte uddannelser er forholdsvis usynlige i de uddannelsessøgendes øjne. Langt størstedelen af folkeskoleeleverne ved lidt eller ingenting om de tre uddannelser. Hvis vi tager udgangspunkt i, at der bør være en sammenhæng mellem vidensniveau og vejledning, indikerer et lavt vidensniveau en vejledningsudfordring. En udfordring, som bør tages op i forhold til bager-, slagter og smeduddannelserne.

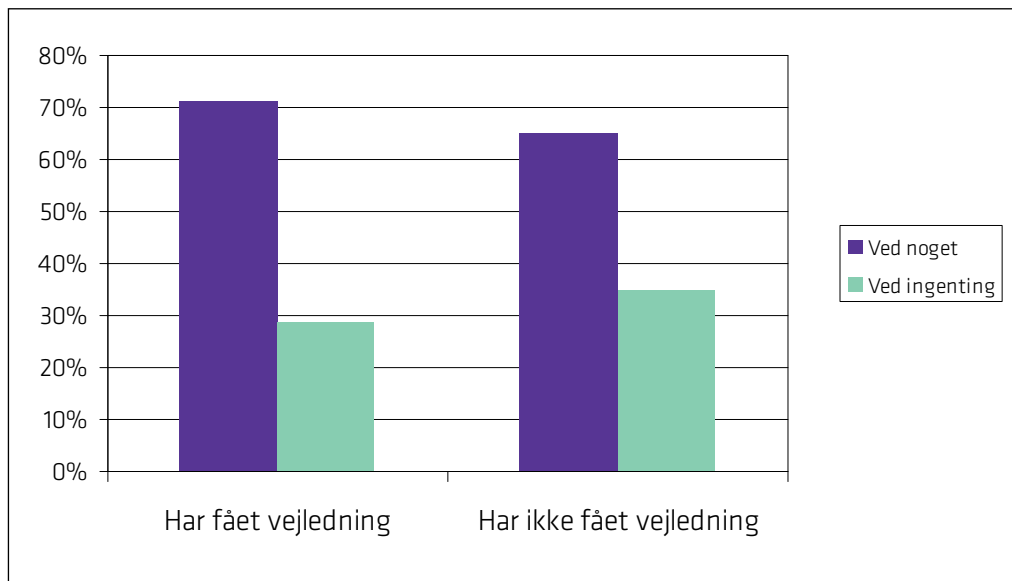
5.3.2 Vejledningen giver ikke kendskab til uddannelserne

Selvom de unge har fået vejledning, kender de stadig meget lidt til uddannelserne

Det er fokusgruppelærlingenes gennemgående oplevelse, at vejlederne ikke kender til alle de uddannelser, der ligger på erhvervsskolerne, og at det er lettere for nogle fag at brænde igennem end andre, eksemplificeret ved kokkeuddannelsens lange skygger over slagter- og bageruddannelserne. Slagterne enes om, at vejlederne ved for lidt om de tekniske skolars brede palette, og de oplever, at der er megen fokus på de "kendte" uddannelser – drengene skal være elektrikere, tømrere og murere, mens pigerne vejledes til handelsskolen og gymnasiet.

Også dette bekræftes af spørgeskemaundersøgelsen. Det fremgår af figur 6, at der er forbausende lille sammenhæng mellem folkeskoleelevernes kendskab til de tre uddannelser, og hvorvidt de har fået vejledning om uddannelserne på de tekniske skoler generelt.

Figur 6. Vejledning om teknisk skole og kendskab til de tre uddannelser

n = 1826

Almindeligvis vil man forvente, at de folkeskoleelever, der *har* (eller husker at have) fået vejledning om de tekniske skoler, også *ved* mere om de tre specifikke uddannelser, end elever, der ikke har fået vejledning. Det er imidlertid ikke tilfældet – uanset vejledning om teknisk skole ved omkring 70 % af de unge *noget* om de tre uddannelser. Der kan således ikke identificeres en sammenhæng mellem vejledning og vidensniveau.

Særligt bekymrende bliver dette resultat, når man sammenholder det med konklusionerne om viden i kapitel 4. Her fremgår det, at der er en klar sammenhæng mellem, hvor meget folkeskoleeleverne ved om de tre uddannelser, og om de nogensinde har overvejet at tage en af de tre uddannelser – jo mere eleverne ved om uddannelsen, jo større er sandsynligheden for at de har overvejet den. Dermed er det i høj grad bekymrende, hvis vejledningen ikke er befordrende for elevernes vidensniveau, når der netop er sammenhæng mellem viden og interesse for uddannelserne.

Vejledningen taler forbi potentielle lærlinge til en af de tre uddannelser

Vores interviewpersoner tegner videre et billede af, at de tekniske skolers spændvidde ikke er synlig nok i folkeskolen, og der er konkrete oplevelser af vejlederne som bærere af fordomme i forhold til bager-, slagter- og smedeuddannelserne. Ud fra interviewene er flere aspekter bemærkelsesværdige.

Først og fremmest finder vi eksempler på, at der vejledes *smalt* frem for *bredt*, når en elev fremlægger et ikke helt konkret uddannelsesønske, som vi ser det med kokke-slagter temaet. For at give uddannelsessøgende det rette billede, er det oplagt at have viden om og vejlede bredere om beslægtede uddannelser inden for interesseområdet/den erhvervsfaglige indgang.

En anden vinkel på bred vs. smal vejledning får vi i interviewet med smedelærlingene. Det fremgår tydeligt, at lærlingene på de forskellige specifikke uddannelser indenfor den fælles indgang ser sig selv som værende i gang med forskellige uddannelser. I det øjeblik en elev i vejledningssituationen tilkendegiver gerne at ville tage en uddannelse, er det således vigtigt, at vejlederen er i stand til at brede spektret ud til *nært beslægtede* konkrete uddannelser – og ikke nødvendigvis til samtlige uddannelser indenfor den pågældende retning. Lærlingene giver netop udtryk for, at de ikke føler den samme beslægtethed mellem forskellige uddannelsesretninger inden for en indgang, som eksisterer i den aktuelle konstruktion med de nye indgange til erhvervsuddannelserne.

Udfordringen er både at kunne vejlede i bredden: *Hvis du vil være noget med mad, har vi både kokke-, bager- og slagteruddannelserne*, og samtidig at kunne gøre indgangene smallere og mere overskuelige. Vores fokusgruppeinterviews viser en tendens til, at alle uddannelser inden for en indgang principielt anses for at være beslægtede, men lærlingene oplever det ikke sådan: De orienterer sig langt mere mod konkrete fag frem for mod en indgang.

Dernæst indikerer de tre interviews, at vejlederne har sværere ved at tale med de unge, der har et stort potentiale som erhvervs-skoleelever. Grundlæggende kan man overveje, om vejledningssituationen i sig selv appellerer mindre til unge, der vil være oplagte kandidater til en af de tre undersøgte uddannelser, end til andre unge. Det kan hænge sammen med, at vejledningens sprog måske

rammer helt forbi netop den type unge. Information via sproglig og verbal kommunikation frem for fysisk/praktisk vejledning kan også være en akilleshæl, idet den visuelle, fysiske, praktiske tilgang klart foretrækkes af de interviewede unge, som jo netop er en del af målgruppen for bager-, slagter- og smedeuddannelserne.

En tredje og meget trist mulighed er, at det kan hænge sammen med vejlederens forforståelse af, hvad uddannelse er – at den gymnasiale uddannelsesvej er en rigtigere eller bedre uddannelse end en erhvervsfaglig. Det er i hvert fald det indtryk, de tre fokusgruppeinterviews efterlader, og de stiller selv spørgsmålstegn ved, om vejledernes kendskab til bager-, slagter- og smedeuddannelsernes indhold og mangfoldighed er tilstrækkeligt.

De unge oplever selv vejledningen som mangelfuld

Ikke mange af vores interviewpersoner har fået en vejledning, som de har oplevet at kunne bruge i deres konkrete uddannelsesvalg. Flertallet giver udtryk for, at de gerne havde set bedre, mere kontinuerlig og fastholdende vejledning, idet mange har været rundt om mange forskellige uddannelser inden det endelige, aktuelle valg. De oplever, at de selv har truffet beslutning om deres valg af uddannelse, men at de nok kunne have været kommet tidligere "på den rette hylde", hvis vejledningen havde været mere målrettet og indeholdt mere opfølgning, for eksempel efter et praktikophold eller lignende.

Spørgeskemaundersøgelsen bekræfter igen det billede, der tegnes under fokusgruppeinterviewene: Vejledningen i forhold til erhvervsuddannelserne generelt, og bager-, slagter- og smedeuddannelserne specifikt, kan forbedres. Faktisk fremgår det af tabel 7, at selv om 57 % af folkeskoleeleverne mener, at de *har* fået vejledning om uddannelser på de tekniske skoler, så mener 23 % af eleverne, at de *ikke har*¹⁵. Det skal i øvrigt sammenholdes med, at hele 20 % *ikke ved*, om de har fået vejledning. Det vil sige, at hvis en folkeskoleelevs uddannelsesønsker eller behov reelt går i retning af teknisk skole, men ikke får vejledning om denne, så har eleven faktisk ikke fået anvendelig vejledning.

Tabel 7. Vejledning om uddannelser på teknisk skole

Har fået vejledning	57 %
Har ikke fået vejledning	23 %
Ved ikke	20 %

n = 2320

Omvendt kan vi heller ikke afvise, at de unge med størst potentiale i forhold til vores tre uddannelser i mindre grad end andre unge *bruger* folkeskolens vejledere. Det siger vores data ingenting om. Dog viser fokusgruppeinterviewene, at det godt kunne tyde på, at det er tilfældet. Som oven for nævnt afviser næsten samtlige lærlinge netop at have været i konstruktiv dialog med deres vejledere.

Den hurtige konklusion på baggrund af ovenstående analyse er, at vejledningen omkring bager-, slagter- og smedeuddannelserne lider af mangler. Imidlertid hører det med til billedet, at de unge, der rent faktisk *har* overvejet at tage en af de tre uddannelser, også *ved* noget om den pågældende uddannelse, hvilket indikerer, at vejledningen virker. Og igen: det er svært at sige noget om, i hvor høj grad folkeskoleelevernes viden stammer fra vejledningen eller andetsteds fra. Spørgeskemaundersøgelsen indikerer dog klart, at elevernes viden er erfaringsbaseret, hvilket ikke nødvendigvis peger i retning af en effektiv vejledning.

Vejledningen er for "tør"

Selv om fokusgrupperne ikke mener, at vejledningen i folkeskolen har spillet nogen aktiv rolle for deres uddannelsesvalg, har lærlingene i allerhøjeste grad en holdning til folkeskolens uddannelsesvejledning. Fokusgrupperne oplever generelt vejledningen i folkeskolen som for "tør". Det ser ud til, at vejledningen skyder lidt forbi de unge, der er praktisk orienterede, og de opfatter vejledningen som fuld af "ord". Dette kan være en indikation af, at vejledningen i høj grad favoriserer de unge, der selv er gode til ord og skriftlige formuleringer.

Spørgeskemaundersøgelsen viser et blandet billede i forhold til, om vejledningen skyder forbi de unge. Det fremgår, når man kigger på, om vejledningen har indflydelse på de unges uddannelsesvalg. 28 % mener, at vejledningen ingen indflydelse har, mens de resterende 72 % mener, at vejledningen har en eller anden betydning. På den ene side kan man sige, at vejledningen tilsyneladende *rammer* rigtig mange unge, 72 % er et højt tal. På den anden side kan man som tidligere nævnt have en fornemmelse af, at der hvor vejledningen *ikke rammer*, netop er de unge, der har et stort potentiale i forhold til teknisk skole – en fornemmelse, som fokusgruppernes udmeldinger faktisk styrker.

¹⁵ Der er her taget højde for, at 8. klasserne generelt har fået mindre vejledning end 9. og 10. klasserne, hvilket ikke påvirker resultatet.

Af interviewene fremgår det, at vejledningen opfattes som bureaukratisk og fuld af papir uden opfølgning, og at de unge gerne vil have mere handling. De unge ønsker visuel, praktisk, fysisk vejledning! De lægger megen vægt på produkter, på billeder, på det konkrete arbejde, på resultaterne og output. De vil have, at den gode historie skal formidles i folkeskolen, at mestrene skal i kontakt med de unge, at håndværket vises frem. Budskabet er: "Brochurerne ryger i skraldespanden. Vi skal have nogle *ting*. Føle materialerne".

Blandede anmeldelser af folkeskolens erhvervspraktik – de unge mangler opfølgning

Folkeskolens traditionelle erhvervspraktik får blandede anmeldelser. Flere har valgt fag med udgangspunkt i erhvervspraktikken, men der er også klare røster fremme om, at folkeskolens erhvervspraktik trænger til et løft i form af opfølgning. Interviewpersonerne giver udtryk for, at praktikken efterlader et tomrum, fordi der ikke følges op på de erfaringer, den unge har gjort sig.

Der sker heller ingen opfølgning af, hvilke konsekvenser praktikken evt. har haft for uddannelsesvalget. Flere har prøvet erhvervspraktik, hvor de ikke kunne få lov at være med i virksomhedens arbejde, og disse ophold har ikke været motiverende. Konkret nævnes under et af interviewene, at det nærmere har været demotiverende, blot at blive betragtet som gratis feje-dreng/pige, frem for at få et reelt indblik i uddannelsens og jobbets indhold.

5.3.3 Vejledning og konkret erfaring skaber interesse

Vejlederne sidder med nøglen til de unges uddannelsesvalg

Spørgeskemaundersøgelsen kan bidrage med oplysninger om, hvem de unge diskuterer uddannelse med, jævnfør figur 7. Der er især to ting, der er værd at bemærke her.

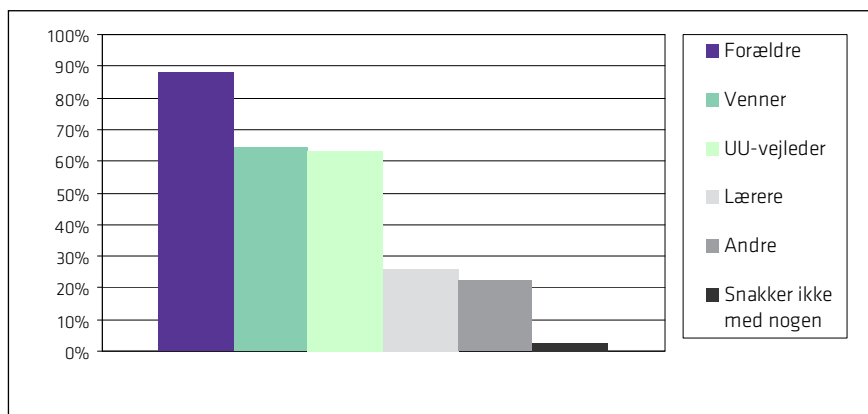
Først og fremmest viser figuren, at vejlederne har et stort potentiale i forhold til at hjælpe de unge videre efter folkeskolen. Knap 2/3 af eleverne tilkendegiver, at de snakker uddannelse og job med UU-vejlederen. Om den sidste tredjedel (dem, der *ikke* snakker uddannelse og job med UU-vejlederen) netop er dem med størst potentiale for erhvervsskolen, kan vi ikke sige noget om. Men vi kan sige, at det i høj grad *er* vejlederne, der sidder med nøglen i forhold til at informere og vejlede unge i deres uddannelsesvalg. Det *er* vejlederne, rigtig mange unge taler uddannelse og job med. Dette billede bekræftes yderligere to steder i spørgeskemaundersøgelsen:

2/3 af folkeskoleeleverne tilkendegiver, at *hvis* de ville vide noget om en uddannelse, *ville* de søge information hos en vejleder. Og 7 ud af 10 folkeskoleelever angiver, at vejledningen *har* haft indflydelse på deres uddannelsesvalg. Således styrkes konklusionen om, at vejlederne sidder med nøglen i forhold til at guide den unge.

Derudover er det interessant, at kun 3 % af folkeskoleeleverne angiver, at de ikke taler uddannelse og job med nogen. De fleste af interviewpersonerne, trods ihærdigt adspurgt, afviser nemlig at have drøftet deres konkrete uddannelsesvalg med særligt mange mennesker, og de holder fast i, at folkeskolens vejledning har spillet en forsvindende lille rolle. Dette kan tolkes i forskellige retninger.

Først og fremmest kan det sagtens indikere, at vores interviewpersoner ikke husker perioden op til uddannelsesvalget helt præcist, og at de med stor sandsynlighed *har* talt med nogen op til valget. På den anden side er det kendetegnende for interviewpersonerne, at de har prøvet en del af, inden de fandt sig til rette med deres nuværende uddannelse. Derfor har de måske diskuteret uddannelse med vejledere eller andre i folkeskoleregiet, men eftersom det ikke var her, de traf uddannelsesvalget, husker interviewpersonerne deres valg som uafhængigt.

Figur 7. Hvem folkeskoleeleverne snakker uddannelse og job med

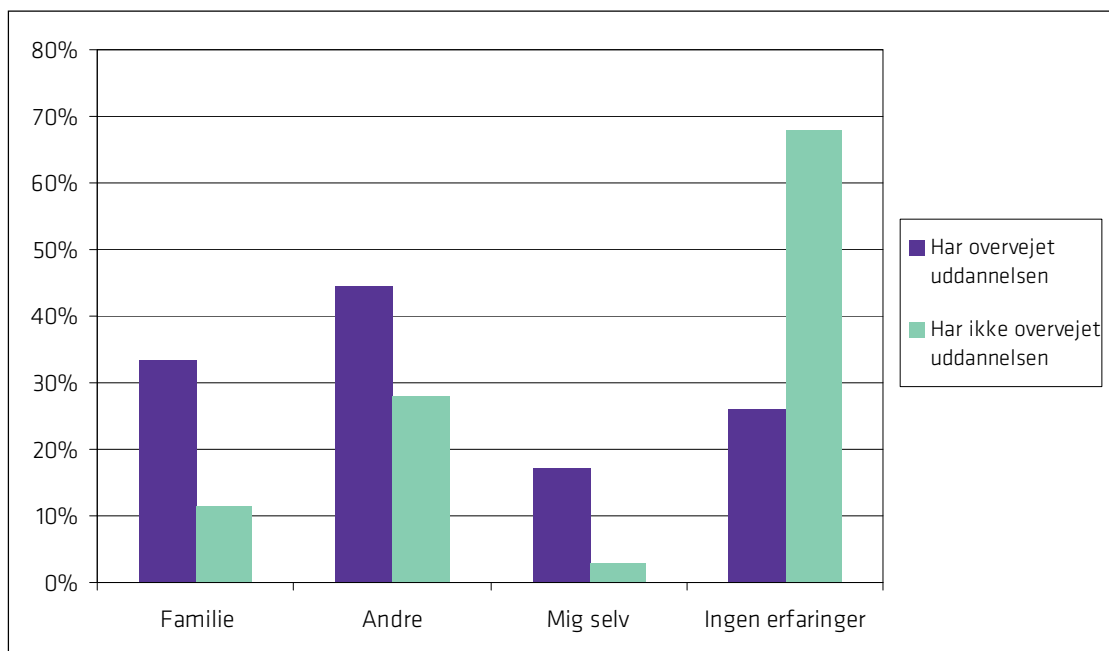
n = 2314

Erfaring skaber interessen for de erhvervsfaglige uddannelser

Fuldstændigt gennemgående i de tre interviews er fokus på praktikken og praktikopholds positive indvirkning på opfattelsen af alle tre fag. Stort set alle i de tre faggrupper har været i praktisk virksomhedskontakt før valg af uddannelse, og alle unge taler meget varmt for, at praktikophold i én eller anden variant er vejen frem for håndværksfagene. Det er en entydig melding fra de tre interviews, at man får det bedste indtryk af faget og uddannelsen ved at have fingrene tæt på virksomhedens produkter eller maskiner. Konkret nævner de unge selv ny mesterlære, brobygning, produktionsskoler, erhvervspraktik med opfølgning og mesterkontakt, når samtalen drejer sig om, hvor og hvordan de blev inspireret til uddannelsesvalg.

Samme billede ses i spørgeskemaundersøgelsen. Som det fremgår af figur 8, har unge *med* erfaring indenfor enten bager-, slagter- eller smedefaget faktisk overvejet at tage uddannelsen. På samme måde overvejer unge, der slet ingen erfaring har med faget, i væsentligt mindre grad at tage en af de tre uddannelser.

Figur 8. Erfaringstype og interesse

n = 2310

Den korte konklusion er, at jo større kendskabet er, jo større er tendensen til at ville tage uddannelsen. Netop derfor er det så afgørende, at vejlederen *har* kendskab til bager-, slagter- og smedeuuddannelserne og fortæller folkeskoleeleverne om dem.

5.3.4 Opsummering

Vi har i dette afsnit særskilt behandlet vejledernes rolle på baggrund af både fokusgruppeinterviewene og spørgeskemaundersøgelsen. På den måde får vi et indblik i de unges erfaringer med og holdninger til vejledning om uddannelsesvalg

Vi har konstateret, folkeskoleeleverne meget gerne *vil* tale uddannelse og job med vejlederne. Heri er der et rigtig godt udgangspunkt for at overkomme rekrutteringsudfordringen i forhold til bager-, slagter- og smedeuuddannelserne.

Imidlertid har vi fået indblik i betydelige kritikpunkter af vejledningen. Vejlederne opleves af lærlingene som for dårligt klædt på i forhold til at vejlede omkring mindre kendte håndværksfag, ligesom der opleves (for megen) fokus på kendte håndværksfag. Lærlingene fortæller, at deres fag er omgærdet af fordomme eller myter, som vejlederne ikke formår at demontere. Ligeledes peges der på, at vejledningen opleves som for ordrig og tør, og at den i for høj grad foregår på de bogligt stærke unges præmisser.

På baggrund af kritikken giver lærlingene en række anvisninger i forhold til, hvordan man kunne tilrette vejledningen anderledes for bedre at motivere til bager-, slagter og smedeuuddannelserne. Et gennemgående ønske er væsentligt mere praktisk orienteret vejledning. Der efterspørges vejledning af meget mere konkret karakter – for eksempel i virksomhederne i forskellige former for praktikforløb, traineeforløb og lignende. Lærlingene synes, at vejledningen skal involvere det fysiske, det visuelle og produkterne. Håndværket og det kreative eller kunstneriske i håndværksfagene skal fremhæves og indgå mere konkret i vejledningen.

5.4 Delkonklusion – hvordan skal rekrutteringen foregå?

I dette kapitel har vi set nærmere på, hvordan folkeskoleeleverne i 8.-10. klasser ønsker for fremtidig uddannelse stemmer overens med det, som bager-, slagter- og smedeuddannelserne kan tilbyde. Samtidig har vi i et vist omfang vurderet, hvordan og om erhvervsuddannelserne generelt kan opfylde unge menneskers ønsker til uddannelse. Vores undersøgelse viser en stor gruppe unge, der potentielt kan have interesse for de tre fag, vi har undersøgt. Der er nemlig sammenhæng mellem viden og erfaring inden for fagene og overvejelser om at uddanne sig inden for dem. På grund af folkeskoleelevernes lave vidensniveau arbejder vi således ud fra en antagelse om, at mere viden også vil øge interessen for fagene – at flere potentielt vil overveje at tage en uddannelse indenfor bager-, slagter eller smedefaget.

Derudover har vi givet en karakteristik af den på en gang søgende, selvstændige og praktiske unge – den type, som det kan give mening at søge at identificere i folkeskolens udskoling. Dette gælder både, når der skal rekrutteres flere unge til de tre undersøgte fag, men også i forhold til overgangsvejledningen generelt – hvem egner sig til erhvervsuddannelsernes tilbud?

Endelig har vi valgt at fokusere på vejledernes store rolle i valgprocessen, som den blev udtrykt i spørgeskemaundersøgelsen, og det ser ud til, at meget praktisk, konkret vejledning med fokus på fagets materialer og produkter afgjort er at foretrække frem for brugen af ord og dokumenter.

På baggrund heraf er det vores opfordring til alle aktører omkring uddannelserne – vejledere, mestre, faglige udvalg, erhvervsskoler og organisationer – at skabe større konkret viden om uddannelserne i folkeskolen og at gøre det praksisnært, så de unge i målgruppen også *ser og mærker* det, der vises, og ikke kun *hører og læser* om det.

Vi vil i dette afsnit opsummere vores tidligere konklusioner i tre dele. Først vil vi pege på, hvilke af erhvervsuddannelsernes særlige kendetegn, der efter vores mening er mest relevante at fokusere på over for de unge. Disse kendetegn er dem, der appellerer mest til de unge i målgruppen, og dækker de områder, hvor de unges uvidenhed er størst. Dernæst vil vi se på, hvilke metoder målgruppen primært reagerer på ifølge vores undersøgelse. Endelig, som tredje del, vil vi koge pointerne ned til en håndfuld korte anbefalinger til de implicerede i rekrutteringen.

5.4.1 Hvad skal vi fortælle de unge?

Nedenfor præsenterer vi en række kendetegn ved erhvervsuddannelserne, som vi ser fordele i at formidle til de unge i folkeskolen, når erhvervsuddannelserne skal gøres mere synlige og attraktive. Nogle af kendetegnene er fagspecifikke i forhold til de tre undersøgte fag, mens andre er mere generelle og kan bruges inden for både de tre undersøgte fag og sandsynligvis også inden for andre håndværksfag med rekrutteringsudfordringer.

At døren ikke lukker i efter en erhvervsuddannelse

Vi ser i spørgeskemaundersøgelsen et udtalt ønske om åbne muligheder og videreuddannelse, og i den forbindelse ser vi det som meget vigtigt at få formidlet utvetydigt, at *arbejdslivet efter endt erhvervsuddannelse er mindre fastlagt, end det måske umiddelbart ser ud til*. Hvor en gymnasial uddannelse jo kun er begyndelsen på noget (nemlig videre uddannelse), sidder vi med en klar fornemmelse af, at mange unge betragter en erhvervsuddannelse som det sidste trin – måske fordi det så konkret, hvad man kan kalde sig: Bager, slagter, industritekniker.

Vi mener, at der skal langt mere fokus på mulighederne for videreuddannelse. Mange af erhvervsuddannelserne – og det gælder også de tre konkret undersøgte – giver gode muligheder for efteruddannelse inden for især de korte videregående uddannelser. For den ambitiøse, fremadskuende lærling er det også i høj grad muligt at indtænke videreuddannelsen allerede inden erhvervet svendebrev, fordi der er så fleksible muligheder for påbygning og tilvalg af fag på højniveau. Et meget tankevækkende eksempel er efter vores opfattelse spørgsmålet om, hvor mange unge mennesker i folkeskolen der ved, at man kan blive diplomingeniør efter endt industritekniker- eller smedeuddannelse?

En anden måde at tænke åbne døre på er udlandsophold. I dag findes der vel knap en videregående uddannelse, som ikke giver mulighed for udlandsophold med merit, og det er en mulighed, som både støttes aktivt af fra politisk hold som ønskværdigt, og som uddannelsesstederne bruger aktivt i markedsføringen af deres uddannelser. Men vi vil gerne stille spørgsmålstegn ved, hvor mange der kender til muligheden for praktikophold i udlandet i en erhvervsuddannelse, som oven i købet giver fuld løn og fuld merit. Det er nemlig muligt med PIU-ordningen, der finansieres af Arbejdsgivernes Elevrefusion, og som åbner hele verden for en lærling (og lærlingens mester). Også her er det vores vurdering, at der mangler viden i mange dele af systemet, som kan åbne op for en større interesse for erhvervsuddannelserne.

At praktiske uddannelser er til både boglige og mindre boglige unge

Fokusgruppernes ihærdige insisteren på det kreative og håndværksmæssige giver anledning til at anbefale et særligt fokus på disse parametre i forhold til de tre uddannelser. Lærlingene udtrykker en stor overbevisning om fagets fortræffeligheder og en helt åbenbar faglig stolthed, som bør indgå som en integreret del af vejledningen af folkeskolens unge.

Alle tre fag giver mulighed for at udtrykke sig kreativt, om end naturligvis på forskellige måder, og det er en styrke ved uddannelserne, som lærlingene sætter i centrum. Det kreative element for henholdsvis bager- og slagteruddannelserne ligger relativt tæt op ad hinanden, når man kigger på konkret sprogbrug, mens smedelærlingene i stedet udtrykker en mere nørklende og løsningsorienteret indstilling – altså lægger vægt på ansvaret for at tilpasse enkeltdele til et større hele.

Den traditionelle skelnen mellem boglige og ikke-boglige ungdomsuddannelser giver almindeligvis associationer til henholdsvis en gymnasial og en erhvervsuddannelse, men det er bestemt ikke hele sandheden om de tre fag, vi har undersøgt. På trods af de mange ord om det praktiske, der fænger, er lærlingene meget opmærksomme på, at der ikke er nogen naturlighed i at vælge en erhvervsuddannelse fra, bare fordi man bogligt stærk. Især smedelærlingene punkterer fordommen om smede- eller industriteknikeruddannelserne som meget lavboglige uddannelser, når de fortæller om det turbulente grundforløb, der for fleres vedkommende var præget af stort frafald på grund af de høje krav til for eksempel matematikkundskaber.

At man kan tjene gode penge

Vores fokusgrupper brokker sig lidt på tværs over den lærlingeløn, som de ikke mener er i orden i forhold til ansvar og arbejdsopgaver i læretiden. Man skal her nok i højere grad lægge vægt på, at man med en erhvervsuddannelse har en væsentligt tidligere debut på arbejdsmarkedet (også arbejdsmarkedet for færdiguddannede), så der er gode argumenter for en erhvervsuddannelse til de mange unge i spørgeskemaundersøgelsen, der prioriterer at have en god indtjening.

Dygtige faglærte har derudover generelt mulighed for at opnå en særdeles god indtægt, både på månedsbasis og set i et livsperspektiv. I stedet for at bruge mange ord på dette, vil vi blot citere fra AKF-rapporten "Erhvervsfaglige uddannelser – også for de stærke": "I den forstand giver en EUD-uddannelse for mange mulighed for at realisere deres karriereforventninger, hvad enten det er lønmodtagervejen de går, eller en ledende position i en virksomhed eller rollen som herre i eget hus som selvstændig, de ønsker at nå. Og ganske mange får en god indkomst gennem en EUD ..."16.

Vi mener, at disse perspektiver også er vigtige parametre, når unge mennesker vælger uddannelse – men at der måske nok mangler fokus på og viden om dem.

At der er et stærkt socialt miljø på arbejdspladsen

En faktor, som vi ikke har spurgt specifikt til hos folkeskoleeleverne, men som helt åbenbart er værd at have fokus på i forhold til de tre undersøgte uddannelser, er det sociale liv på arbejdspladsen, som de tre fokusgrupper lægger virkelig megen vægt på.

Lærlingene oplever et fagligt, socialt og personligt fællesskab på deres arbejdspladser, som i høj grad er med til at give de tre uddannelser point. Både fællesskabet om det faglige, håndværksmæssige og de positive personlige relationer – herunder også den kontante, men kærlige tone på arbejdspladsen – bidrager til lærlingenes glæde ved deres valg af uddannelse.

Sammenligner man ungdomsuddannelserne, scorer de gymnasiale uddannelser traditionelt højt på den sociale parameter, fordi man her placeres i hold eller klasser, som for en stor dels vedkommende følges ad i flere år ad gangen. Dette er nu med gymnasiereformen i en vis grad udhulet, men gælder stadig i højere grad for de gymnasiale uddannelser end for erhvervsuddannelserne, der på deres side på den sociale parameter blandt andet er "ramt" af de fleksible grundforløb. Klasse- eller holdtilhørsforholdet er her stadig noget løsere end på gymnasierne, og denne faktor anser vi for at være medvirkende til, at frafaldet på erhvervsuddannelserne fastholdes på et (for) højt niveau, især i forhold til grundforløbene.

Af denne årsag mener vi, at det er vigtigt at få formidlet lærlingenes budskab om det meget stærke sociale liv på arbejdspladserne, som det kommer til udtryk i de tre interviews: Det tætte forhold i en større (gymnasie)klasse er ikke erhvervsuddannelsernes styrke, men de sociale relationer i praktikperioderne er efter vores mening en meget væsentlig parameter at have med i den samlede pakke af informationer om, hvad der foregår på en erhvervsuddannelse. Det er her værd at have med, at langt størstedelen af lærlingene i fokusgrupperne er i lære på en lille eller mellemstor virksomhed, men også de få lærlinge, der er et større sted, lægger megen vægt på fællesskabet i den mindre gruppe, de indgår i til daglig.

¹⁶ Torben Pilegaard Jensen et. al: *ibid*, s. 9.

At der er gode muligheder for at blive selvstændig eller iværksætter

Et af de meget traditionelle kendetegn for erhvervsuddannelserne er de gode muligheder for at blive sin egen herre, når svendebrevet er i hus, og det mener vi, at der er god grund til også at fokusere på i arbejdet med rekruttering. Med en håndværksmæssig baggrund er man i en relativt ung alder fagligt klar til at etablere egen virksomhed, og det gælder også de tre uddannelser, vi har undersøgt her. Knap en femtedel af folkeskoleeleverne krydser denne mulighed af, og set i lyset af den individualisering af ungdomskulturen, som vi i de senere år har været vidner til, ser vi al mulig god grund til at huske dette i arbejdet med at motivere folkeskolens elever til at overveje en erhvervsuddannelse.

Og et hurtigt smut om det mere fagspecifikke

"Man kan også blive bager eller slagter, når man vil lave noget med mad ...". Her er det naturligvis helt centralt at fange de hints, de unge selv kommer med, og at sørge for, at alle relevante informationer er tilgængelige. Når de unge siger, de gerne vil lave "noget med mad", er det vigtigt ikke kun at henvise til kokkefaget, men også at få formidlet, at bager- og slagteruddannelserne opfylder dette ønske. Det ser ud til, at bager- og slagterfagene især kan være en mulighed for unge af den solide type, der ikke er gearret til den opmærksomhed, der er omkring kokkefaget.

Nogenlunde den samme pointe kan bruges på smede- eller industriteknikeruddannelsen: "Man kan også blive smed, når man vil lave noget med mekanik". Det unge menneske, der er fascineret af maskiner og mekanik, skal vide, at der findes rigtigt mange andre muligheder end for eksempel ingeniør- eller mekanikeruddannelsen.

Mange af de interviewede unge giver udtryk for, at spændvidden i erhvervsuddannelserne ikke blev formidlet korrekt, hvor et grundforløb inden for en specifik indgang giver mange muligheder for specialisering og forskellige hovedforløb. Især de unge af den mere søgende type, der ønsker "... at blive noget med ..." vil efter vores opfattelse have stor gevinst af meget mere konkret viden om de muligheder, der åbner sig inden for den enkelte indgang på erhvervsskolen.

Endelig vil vi nævne den fagspecifikke forskel, vi fandt på at være med hele vejen i et produkts proces – eller at indgå som del af et større puslespil i en virksomhed. Hvor slagterne og bagerne lægger megen vægt på at være en del af hele processen (fra surdej til salg), er smedenes fokus på deres rolle som hjul i et større maskineri. Det er vores klare indtryk, at fokus på de to former for procesopfattelse ikke er tydelig nok i den aktuelle formidling af fagene, men at det til gengæld er noget, der motiverer og animerer lærlingene på fagene – især når de først er kommet indenfor og opdager det. Et øget fokus herpå vil være et plus.

5.4.2 Hvordan skal vi fortælle de unge det?

Ved at prøve det af i praksis

Den vigtigste metode til at skabe interesse for de tre undersøgte uddannelser er at give folkeskoleeleverne mulighed for at prøve fagene af i praksis. I forhold til hvad der i sin tid motiverede lærlingene i fokusgrupperne til at tage deres uddannelse, er den entydige og gennemgående konklusion på tværs, at lærlingene valgte deres fag og uddannelse i det øjeblik, de fik det i hænderne. Lærlingene har meget lidt til overs for forsøg på rekruttering gennem brochurer, pjecer og lignende – når det er praksisorienterede fag, der skal skabes opmærksomhed omkring, skabes interessen også gennem praksisorienteret information.

På den led er det vores opfattelse, at en øget rekruttering til såvel vores specifikke uddannelser som erhvervsuddannelser generelt skal baseres på afprøvning af fagene i praksis. En vigtig pointe i den sammenhæng er også, at der skal følges op på de unge og deres oplevelser, når de har været på virksomhedsbesøg eller i praktik. Det understreger pointen fra spørgeskemaundersøgelsen om, at viden om og erfaring med et fag er afgørende for lysten til at tage en uddannelse inden for faget. Rekrutteringen bør således formidle viden om erhvervsuddannelserne til de unge via afprøvning af erhvervsuddannelsernes fag i praksis.

Ved at beslutningen om uddannelse forbliver en selvstændig beslutning

Både folkeskoleelever og lærlinge giver i høj grad udtryk for, at uddannelsesvalget er et, de selv træffer. Selv om man kan argumentere for, at unge mennesker bare *tror*, de træffer uddannelsesvalget alene, er det ikke desto mindre en vigtig pointe, at unge mennesker *reelt føler* uddannelsesvalget som et uafhængigt valg, og at de *ønsker*, at valget netop er privat og uafhængigt. På den måde er det vigtigt at bistå de unge med vejledning om forskellige uddannelser, så det er muligt for dem at træffe et kvalificeret valg mellem en vifte af muligheder.

Ved orientering om både de brede indgange og det specifikke fag

Erhvervsuddannelsernes brede indgange kan både være en styrke og en akilleshæl, når vi kigger på, hvad de tre fokusgruppeinterviews viser. Styrken i indgangenes bredde ligger naturligvis i, at man med ét grundforløb kan orientere sig bredt mod en række forskellige uddannelser, der (set udefra) er beslægtede. Strukturelt set er det en fordel for det søgende, unge menneske, at han

eller hun kan gennemføre et grundforløb uden at lægge sig 100 % fast på en bestemt uddannelse, men har mulighed for at orientere sig bredt inden for indgangen.

Skal denne styrke udnyttes optimalt, er det dog nødvendigt systematisk at formidle viden om den enkelte indgangs muligheder, for de tre fokusgruppeinterviews viser helt klart, at lærlingene – på trods af deres indledende søgen – på ingen måde ser sig selv i forhold til en "indgang". De orienterer sig mod deres konkrete uddannelse og ser først og sidst sig selv som bagere, slagtere og smede (industriteknikere), ikke som repræsentanter for en "indgang".

Så de brede indgange, hvor man ikke låser sig fast på en specifik uddannelse fra begyndelsen, kan have svært ved at bygge mentale broer til de unges mere snævre opfattelse af deres uddannelser (bageren, slagteren, smeden). Det fremgik af interviewet med "smedene", der jo viste sig at være i gang med mange forskellige uddannelser, og på trods af deres fælles indgang var der ikke meget fagfællesskab at spore blandt lærlingene. De opfattede sig selv om repræsentanter for hver deres uddannelse, og uddannelsernes slægtskab opleves derfor mere konstrueret end reelt¹⁷.

Efter vores opfattelse er det vigtigt, at de unge i forbindelse med beslutningen om ungdomsuddannelse har adgang til personer, der kan folde de brede indgange både ind og ud. På den ene side er det vigtigt få formidlet viden om erhvervsuddannelsernes og de enkelte indganges spændvidde – hvordan de brede indgange åbner op for mange forskellige uddannelser, der tager udgangspunkt i én eller anden form for fælles faglighed, konstrueret eller virkelig. På den anden side er det mindst lige så vigtigt at få formidlet overblik over de meget brede indganges tilbud, for de kan være ganske uoverskuelige og dække over uddannelser, der opleves som ganske forskellige.

5.4.3 anbefalinger til rekrutteringen

På baggrund af de tre interviews, spørgeskemaundersøgelsen og vores analyser af data har vi identificeret en række kendetegn ved de tre undersøgte uddannelser, som kan bruges af alle aktører, der arbejder med rekruttering. For mange vil kendetegnene blot beskrive den verden, de kender i forvejen, men det ser ud til, at uddannelsernes kendetegn ofte er ukendte for potentielle lærlinge – netop fordi de vante aktører på området tager dem som selvfølgeligheder. Det er de ikke.

Nogle af de særlige kendetegn har vi formuleret i de pjecer, der hører til projektet, og de kan bruges i rekrutteringen som argumenter for de enkelte fag. Nedenfor er kendetegnene formuleret i punktform. I de fire pjecer (én generel og tre fagspecifikke) har vi brugt lidt flere ord. Og læser man hele rapporten, finder man også flere kendetegn og gode råd, end man gør i pjecerne.

På tværs af uddannelserne

- Der er god økonomi i uddannelsen, både på kortere sigt og i livsløbsperspektiv
- Der er gode muligheder for videreuddannelse efter erhvervet svendebrev
- Praksisnær information og vejledning virker bedre end ord
- For erhvervsuddannelserne generelt er den praktiske tilgang den grundlæggende styrke

Nogle af de særlige kendetegn ved fagene

- For *bagerlærlingen* er kreativitet, udadvendthed, og lyst til at indgå i processer fra start til slut vigtige karakteristika.
- For *slagterlærlingen* er det hårdførhed, skabertrang og udadvendthed, der er vigtigt.
- For *smede- eller industriteknikerlærlingen* er ansvarlighed, modenhed og seriøsitet nøgleord, ligesom flair for matematik er en vigtig forudsætning.

¹⁷ Som tidligere nævnt blev der især defineret et skel mellem smedene og industriteknikerne på den ene side og VVS-energiteknikerlærlingen på den anden.

6. KONKLUSION

Vi finder det passende her at vende tilbage til de spørgsmål, som vi formulerede i indledningen til at forklare, hvorfor vi lige præcis fandt interesse for dette projekts problemstillinger: Hvad er det, der får unge mennesker til at vælge specifikke uddannelser fra? Og hvordan kan vi få unge mennesker til at vælge dem til?

Vores udgangspunkt er lærlingenes egne fortællinger

Under de tre fokusgruppeinterviews med bager-, slagter- og smedelærlinge møder vi lærlinge, for hvem uddannelsen er en stor del af deres identitet. De brænder for deres uddannelse, de er stolte af den og taler med stor kærlighed om deres fag. Vi møder hårdtarbejdende unge mennesker, der lægger stor vægt på kvaliteten af det arbejde, de udfører. Det er aktive og har et stort engagement i uddannelsen og det arbejdsmiljø, der er en del af deres uddannelse.

Uddannelserne praktiske fundering var og er både en stor del af lærlingenes oprindelige motivation for at gå i gang med deres uddannelse og for deres nuværende store glæde ved den. Lærlingene ser en stor værdi i at have skabt et konkret resultat efter endt arbejdsdag og giver indtryk af respekt for lærlingen i praksis. De fortæller os, at de er i gang med fagligt krævende, spændende, udfordrende uddannelser. I forlængelse heraf er kombinationen af skole og praktikplads også et element, som lærlingene både var motiverede af og sætter pris på nu – så længe den teoretiske del af skoleopholdet er relevant for praksis. Lærlingene gav stemme til en nuanceret kritik af skoleopholdene. I tillæg til motivationen af og glæden ved den praktiske fundering, gav lærlingene også udtryk for, at erfaring med håndværksfag i sin tid var med til at skubbe dem i den erhvervsfaglige retning.

Lærlingene lagde under interviewene meget stor vægt på det gode arbejdsmiljø. Stemningen og det sociale sammenhold på arbejdspladsen opleves af de unge som væsentlige faktorer i forhold til deres tilfredshed med uddannelsen.

Et særligt interessant element, vi stødte på i forbindelse med lærlingenes uddannelsesvalgsproces, var, at det var præget af en stor grad af tilfældighed. Vores vurdering er, at det er muligt at rekruttere flere lærlinge, hvis man arbejder mere målrettet: den korrekte viden skal være tilgængelig og formidles på en måde, som appellerer til disse unge.

Dernæst kigger vi efter potentielle lærlinge blandt folkeskoleeleverne

Folkeskoleeleverne fortæller os i første omgang, at de faktisk ved bekymrende lidt om bager-, slagter- og smedeuddannelserne, og meget få af eleverne har nogensinde overvejet at tage en af de tre uddannelser. Det viser sig forventeligt, at der er en sammenhæng mellem erfaring og vidensniveau. Samtidig er der en sammenhæng mellem vidensniveau på den ene side, og om eleverne på den anden side har overvejet at tage en af uddannelserne. På baggrund heraf er det vores opfattelse, at der skal fyldes mere viden på folkeskoleeleverne – og på en sådan måde, at de unge gennem erfaring og praksis opnår viden.

Vi spurgte også folkeskoleeleverne om, hvad de prioriterer i forhold til deres videre uddannelse. Det viser sig, at folkeskoleeleverne mener at have meget selvstændige holdninger hertil – det betyder ikke noget, hvad vennerne synes. Topscorerne er en spændende uddannelse, som åbner op for en masse muligheder. Det kan for eksempel være at videreuddanne sig, at blive selvstændig, at rejse og at tjene gode penge. Til gengæld er vi overraskede over, hvor få der angiver at prioritere praktisk arbejde eller ønsker mindst muligt skolearbejde.

På baggrund af blandt andet AKF's undersøgelse om prestigen i de forskellige ungdomsuddannelser vælger vi imidlertid at tolke lysten til det praktiske arbejde som mere karakteristisk for folkeskoleungdommen, end undersøgelsens tal giver anledning til at antage, da det at være praktisk ikke lyder særligt prestigefyldt. Når vi spørger til folkeskoleelevernes prioriteringer, rammer de nemlig lige ned i mange af uddannelsernes styrker og muligheder på trods af den manglende prioritering af det praktiske arbejde.

De tre uddannelser kan opfylde mange elevers ønsker

Hvis vi sammenholder folkeskoleelevernes ønsker til videreuddannelse med, hvad de tre uddannelser kan tilbyde og med fokusgruppernes meldinger, så har folkeskoleeleverne al mulig grund til at kigge nærmere på de tre undersøgte uddannelser. For det første giver erhvervsuddannelserne rigtig gode muligheder for at videreuddanne sig, specielt indenfor de korte videregående uddannelser og AMU-systemet. Dernæst giver den særlige PIU-ordning særdeles fordelagtige muligheder i forhold til at inkludere udlandsophold i sin uddannelse. For det tredje er det en oplagt mulighed at blive selvstændig med en erhvervsuddannelse. Muligheder er der således nok af på baggrund af en bager-, slagter eller smedeuddannelse, og det gælder ligeledes i forhold til løn.

Lærlingene kommer hurtigt ud på arbejdsmarkedet og kan tjene "rigtige" penge, og blandt andet AKF har gennemført undersøgelser, der viser et relativt højt lønniveau for personer med en erhvervsuddannelse. Til sidst er de tre undersøgte uddannelser naturligvis oplagte, hvis man prioriterer praktisk arbejde eller mindst muligt skolearbejde. Vi må således desværre på baggrund af spørgeskemaerne konkludere, at folkeskoleeleverne tilsyneladende ikke kender til sammenhængen mellem egne ønsker og uddannelsernes tilbud.

Målgruppen for de tre uddannelser er faktisk bredere, end man tror

Det er vores klare opfattelse, at den nuværende målgruppe for de tre uddannelser bør tænkes bredere. De tre uddannelser appellerer faktisk til rigtig mange unge mennesker. Vi karakteriserer målgruppen som inkluderende praktisk orienterede unge, der sætter pris på kombinationen af skole og arbejdsplads. Det er meget udadvendte unge, der trives på en social arbejdsplads, og det er unge, som ser et potentiale i at komme hurtigt ind på arbejdsmarkedet og tjene penge. Det er samtidig unge i en livslang søgen efter en spændende uddannelse – som blot endnu ikke er bekendt med de tre uddannelsers mange muligheder. Og til sidst er det unge, der vil selv. Det er selvstændige unge, som selv ønsker at træffe deres valg, og som ikke tager sig så meget af, hvad andre nu måtte tænke om dem og deres valg.

Vejlederne spiller en helt central rolle for rekrutteringen til de tre uddannelser

Resultatet af spørgeskemaundersøgelsen tildeler vejlederne en meget central rolle, og det betyder i denne sammenhæng især de vejledere, der tager sig af overgangen fra folkeskole til ungdomsuddannelse. Det ser heldigvis ud til, at de fleste folkeskoleelever har kontakt med en vejleder, og en meget stor del af folkeskoleeleverne ville også vælge at tage kontakt til vejlederen, skulle de have spørgsmål til en af de undersøgte uddannelser. Samtidig *har* vejledningen i én eller anden grad haft indflydelse på overvejelser om uddannelse for mange unge.

Fokusgruppelærlingene mener derimod, at vejledningen har glimret ved sit fravær og været tæt på ikke-eksisterende. Trods forbehold for hukommelsens upålidelighed har fokusgruppelærlingene en meget negativ opfattelse af værdien af den vejledning, de modtog: De har oplevet en vejledning i stereotyper (pigerne skal på gymnasiet eller handelsskolen, drengene skal være tømrere eller mekanikere), de har oplevet, at vejlederne ikke ved nok om erhvervsuddannelsernes spændvidde, og de har oplevet en vejledning, der ikke fungerer på deres (de unges og uddannelsernes) præmisser.

Fokusgrupperne overbeviste os om, at der gemmer sig et meget stort potentiale i at vejlede praktisk om de tre uddannelser frem for med ord. Vejledningen i forhold til de tre undersøgte uddannelser skal i højere grad ske på uddannelsernes og de praktisk orienterede unges præmisser: Med tæt kontakt til fagets produkter, materialer og processer, med konsekvent evaluerede praktikophold, brobygningsforløb og lignende. Informationen skal dertil i videst muligt omfang kobles tæt til den produktion (dvs. virksomhed), hvor lærlingene ifølge egne udsagn motiveres bedst.

Yderligere viser undersøgelsen, er, at rigtigt mange folkeskoleelever ikke ved meget om de tre undersøgte uddannelser, *selv om* de modtager vejledning om teknisk skole generelt. Det er isoleret set ikke så skræmmende, for vi er trods alt ikke interesserede i at få hele ungdomsårgange til at melde sig under fanerne hos bagerne, smedene og slagterne. Til gengæld finder vi det alarmerende, at folkeskoleeleverne med den betydning, de selv tillægger vejledning, alligevel har et så skævt billede af vores tre undersøgte uddannelser. Det ser simpelthen ud til, at vejledning om teknisk skole generelt ikke nødvendigvis genererer viden om netop bager-, slagter- og smedeuddannelserne.

Vi er overbeviste om, at vejlederne allerede nu spiller en central rolle i forhold til uddannelsesvalg efter folkeskolen, men de tre undersøgte fag ville have stor gavn af et endnu tættere samarbejde mellem vejledere, erhvervsskoler, faglige udvalg, brancheforeninger og konkrete virksomheder.

Fra- og tilvalg handler i bund og grund om viden eller mangel på samme

Vores analyse af spørgeskemaundersøgelsen viser altså, at mangel på viden ser ud til at være en afgørende faktor i det billede, der tegner sig af unge menneskers fravalg af de tre undersøgte uddannelser. De tre fokusgrupper støtter langt hen ad vejen denne konklusion, idet alle grupper med forskellige ord, men meget tydeligt formulerede deres oplevelse af, at ingen rigtigt kender uddannelserne – de mangler med andre ord markedsføring. På den baggrund er det faktisk vores opfattelse, at viden er vejen frem, hvis vi vil rekruttere flere unge mennesker til de tre uddannelser. De unges vidensniveau skal hæves – gennem kontakt til praksis.

Derfor anbefaler vi...

Med baggrund i de to ben, som undersøgelsen står og bygger på, og med inddragelse af det, vi i øvrigt ved om erhvervsuddannelserne, så tror vi på et potentiale af stærke lærlinge, hvis den tilgængelige viden anvendes rigtigt. Blot skal de unge *have* den viden, og dermed opstår den kommunikationsudfordring, vi står overfor i dag – de unges ønsker matcher fint uddannelsernes tilbud, det ved de unge blot ikke selv.

De unge i folkeskolens ældste klasser ser ud til i høj grad at tage udgangspunkt i sig selv og ønsker at vælge frit og uafhængigt – også når det gælder uddannelse. Derfor er det særligt vigtigt, at de, der arbejder med information og rekruttering, får formidlet de muligheder for selvudvikling og selvrealisering, som mange erhvervsuddannelser indeholder. Især ser det ud til at være vigtigt at få formidlet, at en erhvervsuddannelse ikke *lukker* mulighederne, når svendebrevet er i hus, men at den tværtimod *åbner* for nyorientering. Det er vores klare fornemmelse, at netop mange af disse ønsker får unge mennesker til at vælge gymnasiet, fordi

gymnasiet måske opfattes som en adgang til flere muligheder. Ved valg af gymnasial uddannelse udskyder man sit erhvervsvalg i tre år, hvor en erhvervsuddannelse kan opfattes som et mere fastlåst valg "efter fire år er jeg bager!". Det er derfor vigtigt at få formidlet, at erhvervsuddannelserne også er åbne "i den anden ende", og at rigtigt mange erhvervsuddannelser i dag med lidt planlægning både giver erhvervs- og studiekompetence.

Således kan vi gentage vores anbefalinger i forhold til rekruttering:

På tværs af uddannelserne

- Der er god økonomi i uddannelsen, både på kortere sigt og i livslønspektiv
- Der er gode muligheder for videreuddannelse efter erhvervet svendebrev
- Praksisnær information og vejledning virker bedre end ord
- For erhvervsuddannelserne generelt er den praktiske tilgang den grundlæggende styrke

Nogle af de særlige kendetegn ved fagene

- For *bagerlærlingen* er kreativitet, udadvendthed, og lyst til at indgå i processer fra start til slut vigtige karakteristika.
- For *slagterlærlingen* er det hårdførhed, skabertrang og udadvendthed, der er vigtigt.
- For *smede- eller industriteknikerlærlingen* er ansvarlighed, modenhed og seriøsitet nøgleord, ligesom flair for matematik er en vigtig forudsætning.

Tak til...

Rigtigt mange mennesker har hjulpet os på vej med dette projekt. Uden deres hjælp var der ikke noget projekt. Vi retter en særlig tak til:

Dem, der hjalp os med at finde lærlinge til fokusgruppeinterview:

John E. Nielsen, Slagterfagets Fællesudvalg
Lars Kunov og Stine Sund Christensen, Industriens Uddannelser
Henrik Jørgensen, EUC Ringsted
Lars Jacobsen og Claus Hansen, Holstebro Tekniske Skole
Charles Larsen, Det Faglige Fællesudvalg

Dem, der hjalp os med lokaler og forplejning:

Helge Erling Pasfall, Odense Tekniske Skole
Henrik Jørgensen, EUC Ringsted
Lars Mølgaard, Vejle Tekniske Skole

De firmaer, hvis lærlinge stillede op, bl.a.:

GPV International A/S
Tresu A/S
Okholm's Maskinfabrik¹⁸

Vejlederne, der hjalp os med spørgeskemaerne:

De mange vejledere på UU-centre
Per Rye, formand for Vejlederforeningen

Og sidst, men ikke mindst: Tak til de lærlinge, der stillede op til vores fokusgruppeinterviews, og til alle de elever i folkeskolen, der udfyldte spørgeskemaet.

¹⁸ Vi nævner her kun de firmaer, som eksplicit har givet os lov til at bruge deres firmanavne i rapporten.

7. LITTERATURLISTE

- Jensen, Torben Pilegaard et al.: Erhvervsfaglige uddannelser – også for de stærke. AKF, 2007.
- Uddannelsesvalg efter 9. klasse, Anvendt KommunalForskning. AKF Nyt 1998, 3. http://www.akf.dk/udgivelser/akf-nyt/1998_3/13_uddannelsesvalg/
- Følsomme unge springer fra lærepladsen, Videncenter for Arbejdsmiljø. Magasinet Arbejdsmiljø, 2008, nr. 4. http://www.arbejdsmiljoviden.dk/Aktuelt/Magasinet_Arbejdsmiljo/Magasinoversigt/2008/04/Fokus__Laerlinge_i_praktik___Folsomme_unge_springer_fra_____laerepladsen.aspx

BILAG A

Fokusgruppe slagterlærlinge

Arbejdsgiver	Elev	Speciale	Alder	Start dato	Bemærkning	Skole
Brabrand	Kvinde	DE	20	04/08-08	Ny mesterlære	Århus
Svendborg	Mand	SLP	18	01/08-08	Hovedforløb	HTS
Skanderborg	Mand	SLP	16-17	01/01-08	Grund+Hoved	HTS
Odense	Kvinde	DE	18	01/02-08	Ny mesterlære	HTS

Fokusgruppe smede-/industri tekniker-/VVS-energi teknikerlærlinge

Arbejdsgiver	Elev	Speciale	Startdato	Skole
Tønder	Kvinde	Industri tekniker - maskin	01/07-08	EUC Syd
Horsens	Mand	Industri tekniker - maskin	01/12-07	VIA Erhvervsuddannelser
København	Mand	Industri tekniker - maskin	01/04-08	Københavns Tekniske Skole
Bjert	Mand	Industri tekniker - maskin	01/02-08	Vejle Tekniske Skole
Tarm	Kvinde	Kleinsmed	26/09-07	UddannelsesCenter Ringkøbing-Skjern
Skjern	Mand	VVS-energi teknik	02/01-08	Uddannelsescenter Herning

Fokusgruppe bagerlærlinge

Arbejdsgiver	Elev	Alder	Uddannelse ¹⁹	Startdato	Skole
Holstebro	Kvinde	20	Bageruddannelsen		Ringsted
Uden læreplads	Kvinde	24	Bageruddannelsen	Mangler 10 mdr.	Ringsted
Færøerne	Mand	17	Bageruddannelsen		Ringsted
København	Mand		Bageruddannelsen	Ultimo 2. år	Ringsted
Kalundborg	Kvinde	20	Bageruddannelsen	Midt i 2. læreår	Ringsted
København	Mand	29	Bageruddannelsen	Færdig sommer 09	Ringsted
Viborg	Mand	19	Bageruddannelsen	Færdig marts 09	Ringsted
Nordjylland	Mand	20	Bageruddannelsen	Færdig marts 09	Ringsted

¹⁹ En af disse 8 lærlinge er muligvis på brødbager med profil - uddannelsen. Det fremgår desværre ikke tydeligt af det bandede interview

BILAG B – KOMMENTERET INTERVIEWGUIDE

Bag om interviewene

Her præsenteres den interviewguide, der blev anvendt under fokusgruppeinterviewet. I stedet for den enkelte uddannelse, er i dette dokument indsat 'X'.

Forløbet

Interviewet tager ca. 3 timer, inkl. indledende frokost. Det er opdelt i tre temaer, som beskrives nedenfor. Inden interviewet begynder, spiser vi en sandwich og snakker om stort og småt. De unge kan således vænne sig til at sige noget i gruppen.

Dernæst tændes kameraet og diktafonen, og spørgeren indleder med at fortælle, hvad et fokusgruppeinterview er, hvad vi skal bruge interviewet til, og hvad der forventes af de unge. Herunder nævnes, at interviewet skal bruges til at få flere til at melde sig til deres uddannelser, og at vi derfor er interesserede i at høre deres tanker om at skulle være X, og hvad der fik dem til at vælge denne uddannelse. Derudover nævnes, at det er dem, der er eksperter på området, at der ikke findes rigtige og forkerte svar, og at de gerne må være uenige med hinanden.

Efter introduktionen påbegyndes interviewet. Spørgeren lader i et vist omfang samtalen flyde frit. Da vi gerne vil igennem alle tre temaer inden for en bestemt tidsramme, har spørgeren dog også mulighed for at stoppe samtaler og gå videre til næste emne. Ligeledes stilles uddybende spørgsmål undervejs.

Interviewet foregår for det meste som en snak hele gruppen imellem, og af og til inddeles respondenterne i mindre grupper for at løse små opgaver. Spørgeren skriver nogle gange op på tavlen, hvad der siges.

De tre interviews blev gennemført af projektassistent Sofie Billekop som spørger/ordstyrer og projektleder Heike Hoffmann som observatør.

Temaerne

Tema 1: Selve uddannelsen

Formålet er at opnå viden om det gode og det dårlige ved uddannelsen samt viden om, hvordan uddannelsen fungerer i deres øjne. Dette bruges senere til at rådgive om markedsføring af det gode ved uddannelsen over for potentielle lærlinge.

Temaet placeres strategisk i starten af interviewet, da de fleste spørgsmål er faktaprægede og dermed relativt nemme at svare på. De holdningsspørgsmål, der indgår, handler ligeledes om hverdagen som lærling og ikke om mere abstrakte emner som fx temaet om uddannelsesvalg. På den måde får lærlingene mulighed for at tale sig varme, inden de sværeste af spørgsmålene præsenteres.

Tema 2: Identitet

Formålet med temaet om identitet er at høre de unges egne ord om, hvem der søger ind på de tre uddannelser. Dette gøres ved både at opnå kendskab til den "typiske" og den "atypiske" lærling, primært ved at de beskriver nogle billeder af unge mennesker, som vi har medbragt. Billederne er valgt ud fra en idé om at repræsentere forskellige typer unge. Således findes der billeder af unge, der er den sporty type, businessstypen, computertypen, den rolige type, udendørstypen, indendørstypen, den kreative type og knallerttypen. Der findes både piger og drenge.

Vi bruger kendskabet til de unges selvforståelse til at kunne målrette indsatsen mod de unge, der er i den "typiske" målgruppe. Samtidig er dette et tema, hvor megen implicit viden bliver udtalt – altså viden, som de unge ikke selv ved, de besidder, og derfor ikke af sig selv fremlægger som eksplicit. Herved opnår vi større viden om de unges ønsker og idealer, og hvem og hvad de identificerer sig med.

Temaet placeres midt i interviewet, da det er det mindst faktaprægede og kan være med til at sætte gang i en god debat. Således kan det holde lærlingene vågne i løbet af de mange timers interview, ligesom det kan gøre dem varme til at tale om det sidste tema om uddannelsesvalg.

Vi har i interviewet med smedene ladet dette afsnit komme til sidst. Vi erfarede i første interview med bagerne en del træthed i slutningen af interviewet, hvorfor dette mere "aktive" tema kunne være nemmere at holde dem i gang med. Dog flyttede vi i sidste interview med slagterne temaet tilbage igen, da vi oplevede en større fordel ved, at de talte sig varme til uddannelsesvalg-temaet.

Tema 3: Processen omkring uddannelsesvalg og information

Her er formålet at opnå viden om, hvilke overvejelser de unge gjorde sig, da de valgte uddannelse. Det er væsentligt at få frem, hvem de har talt med undervejs, samt hvornår i livet de begyndte at gøre sig overvejelser om uddannelse i det hele taget og denne uddannelse i særdeleshed. Derudover ønsker vi at forstå de unges syn på vejledning, brobygningsforløb, etc., samt hvad der virkede særligt overbevisende ved uddannelsen (fx pjecer, selv at prøve det af, etc.). Denne viden bruges specifikt til at kunne tilrettelægge markedsføringen gennem de rigtige kanaler.

Dette tema bar i alle tre interviews præg af, at de unge var ældre eller længere henne i uddannelsen end oprindeligt tænkt. Dette betød, at det var svært for de unge at huske, præcis hvornår der var sket hvad. Dog kan man sætte spørgsmålstejn ved, om det ville have været muligt for yngre lærlinge at være særligt konkret omkring den specifikke valgproces, da dette ofte er noget, der sker meget løbende og på et ubevidst plan. Temaet var nødvendigt at gennemgå, men det skal noteres, at vi også har hentet viden om de unges valgproces igennem de andre temaer.

Interviewguide

Tema: selve uddannelsen

- ▶ Prøv at fortælle mig, hvad I tænker på allerførst, når jeg siger X.
- ▶ Er det mest positive eller mest negative billeder, I får?

- ▶ Fortæl mig lidt om, hvad man laver, når man er i lære som X.
  - ▷ Hvad laver I på skolen?
    - Hvilke arbejdsopgaver?
    - Hvor ofte er I på skolen og hvor mange timer?
    - Er der meget at læse eller kun praktisk arbejde?
  - ▷ Hvad laver I på praktikstedet?
    - Hvem arbejder I sammen med?
    - Hvordan er arbejdstiderne?

- ▶ Hvad synes I om at være i lære som X?
  - ▷ Hvad er positivt?
  - ▷ Hvad er negativt?

- ▶ PLUS-/MINUSLISTE (spørgeren skriver ned på tavlen, hvad lærlingene siger)
  - ▷ Hvad er sjovest og mindst sjovt?
  - ▷ Hvordan fungerer det både at skulle på skole og i praktik?
  - ▷ Er det en uddannelse, man kan bruge til mange ting eller kun til få bestemte ting?

- ▶ Er der noget ved uddannelsen, I savner?
- ▶ Er der noget, der er for meget af?

Tema: identitet

- ▶ Hvilken type menneske, mener I, er i lære som X? (fx en bestemt type på jeres skole)
- ▶ Hvilken type, som I kender, ville ikke gå i lære som X? (søskende, venner, ...)

VIS BILLEDER AF UNGE (lærlingene sidder i grupper og udvælger 2-4 billeder af henholdsvis meget typiske og meget atypiske X'er. Billederne hænges efterfølgende op).

- ▶ Beskriv den typiske X's hverdag
  - ▷ Hvem er hans venner?
  - ▷ Hvad laver han i sin fritid?

- ▷ Hvor bor han?
  - ▷ Hvad laver hans forældre?
  - ▷ Kender han andre, der vil være X?
  - ▷ Er det hans egen beslutning eller er det lidt gruppepres?
  - ▷ Hvad ved X-faget appellerer til ham?
- ▶ Minder han om jer?
    - ▷ Hvorfor / hvorfor ikke?
- ▶ Beskriv den atypiske X's hverdag
    - ▷ Hvilken uddannelse har han?
    - ▷ Hvem er hans venner?
    - ▷ Hvad laver han i sin fritid?
    - ▷ Hvor bor han?
    - ▷ Hvad laver hans forældre?
    - ▷ Kender han andre inden for samme fag?
    - ▷ Er det hans egen beslutning eller er det lidt gruppepres?
    - ▷ Hvad ved X-faget appellerer ikke til ham?

Tema: processen omkring uddannelsesvalg og information

- ▶ Fortæl mig lidt om, hvordan I besluttede jer for at ville være X.
- ▶ Var det en svær beslutning?
  - ▷ Hvorfor / hvorfor ikke?
  - ▷ Var der andre uddannelser i spil?
- ▶ Hvorfor valgte I at blive X?
  - ▷ Spillede skolens beliggenhed ind?
  - ▷ Spillede samspelet mellem skole og praktik ind?
- ▶ Hvem har I snakket med om det?
  - ▷ Forældre
  - ▷ Søskende
  - ▷ Venner
  - ▷ Vejleder
  - ▷ Andre
- ▶ Havde det nogen betydning, hvad de sagde til jer?
- ▶ Hvordan har jeres omgangskreds reageret på, at I ville være X?
- ▶ Kendte I nogen X'er?
  - ▷ Hvem? Svend/mester/lærling?
  - ▷ Hvilket indtryk fik I af faget fra dem?
- ▶ Hvornår begyndte I at overveje at blive X?
- ▶ TIDSLINIE (spørgeren tegner en tidslinie dikteret af lærlingene over, hvornår der skete hvad i processen om uddannelsesvalg)
  - ▷ Hvordan kom I til at tænke på at blive X?
    - Forældre, vejleder, etc.
    - Specielle dage i skolen (temadag, erhvervspraktik, vejledning)
    - Andet
- ▶ Hvor søgte I information?
- ▶ Har I fået brochurer?
  - ▷ Hvad syntes I om dem?

SPØRGESKEMAUNDERSØGELSE FRA HÅNDVÆRKS RÅDET

Spørgsmål 1-3 skal I besvare sammen i klassen – læreren / vejlederen fortæller dig, hvor du skal sætte kryds:

1. Hvilket klassetrin går du på nu?

- 8. klasse
  - 9. klasse
  - 10. klasse
-

2. Hvilken region bor du i?

- Region Nordjylland
  - Region Midtjylland
  - Region Syddanmark
  - Region Sjælland
  - Region Hovedstaden
-

3. Hvordan vil du beskrive dit lokalområde?

- Et landområde
  - Et mindre byområde
  - En forstad til en storby
  - Et storbyområde
-

Resten af spørgsmålene skal du selv svare på. Du kan spørge din lærer / vejleder, hvis du er i tvivl om noget.

Hvis der ikke står andet, sæt kun ét kryds.

4. Køn:

- Pige
  - Dreng
-

5. Hvor meget ved du om det at være bager?

- En del
  - Lidt
  - Ingenting
-

6. Hvad har du af erfaringer med det at være bager?

(Sæt gerne flere krydser)

- En fra min familie er bager
  - Jeg kender andre, der er bagere
  - Jeg har selv arbejdet hos en bager
  - Jeg har slet ingen erfaringer med det at være bager
  - Ved ikke
-

7. Har du nogensinde overvejet at blive bager?

- Ja
  - Nej
  - Ved ikke
-

8. Hvilke 3 ting forbinder du med bageruddannelsen?

(sæt max 3 krydser)

- Man ved hvilket job, man får bagefter
  - Dårlig løn
  - Gode muligheder for videreuddannelse
  - En kedelig uddannelse
  - Man lærer noget praktisk
  - Den giver et ensformigt job
  - God løn
  - Dårlige arbejdstider
  - Man kan være kreativ
  - Uddannelsen foregår ikke kun i skolen
  - Det er mest en uddannelse for mænd/drenge
  - En dårligere kvalitet end andre uddannelser
  - Uddannelsen giver gode muligheder for at blive selvstændig
  - Ingen af disse
-

9. Hvem tror du søger ind på bageruddannelsen?

(sæt max 3 krydser)

- Unge, der ikke er så gode i skolen
  - Dem, der gerne vil være selvstændige
  - Skoletrætte unge
  - Unge, som ved hvad de vil være
  - Praktisk orienterede unge
  - Unge, der ikke ved, hvad de ellers skal lave
  - Ved ikke
-

10. Hvilke ting er vigtigst for dig, når du skal vælge uddannelse?

(sæt max 3 krydser)

- Der er mulighed for at tjene mange penge
  - Hvad mine forældre mener
  - Uddannelsen lyder spændende
  - Hvad mine venner vælger
  - Der er mulighed for videreuddannelse
  - Der er mindst muligt skolearbejde
  - Hvad mine venner mener om mit valg af uddannelse
  - Jeg holder mine muligheder åbne
  - Så meget praktisk arbejde som muligt
  - Uddannelsen giver mulighed for at blive selvstændig senere hen
  - Uddannelsen ligger tæt på, hvor jeg bor
  - Jobbet giver mulighed for at rejse
  - Jobbet har et godt omdømme i samfundet
  - Ved ikke
-

11. Hvem snakker du uddannelse og job med?

(sæt gerne flere krydser)

- Forældre
  - Venner
  - UU-vejleder / uddannelsesvejleder
  - Lærere
  - Andre
  - Jeg snakker ikke uddannelse og job med nogen
-

12. Hvis du ville vide mere om at blive bager, hvor ville du så søge viden?

(sæt gerne flere krydser)

- Forældre
  - Venner
  - UU-vejleder / uddannelsesvejleder
  - Lærere
  - Den lokale bager
  - Teknisk skole / erhvervscentret
  - Andre
  - Jeg ville ikke søge viden nogen steder
-

13. Har du fået vejledning om de uddannelser, der foregår på teknisk skole?

- Ja
  - Nej
  - Ved ikke
-

14. Har vejledningen haft indflydelse på dine overvejelser om uddannelse efter folkeskolen?

- Ja, vejledningen har haft meget stor indflydelse
- Ja, vejledningen har en del indflydelse
- Ja, vejledningen har haft en smule indflydelse
- Nej, vejledningen har ikke haft nogen indflydelse
- Ved ikke

Når du har svaret på alle spørgsmål, skal du aflevere spørgeskemaet til din lærer / vejleder.

Tusind tak for hjælpen.

SPØRGESKEMAUNDERSØGELSE FRA HÅNDVÆRKSRADET

Spørgsmål 1-3 skal I besvare sammen i klassen – læreren / vejlederen fortæller dig, hvor du skal sætte kryds:

1. Hvilket klassetrin går du på nu?

- 8. klasse
  - 9. klasse
  - 10. klasse
-

2. Hvilken region bor du i?

- Region Nordjylland
  - Region Midtjylland
  - Region Syddanmark
  - Region Sjælland
  - Region Hovedstaden
-

3. Hvordan vil du beskrive dit lokalområde?

- Et landområde
  - Et mindre byområde
  - En forstad til en storby
  - Et storbyområde
-

Resten af spørgsmålene skal du selv svare på. Du kan spørge din lærer / vejleder, hvis du er i tvivl om noget.

Hvis der ikke står andet, sæt kun ét kryds.

4. Køn:

- Pige
  - Dreng
-

5. Hvor meget ved du om det at være slagter?

- En del
  - Lidt
  - Ingenting
-

6. Hvad har du af erfaringer med det at være slagter?

(Sæt gerne flere krydser)

- En fra min familie er slagter
  - Jeg kender andre, der er slagtere
  - Jeg har selv arbejdet hos en slagter
  - Jeg har slet ingen erfaringer med det at være slagter
  - Ved ikke
-

7. Har du nogensinde overvejet at blive slagter?

- Ja
  - Nej
  - Ved ikke
-

8. Hvilke 3 ting forbinder du med slagteruddannelsen?

(sæt max 3 krydser)

- Man ved hvilket job, man får bagefter
  - Dårlig løn
  - Gode muligheder for videreuddannelse
  - En kedelig uddannelse
  - Man lærer noget praktisk
  - Den giver et ensformigt job
  - God løn
  - Dårlige arbejdstider
  - Man kan være kreativ
  - Uddannelsen foregår ikke kun i skolen
  - Det er mest en uddannelse for mænd/drenge
  - En dårligere kvalitet end andre uddannelser
  - Uddannelsen giver gode muligheder for at blive selvstændig
  - Ingen af disse
-

9. Hvem tror du søger ind på slagteruddannelsen?

(sæt max 3 krydser)

- Unge, der ikke er så gode i skolen
  - Dem, der gerne vil være selvstændige
  - Skoletrætte unge
  - Unge, som ved hvad de vil være
  - Praktisk orienterede unge
  - Unge, der ikke ved, hvad de ellers skal lave
  - Ved ikke
-

10. Hvilke ting er vigtigst for dig, når du skal vælge uddannelse?

(sæt max 3 krydser)

- Der er mulighed for at tjene mange penge
  - Hvad mine forældre mener
  - Uddannelsen lyder spændende
  - Hvad mine venner vælger
  - Der er mulighed for videreuddannelse
  - Der er mindst muligt skolearbejde
  - Hvad mine venner mener om mit valg af uddannelse
  - Jeg holder mine muligheder åbne
  - Så meget praktisk arbejde som muligt
  - Uddannelsen giver mulighed for at blive selvstændig senere hen
  - Uddannelsen ligger tæt på, hvor jeg bor
  - Jobbet giver mulighed for at rejse
  - Jobbet har et godt omdømme i samfundet
  - Ved ikke
-

11. Hvem snakker du uddannelse og job med?

(sæt gerne flere krydser)

- Forældre
  - Venner
  - UU-vejleder / uddannelsesvejleder
  - Lærere
  - Andre
  - Jeg snakker ikke uddannelse og job med nogen
-

12. Hvis du ville vide mere om at blive slagter, hvor ville du så søge viden?

(sæt gerne flere krydser)

- Forældre
  - Venner
  - UU-vejleder / uddannelsesvejleder
  - Lærere
  - Den lokale slagter
  - Teknisk skole / erhvervscentret
  - Andre
  - Jeg ville ikke søge viden nogen steder
-

13. Har du fået vejledning om de uddannelser, der foregår på teknisk skole?

- Ja
  - Nej
  - Ved ikke
-

14. Har vejledningen haft indflydelse på dine overvejelser om uddannelse efter folkeskolen?

- Ja, vejledningen har haft meget stor indflydelse
- Ja, vejledningen har en del indflydelse
- Ja, vejledningen har haft en smule indflydelse
- Nej, vejledningen har ikke haft nogen indflydelse
- Ved ikke

Når du har svaret på alle spørgsmål, skal du aflevere spørgeskemaet til din lærer / vejleder.

Tusind tak for hjælpen.

SPØRGESKEMAUNDERSØGELSE FRA HÅNDVÆRKSRADET

Spørgsmål 1-3 skal I besvare sammen i klassen – læreren / vejlederen fortæller dig, hvor du skal sætte kryds:

1. Hvilket klassetrin går du på nu?

- 8. klasse
  - 9. klasse
  - 10. klasse
-

2. Hvilken region bor du i?

- Region Nordjylland
  - Region Midtjylland
  - Region Syddanmark
  - Region Sjælland
  - Region Hovedstaden
-

3. Hvordan vil du beskrive dit lokalområde?

- Et landområde
  - Et mindre byområde
  - En forstad til en storby
  - Et storbyområde
-

Resten af spørgsmålene skal du selv svare på. Du kan spørge din lærer / vejleder, hvis du er i tvivl om noget.

Hvis der ikke står andet, sæt kun ét kryds.

4. Køn:

- Pige
  - Dreng
-

5. Hvor meget ved du om det at være smed?

- En del
  - Lidt
  - Ingenting
-

6. Hvad har du af erfaringer med det at være smed?

(Sæt gerne flere krydser)

- En fra min familie er smed
  - Jeg kender andre, der er smede
  - Jeg har selv arbejdet hos en smed
  - Jeg har slet ingen erfaringer med det at være smed
  - Ved ikke
-

7. Har du nogensinde overvejet at blive smed?

- Ja
  - Nej
  - Ved ikke
-

8. Hvilke 3 ting forbinder du med smedeuddannelsen?

(sæt max 3 krydser)

- Man ved hvilket job, man får bagefter
  - Dårlig løn
  - Gode muligheder for videreuddannelse
  - En kedelig uddannelse
  - Man lærer noget praktisk
  - Den giver et ensformigt job
  - God løn
  - Dårlige arbejdstider
  - Man kan være kreativ
  - Uddannelsen foregår ikke kun i skolen
  - Det er mest en uddannelse for mænd/drenge
  - En dårligere kvalitet end andre uddannelser
  - Uddannelsen giver gode muligheder for at blive selvstændig
  - Ingen af disse
-

9. Hvem tror du søger ind på smedeuddannelsen?

(sæt max 3 krydser)

- Unge, der ikke er så gode i skolen
  - Dem, der gerne vil være selvstændige
  - Skoletrætte unge
  - Unge, som ved hvad de vil være
  - Praktisk orienterede unge
  - Unge, der ikke ved, hvad de ellers skal lave
  - Ved ikke
-

10. Hvilke ting er vigtigst for dig, når du skal vælge uddannelse?

(sæt max 3 krydser)

- Der er mulighed for at tjene mange penge
  - Hvad mine forældre mener
  - Uddannelsen lyder spændende
  - Hvad mine venner vælger
  - Der er mulighed for videreuddannelse
  - Der er mindst muligt skolearbejde
  - Hvad mine venner mener om mit valg af uddannelse
  - Jeg holder mine muligheder åbne
  - Så meget praktisk arbejde som muligt
  - Uddannelsen giver mulighed for at blive selvstændig senere hen
  - Uddannelsen ligger tæt på, hvor jeg bor
  - Jobbet giver mulighed for at rejse
  - Jobbet har et godt omdømme i samfundet
  - Ved ikke
-

11. Hvem snakker du uddannelse og job med?

(sæt gerne flere krydser)

- Forældre
  - Venner
  - UU-vejleder / uddannelsesvejleder
  - Lærere
  - Andre
- Jeg snakker ikke uddannelse og job med nogen
-

12. Hvis du ville vide mere om at blive smed, hvor ville du så søge viden?

(sæt gerne flere krydser)

- Forældre
  - Venner
  - UU-vejleder / uddannelsesvejleder
  - Lærere
  - Den lokale smed
  - Teknisk skole / erhvervscentret
  - Andre
  - Jeg ville ikke søge viden nogen steder
-

13. Har du fået vejledning om de uddannelser, der foregår på teknisk skole?

- Ja
  - Nej
  - Ved ikke
-

14. Har vejledningen haft indflydelse på dine overvejelser om uddannelse efter folkeskolen?

- Ja, vejledningen har haft meget stor indflydelse
- Ja, vejledningen har en del indflydelse
- Ja, vejledningen har haft en smule indflydelse
- Nej, vejledningen har ikke haft nogen indflydelse
- Ved ikke

Når du har svaret på alle spørgsmål, skal du aflevere spørgeskemaet til din lærer / vejleder.

Tusind tak for hjælpen

Bager	Slagter		Smed		Total	
1. Hvilket klassetrin går du på nu?	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
8.klasse	427	50%	223	33%	386	47%
9. klasse	340	40%	230	34%	312	38%
10. klasse	85	10%	219	33%	116	14%
Ubesvaret	7	1%	1	0%	0	0%
Basis	859		673		814	
Lodret procentberegning						
Spørgsmålstype: Kun ét svar						
2. Hvilken region bor du i?	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Region Nordjylland	123	14%	78	12%	60	7%
Region Midtjylland	176	20%	259	38%	306	38%
Region Syddanmark	228	27%	108	16%	204	25%
Region Sjælland	94	11%	59	9%	76	9%
Region Hovedstaden	233	27%	166	25%	154	19%
Ubesvaret	5	1%	3	0%	14	2%
Basis	859		673		814	
Lodret procentberegning						
Spørgsmålstype: Kun ét svar						
3. Hvordan vil du beskrive dit lokalområde?	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Et landområde	109	13%	70	10%	67	8%
Et mindre byområde	444	52%	406	60%	319	39%
En forstad til en storby	195	23%	95	14%	186	23%
Et storbyområde	96	11%	94	14%	236	29%
Ubesvaret	15	2%	8	1%	6	1%
Basis	859		673		814	
Lodret procentberegning						
Spørgsmålstype: Kun ét svar						

4. Køn	Abs.	Pct.	4. Køn	Abs.	Pct.	4. Køn	Abs.	Pct.	4. Køn	Abs.	Pct.
Pige	469	55%	Pige	361	54%	Pige	401	49%	Pige	1231	52%
Dreng	388	45%	Dreng	284	42%	Dreng	409	50%	Dreng	1081	46%
Ubesvaret	2	0%	Ubesvaret	28	4%	Ubesvaret	4	0%	Ubesvaret	34	1%
Basis	859		Basis	673		Basis	814		Basis	2346	
Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning		
Spørgsmålstype: Kun ét svar			Spørgsmålstype: Kun ét svar			Spørgsmålstype: Kun ét svar			Spørgsmålstype: Kun ét svar		
5. Hvor meget ved du om det at være slagter?	Abs.	Pct.	5. Hvor meget ved du om det at være slagter?	Abs.	Pct.	5. Hvor meget ved du om det at være smed?	Abs.	Pct.	5. Hvor meget ved du om det at være X?	Abs.	Pct.
En del	92	11%	En del	50	7%	En del	61	7%	En del	203	9%
Lidt	581	68%	Lidt	363	54%	Lidt	413	51%	Lidt	1357	58%
Ingenting	180	21%	Ingenting	256	38%	Ingenting	325	40%	Ingenting	761	32%
Ubesvaret	6	1%	Ubesvaret	4	1%	Ubesvaret	15	2%	Ubesvaret	25	1%
Basis	859		Basis	673		Basis	814		Basis	2346	
Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning		
Spørgsmålstype: Kun ét svar			Spørgsmålstype: Kun ét svar			Spørgsmålstype: Kun ét svar			Spørgsmålstype: Kun ét svar		
6. Hvad har du af erfaringer med det at være bager?	Abs.	Pct.	6. Hvad har du af erfaringer med det at være slagter?	Abs.	Pct.	6. Hvad har du af erfaringer med det at være smed?	Abs.	Pct.	6. Hvad har du af erfaringer med det at være X	Abs.	Pct.
En fra min familie er bager	84	10%	En fra min familie er slagter	71	11%	En fra min familie er smed	118	14%	En fra min familie er X	273	12%
Jeg kender andre, der er bagere	275	32%	Jeg kender andre, der er slagtere	154	23%	Jeg kender andre, der er smede	160	20%	Jeg kender andre, der er X	589	25%
Jeg har selv arbejdet hos en bager	37	4%	Jeg har selv arbejdet hos en slagter	12	2%	Jeg har selv arbejdet hos en smed	25	3%	Jeg har selv arbejdet hos en X	74	3%
Jeg har slet ingen erfaringer med det at være bager	404	47%	Jeg har slet ingen erfaringer med det at være slagter	373	55%	Jeg har slet ingen erfaringer med det at være smed	458	56%	Jeg har slet ingen erfaringer med det at være X	1235	53%
Ved ikke	133	15%	Ved ikke	110	16%	Ved ikke	141	17%	Ved ikke	384	16%
Ubesvaret	1	0%	Ubesvaret	6	1%	Ubesvaret	3	0%	Ubesvaret	10	0%
Basis	859		Basis	673		Basis	814		Basis	2346	
Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning		
Spørgsmålstype: Gerne flere svar			Spørgsmålstype: Gerne flere svar			Spørgsmålstype: Gerne flere svar			Spørgsmålstype: Gerne flere svar		

7. Har du nogensinde overvejet at blive bager?	Abs.	Pct.	7. Har du nogensinde overvejet at blive slagter?	Abs.	Pct.	7. Har du nogensinde overvejet at blive smed?	Abs.	Pct.	7. Har du nogensinde overvejet at blive X	Abs.	Pct.
Ja	91	11%	Ja	13	2%	Ja	57	7%	Ja	161	7%
Nej	680	79%	Nej	629	93%	Nej	708	87%	Nej	2017	86%
Ved ikke	71	8%	Ved ikke	24	4%	Ved ikke	46	6%	Ved ikke	141	6%
Ubesvaret	17	2%	Ubesvaret	7	1%	Ubesvaret	3	0%	Ubesvaret	27	1%
Basis	859		Basis	673		Basis	814		Basis	2346	
Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning		
Spørgsmålstype: Kun ét svar			Spørgsmålstype: Kun ét svar			Spørgsmålstype: Kun ét svar			Spørgsmålstype: Kun ét svar		
8. Hvilke 3 ting forbinder du med bageruddannelsen?	Abs.	Pct.	8. Hvilke 3 ting forbinder du med slagteruddannelsen?	Abs.	Pct.	8. Hvilke 3 ting forbinder du med smedeuddannelsen?	Abs.	Pct.	8. Hvilke 3 ting forbinder du med X-uddannelsen?	Abs.	Pct.
Man ved, hvilket job man får bag- efter	190	22%	Man ved, hvilket job man får bag- efter	162	24%	Man ved, hvilket job man får bag- efter	125	15%	Man ved, hvilket job man får bag- efter	477	20%
Dårlig løn	181	21%	Dårlig løn	96	14%	Dårlig løn	109	13%	Dårlig løn	386	16%
Godde muligheder for videreuddan- nelse	21	2%	Godde muligheder for videreuddan- nelse	10	1%	Godde muligheder for videreuddan- nelse	48	6%	Godde muligheder for videreuddan- nelse	79	3%
En kedelig uddannelse	204	24%	En kedelig uddannelse	232	34%	En kedelig uddannelse	212	26%	En kedelig uddannelse	648	28%
Man lærer noget praktisk	235	27%	Man lærer noget praktisk	150	22%	Man lærer noget praktisk	293	36%	Man lærer noget praktisk	678	29%
Den giver et ensformigt job	225	26%	Den giver et ensformigt job	195	29%	Den giver et ensformigt job	127	16%	Den giver et ensformigt job	547	23%
God løn	50	6%	God løn	70	10%	God løn	91	11%	God løn	211	9%
Dårlige arbejdstider	513	60%	Dårlige arbejdstider	91	14%	Dårlige arbejdstider	46	6%	Dårlige arbejdstider	650	28%
Man kan være kreativ	291	34%	Man kan være kreativ	39	6%	Man kan være kreativ	269	33%	Man kan være kreativ	599	26%
Uddannelsen foregår ikke kun i skolen	104	12%	Uddannelsen foregår ikke kun i skolen	144	21%	Uddannelsen foregår ikke kun i skolen	164	20%	Uddannelsen foregår ikke kun i skolen	412	18%
Det er mest en uddannelse for mænd/drenge	69	8%	Det er mest en uddannelse for mænd/drenge	320	48%	Det er mest en uddannelse for mænd/drenge	498	61%	Det er mest en uddannelse for mænd/drenge	887	38%
En dårligere kvalitet end andre ud- dannelser	58	7%	En dårligere kvalitet end andre uddannelser	71	11%	En dårligere kvalitet end andre uddannelser	58	7%	En dårligere kvalitet end andre ud- dannelser	187	8%
Uddannelsen giver gode mulighe- der for at blive selvstændig	199	23%	Uddannelsen giver gode mulighe- der for at blive selvstændig	135	20%	Uddannelsen giver gode mulighe- der for at blive selvstændig	177	22%	Uddannelsen giver gode mulighe- der for at blive selvstændig	511	22%
Ingen af disse	36	4%	Ingen af disse	69	10%	Ingen af disse	60	7%	Ingen af disse	165	7%
Ubesvaret	1	0%	Ubesvaret	8	1%	Ubesvaret	5	1%	Ubesvaret	14	1%
Basis	859		Basis	673		Basis	814		Basis	2346	
Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning		
Spørgsmålstype: Gerne flere svar			Spørgsmålstype: Gerne flere svar			Spørgsmålstype: Gerne flere svar			Spørgsmålstype: Gerne flere svar		

9. Hvem tror du søger ind på bageruddannelsen	Abs.	Pct.	9. Hvem tror du søger ind på slagteruddannelsen?	Abs.	Pct.	9. Hvem tror du søger ind på smedeuddannelsen	Abs.	Pct.	9. Hvem tror du søger ind på X-uddannelsen	Abs.	Pct.
Unge, der ikke er så gode i skolen	281	33%	Unge, der ikke er så gode i skolen	221	33%	Unge, der ikke er så gode i skolen	363	45%	Unge, der ikke er så gode i skolen	865	37%
Dem, der gerne vil være selvstændige	276	32%	Dem, der gerne vil være selvstændige	160	24%	Dem, der gerne vil være selvstændige	240	29%	Dem, der gerne vil være selvstændige	676	29%
Skoletrætte unge	215	25%	Skoletrætte unge	240	36%	Skoletrætte unge	351	43%	Skoletrætte unge	806	34%
Unge, som ved hvad de vil være	330	38%	Unge, som ved hvad de vil være	205	30%	Unge, som ved hvad de vil være	247	30%	Unge, som ved hvad de vil være	782	33%
Praktisk orienterede unge	129	15%	Praktisk orienterede unge	75	11%	Praktisk orienterede unge	170	21%	Praktisk orienterede unge	374	16%
Unge, der ikke ved, hvad de ellers skal lave	300	35%	Unge, der ikke ved, hvad de ellers skal lave	269	40%	Unge, der ikke ved, hvad de ellers skal lave	244	30%	Unge, der ikke ved, hvad de ellers skal lave	813	35%
Ved ikke	177	21%	Ved ikke	172	26%	Ved ikke	136	17%	Ved ikke	485	21%
Ubesvaret	5	1%	Ubesvaret	5	1%	Ubesvaret	3	0%	Ubesvaret	13	1%
Basis		859	Basis		673	Basis		814	Basis		2346
Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning		
Spørgsmålstype: Gerne flere svar			Spørgsmålstype: Gerne flere svar			Spørgsmålstype: Gerne flere svar			Spørgsmålstype: Gerne flere svar		
10. Hvilke ting er vigtigst for dig, når du skal vælge uddannelse?	Abs.	Pct.	10. Hvilke ting er vigtigst for dig, når du skal vælge uddannelse?	Abs.	Pct.	10. Hvilke ting er vigtigst for dig, når du skal vælge uddannelse?	Abs.	Pct.	10. Hvilke ting er vigtigst for dig, når du skal vælge uddannelse?	Abs.	Pct.
Der er mulighed for at tjene mange penge	494	58%	Der er mulighed for at tjene mange penge	319	47%	Der er mulighed for at tjene mange penge	469	58%	Der er mulighed for at tjene mange penge	1282	55%
Hvad mine forældre mener	29	3%	Hvad mine forældre mener	18	3%	Hvad mine forældre mener	29	4%	Hvad mine forældre mener	76	3%
Uddannelsen lyder spændende	648	75%	Uddannelsen lyder spændende	503	75%	Uddannelsen lyder spændende	569	70%	Uddannelsen lyder spændende	1720	73%
Hvad mine venner vælger	8	1%	Hvad mine venner vælger	6	1%	Hvad mine venner vælger	9	1%	Hvad mine venner vælger	23	1%
Der er mulighed for videreuddannelse	301	35%	Der er mulighed for videreuddannelse	230	34%	Der er mulighed for videreuddannelse	283	35%	Der er mulighed for videreuddannelse	814	35%
Der er mindst muligt skolearbejde	79	9%	Der er mindst muligt skolearbejde	85	13%	Der er mindst muligt skolearbejde	83	10%	Der er mindst muligt skolearbejde	247	11%
Hvad mine venner mener om mit valg af uddannelse	7	1%	Hvad mine venner mener om mit valg af uddannelse	5	1%	Hvad mine venner mener om mit valg af uddannelse	4	0%	Hvad mine venner mener om mit valg af uddannelse	16	1%
Jeg holder mine muligheder åbne	231	27%	Jeg holder mine muligheder åbne	186	28%	Jeg holder mine muligheder åbne	189	23%	Jeg holder mine muligheder åbne	606	26%
Så meget praktisk arbejde som muligt	66	8%	Så meget praktisk arbejde som muligt	66	10%	Så meget praktisk arbejde som muligt	84	10%	Så meget praktisk arbejde som muligt	216	9%
Uddannelsen giver mulighed for at blive selvstændig senere hen	165	19%	Uddannelsen giver mulighed for at blive selvstændig senere hen	116	17%	Uddannelsen giver mulighed for at blive selvstændig senere hen	161	20%	Uddannelsen giver mulighed for at blive selvstændig senere hen	442	19%
Uddannelsen ligger tæt på, hvor jeg bor	53	6%	Uddannelsen ligger tæt på, hvor jeg bor	49	7%	Uddannelsen ligger tæt på, hvor jeg bor	60	7%	Uddannelsen ligger tæt på, hvor jeg bor	162	7%

Jobbet giver mulighed for at rejse	136	16%	Jobbet giver mulighed for at rejse	99	15%	Jobbet giver mulighed for at rejse	140	17%	Jobbet giver mulighed for at rejse	375	16%
Jobbet har et godt omdømme i samfundet	104	12%	Jobbet har et godt omdømme i samfundet	80	12%	Jobbet har et godt omdømme i samfundet	121	15%	Jobbet har et godt omdømme i samfundet	305	13%
Ved ikke	27	3%	Ved ikke	31	5%	Ved ikke	27	3%	Ved ikke	85	4%
Ubesvaret	2	0%	Ubesvaret	2	0%	Ubesvaret	2	0%	Ubesvaret	6	0%
Basis	859		Basis	673		Basis	814		Basis	2346	
Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning		
Spørgsmålstype: Gerne flere svar			Spørgsmålstype: Gerne flere svar			Spørgsmålstype: Gerne flere svar			Spørgsmålstype: Gerne flere svar		
11. Hvem snakker du uddannelse og job med?	Abs.	Pct.	11. Hvem snakker du uddannelse og job med?	Abs.	Pct.	11. Hvem snakker du uddannelse og job med?	Abs.	Pct.	11. Hvem snakker du uddannelse og job med?	Abs.	Pct.
Forældre	755	88%	Forældre	586	87%	Forældre	698	86%	Forældre	2039	87%
Venner	565	66%	Venner	429	64%	Venner	493	61%	Venner	1487	63%
UU-vejleder / uddannelsesvejleder	499	58%	UU-vejleder / uddannelsesvejleder	439	65%	UU-vejleder / uddannelsesvejleder	519	64%	UU-vejleder / uddannelsesvejleder	1457	62%
Lærere	193	22%	Lærere	188	28%	Lærere	213	26%	Lærere	594	25%
Andre	187	22%	Andre	151	22%	Andre	176	22%	Andre	514	22%
Jeg snakker ikke uddannelse og job med nogen	23	3%	Jeg snakker ikke uddannelse og job med nogen	16	2%	Jeg snakker ikke uddannelse og job med nogen	26	3%	Jeg snakker ikke uddannelse og job med nogen	65	3%
Ubesvaret	12	1%	Ubesvaret	11	2%	Ubesvaret	9	1%	Ubesvaret	32	1%
Basis	859		Basis	673		Basis	814		Basis	2346	
Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning		
Spørgsmålstype: Gerne flere svar			Spørgsmålstype: Gerne flere svar			Spørgsmålstype: Gerne flere svar			Spørgsmålstype: Gerne flere svar		
12. Hvis du ville vide mere om at blive slagter, hvor ville du så søge viden?	Abs.	Pct.	12. Hvis du ville vide mere om at blive slagter, hvor ville du så søge viden?	Abs.	Pct.	12. Hvis du ville vide mere om at blive slagter, hvor ville du så søge viden?	Abs.	Pct.	12. Hvis du ville vide mere om at blive slagter, hvor ville du så søge viden?	Abs.	Pct.
Forældre	224	26%	Forældre	152	23%	Forældre	250	31%	Forældre	626	27%
Venner	63	7%	Venner	37	5%	Venner	67	8%	Venner	167	7%
UU-vejleder / uddannelsesvejleder	541	63%	UU-vejleder / uddannelsesvejleder	405	60%	UU-vejleder / uddannelsesvejleder	497	61%	UU-vejleder / uddannelsesvejleder	1443	62%
Lærere	83	10%	Lærere	71	11%	Lærere	108	13%	Lærere	262	11%
Den lokale bager	398	46%	Den lokale slagter	268	40%	Den lokale smed	234	29%	Den lokale X	900	38%
Teknisk skole / erhvervscenteret	130	15%	Teknisk skole / erhvervscenteret	96	14%	Teknisk skole / erhvervscenteret	239	29%	Teknisk skole / erhvervscenteret	465	20%
Andre	135	16%	Andre	116	17%	Andre	108	13%	Andre	359	15%

Jeg ville ikke søge viden nogen steder	122	14%	Jeg ville ikke søge viden nogen steder	132	20%	Jeg ville ikke søge viden nogen steder	126	15%	Jeg ville ikke søge viden nogen steder	380	16%
Ubesvaret	3	0%	Ubesvaret	4	1%	Ubesvaret	7	1%	Ubesvaret	14	1%
Basis	859	859	Basis	673	673	Basis	814	814	Basis	2346	2346
Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning		
Spørgsmålstype: Gerne flere svar			Spørgsmålstype: Gerne flere svar			Spørgsmålstype: Gerne flere svar			Spørgsmålstype: Gerne flere svar		
13. Har du fået vejledning om de uddannelser, der foregår på teknisk skole?	Abs.	Pct.	13. Har du fået vejledning om de uddannelser, der foregår på teknisk skole?	Abs.	Pct.	13. Har du fået vejledning om de uddannelser, der foregår på teknisk skole?	Abs.	Pct.	13. Har du fået vejledning om de uddannelser, der foregår på teknisk skole?	Abs.	Pct.
Ja	462	54%	Ja	399	59%	Ja	456	56%	Ja	1317	56%
Nej	203	24%	Nej	134	20%	Nej	195	24%	Nej	532	23%
Ved ikke	189	22%	Ved ikke	125	19%	Ved ikke	157	19%	Ved ikke	471	20%
Ubesvaret	5	1%	Ubesvaret	15	2%	Ubesvaret	6	1%	Ubesvaret	26	1%
Basis	859	859	Basis	673	673	Basis	814	814	Basis	2346	2346
Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning		
Spørgsmålstype: Kun ét svar			Spørgsmålstype: Kun ét svar			Spørgsmålstype: Kun ét svar			Spørgsmålstype: Kun ét svar		
14. Har vejledningen haft indflydelse på dine overvejelser om uddannelse efter folkeskolen?	Abs.	Pct.	14. Har vejledningen haft indflydelse på dine overvejelser om uddannelse efter folkeskolen?	Abs.	Pct.	14. Har vejledningen haft indflydelse på dine overvejelser om uddannelse efter folkeskolen?	Abs.	Pct.	14. Har vejledningen haft indflydelse på dine overvejelser om uddannelse efter folkeskolen?	Abs.	Pct.
Ja, vejledningen har haft meget stor indflydelse	104	12%	Ja, vejledningen har haft meget stor indflydelse	81	12%	Ja, vejledningen har haft meget stor indflydelse	97	12%	Ja, vejledningen har haft meget stor indflydelse	282	12%
Ja, vejledningen har haft en del indflydelse	193	22%	Ja, vejledningen har haft en del indflydelse	157	23%	Ja, vejledningen har haft en del indflydelse	164	20%	Ja, vejledningen har haft en del indflydelse	514	22%
Ja, vejledningen har haft en smule indflydelse	210	24%	Ja, vejledningen har haft en smule indflydelse	158	23%	Ja, vejledningen har haft en smule indflydelse	209	26%	Ja, vejledningen har haft en smule indflydelse	577	25%
Nej, vejledningen har ikke haft nogen indflydelse	193	22%	Nej, vejledningen har ikke haft nogen indflydelse	135	20%	Nej, vejledningen har ikke haft nogen indflydelse	200	25%	Nej, vejledningen har ikke haft nogen indflydelse	528	23%
Ved ikke	154	18%	Ved ikke	135	20%	Ved ikke	138	17%	Ved ikke	427	18%
Ubesvaret	5	1%	Ubesvaret	7	1%	Ubesvaret	6	1%	Ubesvaret	18	1%
Basis	859	859	Basis	673	673	Basis	814	814	Basis	2346	2346
Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning			Lodret procentberegning		
Spørgsmålstype: Kun ét svar			Spørgsmålstype: Kun ét svar			Spørgsmålstype: Kun ét svar			Spørgsmålstype: Kun ét svar		

HÅNDVÆRKS RÅDET

Islands Brygge 26
Postboks 1990
2300 København S

tlf. 33 93 20 00
fax 33 32 01 74

hvr@hvr.dk
hvr.dk

Undersøgelsen og udarbejdelsen af rapporten er finansieret af Undervisningsministeriet og er udarbejdet i samarbejde med:

